

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Nuša Mavrič

**Geografija Šentviške planote in njen obrambno-
strateški pomen**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2009

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Nuša Mavrič

Mentor: izred. prof. dr. Marijan M. Klemenčič
Somentor: viš. pred. dr. Zvonimir Bratun

**Geografija Šentviške planote in njen obrambno-
strateški pomen**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2009

ZAHVALA

To delo posvečam pokojnemu staremu atu Rafaelu Mavriču in pokojni teti Mihaeli Lukman, ki sta živela na Šentviški planoti in užila vse njene lepote. Prav tako delo posvečam stari mami Olgi Kalan, ki je preživela svoja mlada leta na Planoti in še danes v drugem kraju ohranja tradicijo.

Zahvaljujem se mentorjema izred. prof. dr. Marijanu M. Klemenčiču in viš. pred. dr. Zvonimirju Bratunu za pomoč in strokovno vodenje.

Iskrena hvala tudi mami in atu za potrpežljivost in podporo, ki sta jo izkazovala ves čas mojega študija.

Zahvaljujem se tudi vsem svojim sogovornikom in Posoškemu razvojnemu centru za koristne informacije, ter kolegom in prijateljem, ki so mi pomagali pri nastanku diplomskega dela.

Diplomsko delo z naslovom
Geografija Šentviške planote in njen obrambno-strateški pomen,
je izdelano s soglasjem obeh fakultet
in urejeno po pravilniku matične
fakultete.

GEOGRAFIJA ŠENTVIŠKE PLANOTE IN NJEN OBRAMBNO-STRATEŠKI POMEN

Diplomsko delo prikazuje celostni fizičnogeografski in družbenogeografski opis Šentviške planote kot dela ozemlja med Idrijco in Bačo. Poseben poudarek pa je še na obrambno-strateškem pomenu Šentviške planote, ki ima posebno vlogo zaradi specifičnih geografskih faktorjev. Namen dela je celovito predstaviti geografsko »odmaknjeno« (predvsem v smislu prometne odmaknjenosti) Šentviško planoto, poudariti nekatere njene posebnosti ter opisati njeno obrambno-strateške značilnosti. Šentviška planota je visoka kraška planota z mikrokraškimi in makrokraškimi pojavi, zgrajena večinoma iz dolomita in apnenca, zmernim celinskim podnebjem, z veliko gozdnimi površinami in ugodno rjavo prstjo. Vse naravnogeografske značilnosti planote vplivajo na družbenogeografsko področje. Planota je redko poseljena, sploh na pobočjih. Velik problem je izseljevanje mladih s planote in staranje prebivalstva. Po planoti so raztresene majhne vasice, med njimi raste večinoma gozd. Obdelovalnih površin je malo, od teh je največ pašnikov in travnikov, polja pa so tam, ker je relief uravnan in plast prsti dovolj debela za obdelovanje. Na planoti je ena tovarna, ki zaposluje predvsem ljudi iz Pečin, ostali pa večinoma dnevno migrirajo v mesta v dolini. Cestne povezave s centrom Slovenije in ostalimi večjimi mesti so slabe. Vse geografske značilnosti imajo vpliv na vojskovanje, na katero lahko vplivajo pozitivno ali pa negativno – lahko olajšujejo premike, obrambo ali napad, lahko pa povzročajo dodatne napore za isti končni cilj.

KLJUČNE BESEDE: Šentviška planota, kraško površje, regionalna geografija, Tehnično skladišče minskoeksplozivnih sredstev Šentviška Gora

GEOGRAPHY OF ŠENTVIŠKA PLANOTA PLANE AND ITS DEFENSIVE-STRATEGIC IMPORTANCE

Graduation thesis presents a complete physical and social geography description of Šentviška planota plane, a territory between Idrijca and Bača rivers. Special attention has been paid to defensive-strategic importance of Šentviška planota plane due to its specific geographic factors. Purpose of this thesis is to introduce geographically and logistically remote Šentviška planota plane, to emphasize its particularities and to describe its defensive-strategic features. Šentviška planota plane is high carsic plane with microcarsic and macrocarsic features, build mostly of dolomite and limestone, with temperate kontinental climate, with vast wood areas and pleasant brown soil. All characteristics of physical geography have impact on social geography. Plane is sparsely inhabited especially on the slopes. Large problem presents emigration of the young people and population aging. Over the plain there are several small villages divided with woods. Farming areas are rare, most of them are pastures and meadows. Fields are situated on the flat land with enough soil to cultivate it. There is one factory on plane. People from village Pečine are working in the factory meanwhile other inhabitants daily migrate to towns in the valley. Road connections with center of Slovenia and lager towns are poor. All geographic characteristics influence on warfare. The effects can be positive or negative – they can relieve movements, defence or attack otherwise they can cause additonal efforts to achieve the same goal.

KEY WORDS: Šentviška planota, carsic surface, regional geography, Tehnical warehouse of mine-explozive means Šentviška Gora

KAZALO

1. UVOD	8
1.1. NAMEN NALOGE	8
1.2. CILJ NALOGE	8
1.3. NAČIN DELA	8
1.4. HIPOTEZE	8
1.5. PREGLED DOSEDANJIH RAZISKAV	9
2. SPLOŠNE GEOGRAFSKE ZNAČILNOSTI ŠENTVIŠKE PLANOTE	10
2.1. LEGA	10
2.2. OBLIKA IN VELIKOST OBMOČJA	10
2.3. OMEJITEV OBMOČJA	11
3. FIZIČNOGEOGRAFSKE ZNAČILNOSTI ŠENTVIŠKE PLANOTE	12
3.1. GEOLOŠKA ZGRADBA	12
3.1.1. Učinki geološke zgradbe na vojaškogeografsko področje	14
3.2. RELIEFNE ZNAČILNOSTI	15
3.2.1. Vpliv reliefa Šentviške planote na vojaškogeografsko področje	25
3.2.2. Vpliv reliefa pobočij Šentviške planote na vojaškogeografsko področje	26
3.4. HIDROGRAFSKE RAZMERE	27
3.4.1. Hidrogeografske značilnosti planote	28
3.4.2. Hidrogeografske značilnosti pobočij Šentviške planote	29
3.4.3. Vpliv hidrogeografije Šentviške planote na vojaškogeografsko področje	30
3.5. PODNEBJE	30
3.5.1. Vpliv podnebja na vojaške aktivnosti	35
3.5.1.1. Vpliv temperatur na vojaške aktivnosti	35
3.5.1.2. Vpliv padavin na vojaške aktivnosti	36
3.5.1.3. Vpliv vetra, megle in oblačnosti na vojaške aktivnosti	36
3.5.1.4. Biosinoptični vpliv vremena	36
3.6. PEDOLOŠKE RAZMERE	37
3.6.1. Vpliv prsti na vojaške aktivnosti	38
3.7. VEGETACIJA	38
3.7.1. Vpliv vegetacije na vojaške aktivnosti	40
3.8. POKRAJINSKO-EKOLOŠKE ENOTE ŠENTVIŠKE PLANOTE	41
4. DRUŽBENOGEOGRAFSKI DEJAVNIKI	44
4.1. PREBIVALSTVO	44
4.1.1. Vpliv prebivalstva na vojaškogeografsko področje	48
4.2. POSELITEV	49
4.2.1. Poselitev Planote v preteklosti	49
4.2.2. Poselitev Planote danes	49
4.2.3. Kratak opis naselij na planoti	50
4.2.3.1. Bukovski vrh (840 m n.v.)	50
4.2.3.2. Daber (645 m n.v.)	52
4.2.3.3. Gorski vrh (870 m n.v.)	54
4.2.3.4. Pečine (616 m n.v.)	55
4.2.3.5. Polje (585 m n.v.)	57
4.2.3.6. Ponikve (674 m n.v.)	58

4.2.3.7. Prapetno Brdo (656 m n.v.).....	60
4.2.3.8. Šentviška Gora (648 m n.v.)	61
4.2.3.9. Zakraj (645 m n.v.)	62
4.2.4. Kratek opis naselij na pobočju Šentviške planote.....	64
4.2.4.1. Logaršče (580 m n.v.)	64
4.2.4.2. Police (550 m n.v.).....	65
4.2.4.3. Roče (353 m n.v.).....	66
4.2.5. Vpliv naselij na vojaško aktivnost	68
4.3. GOSPODARSTVO.....	68
4.3.1. Kmetijstvo.....	69
4.3.1.1. Vpliv kmetijstva na vojaškogeografsko področje.....	71
4.4. PROMET	71
4.4.1. Prometno omrežje nekoč.....	71
4.4.2. Prometno omrežje danes	71
4.4.3. Železniški promet.....	73
4.4.4. Vpliv prometnega omrežja na vojaškogeografsko področje.....	74
4.4.5. Telekomunikacijsko omrežje	75
4.4.6. Vpliv telekomunikacij na vojaškogeografsko področje.....	76
4.4.7. Energetska omrežje.....	76
4.4.8. Vpliv energetskega omrežja na vojaškogeografsko področje.....	76
4.4.9. Komunalne storitve.....	76
4.5. TURIZEM: NARAVNA IN KULTURNA DEDIŠČINA	76
5. SKLADIŠČE MINSKO-EKSPLOZIVNIH SREDSTEV (MES) ŠENTVIŠKA GORA	84
5.1. POMEN TEHNIČNEGA SKLADIŠČA MES MED OSAMOSVOJITVENO VOJNO 1991	87
5.2. NARAVNE IN DRUŽBENE ZNAČILNOSTI NA OBMOČJU TEHNIČNEGA SKLADIŠČA MES ŠENTVIŠKA GORA	88
6. VOJAŠKOGEOGRAFSKA SMER.....	89
6.1. KRATKA ZGODOVINA VOJAŠKIH SPOPADOV NA ŠENTVIŠKI PLANOTI MED 1. IN 2. SVETOVNO VOJNO.....	92
7. SKLEPNE UGOTOVITVE IN VERIFIKACIJA HIPOTEZ	93
8. SUMMARY	94
9. VIRI IN LITERATURA	95
8.1. SAMOSTOJNE PUBLIKACIJE	95
8.2. ČLANKI IZ REVIJ IN ZBORNIKOV	96
8.3. INTERNETNI VIRI.....	97
8.4. KARTOGRAFSKI VIRI	100
8.5. USTNI VIRI.....	100
10. SEZNAM PRILOG.....	101

1. UVOD

1.1. NAMEN NALOGE

Namen diplomskega dela je, da predstavim celotno geografsko podobo Šentviške planote in natančneje opišem njene obrambno-strateške značilnosti v odvisnosti od naravnogeografskih in družbenogeografskih lastnosti. Poleg tega želim predstaviti pomemben vojaški objekt na Šentviški Gori – tehnično skladišče minskoeksplozivnih sredstev Šentviška Gora (TS MES ŠG).

1.2. CILJ NALOGE

Cilj je sistematično opisati naravnogeografske in družbenogeografske značilnosti Šentviške planote ter predstaviti zakaj je bilo območje strateško pomembno nekoč in zakaj je še danes (če sploh je).

1.3. NAČIN DELA

Prevladujoč način dela je zbiranje podatkov iz raznih pisnih virov (publikacije, diplomska dela, članki, krajevni leksikoni) in zemljevidov (geološka karta Jugoslavije, TTK 1:25.000, TTK 1:10.000). V pomoč so tudi strani na internetu (statistični podatki iz strani Statističnega urada Republike Slovenije in uradna stran Šentviške planote, ki pa ne vključuje Logaršč, Roč in Polic). Druga metoda je terensko delo (preverjanje dejstev/podatkov pridobljenih iz pisnih virov in zemljevidov), fotografiranje pokrajine in pogovor z domačini. Prav zaradi terenskega dela je diploma nastajala več mesecev, saj vreme ni bilo vedno ustrezno za fotografiranje in ostale dejavnosti na terenu. Kriterija pri izbiri fotografij sta bila nazornost in jasnost fotografije. Pri določanju podnebnih potez Šentviške planote sem uporabila metodo interpolacije podatkov dveh meteoroloških postaj v bližini Šentviške planote. Kot četrto metodo sem uporabila metodo intervjuja. Stotnik Orač Marjan, ki je odgovoren za TS MES ŠP, mi je posredoval podatke o tehničnem skladišču, ki jih iz razpoložljive literature ni bilo mogoče pridobiti. Predsednik Turističnega društva Šentviška planota Aleš Poljak mi je bil v veliko pomoč pri podatkih, ki se tičejo družabnega življenja na Šentviški planoti. Gospa Valerija Črv mi je posredovala podatke o ekološki kmetiji Črv, gospa Jana Čuk pa podatke o kmetijstvu na Šentviški planoti. Podatke o življenju na Šentviški planoti in raznih lokalnih posebnostih so mi posredovali Franc Krajnc, Lukman Ciril, Lukman Dragica, Kalan Olga in Brišar Slavko.

1.4. HIPOTEZE

Šentviška planota je zaradi prometne izoliranosti demografsko in gospodarsko močno osiromašena.

Šentviška planota je zaradi kraškega površja težko prehodna in prevozna za oklepno-mehanizirana vozila izven cest (prometnih povezav).

Velik odstotek gozda omogoča dobre pogoje za maskiranje.

Lega omogoča Šentviški planoti dobro daljinsko opazovanje proti dolinam Idrije in Bače.

Šentviška planota je zaradi vegetacije, strmih pobočij in poselitve primernejša za gverilsko bojevanje.

Šentviška planota je pomembna za vojaško obrambo Slovenije zaradi lege v bližini meje z Italijo in skladišča minsko-eksplozivnih sredstev blizu Šentviške Gore.

1.5. PREGLED DOSEDANJIH RAZISKAV

Šentviška planota je bila v preteklosti pri raziskovanju precej zapostavljena. Simon Rutar jo je kot Šentvidskogorsko planoto opisal v delu Zgodovina Tolminskega (predvsem zgodovinsko delo). Anton Melik jo označi za Šembiško Goro in jo podrobneje (geografsko) predstavi v delu Slovensko primorje (opomba: danes je Šentviška Gora centralno naselje na Šentviški planoti, ne pa oznaka za celotno planoto; Planota z veliko začetnico pa je krajše ime za Šentviško planoto). Leta 1980 je Branko Marušič izdal knjižico z naslovom Šentviška planota, v kateri so opisane glavne točke, vredne ogleda na Planoti. Šentviška planota je opisana tudi v monografiji Slovenija: pokrajine in ljudje iz leta 1998. V diplomskem delu Mrak Nataše »Gospodarjenje z odpadki v občini Tolmin«, je opisano tudi gospodarjenje z odpadki na Šentviški planoti. Na biotehniški fakulteti na oddelku za gozdarstvo je Florijan Omejc napisal diplomsko delo »Možnosti posodobitve pridobivanja lesa v zasebnem sektorju na območju revirja Šentviška planota«. Veliko podatkov je v obliki člankov v dveh dosedanjih zbornikih o Šentviški planoti iz let 1992 in 1998. Naselja so splošno opisana v Krajevnih leksikonih Slovenije, najnovejša izdaja je iz leta 1995.

2. SPLOŠNE GEOGRAFSKE ZNAČILNOSTI ŠENTVIŠKE PLANOTE

2.1. LEGA

Šentviška planota leži v severozahodnem delu Slovenije med dolino reke Idrijce in reke Bače. Melik uvršča Šentviško planoto glede na zgradbene enote Slovenije v Predalpsko hribovje, natančneje v Cerkljansko hribovje (Melik, 1960, str. 514-515).

Po makro pokrajinskoekološki členitvi spada Šentviška planota v Predalpsko Slovenijo, nadalje pa jo uvrščamo v Idrijsko-Cerkljansko hribovje (Špes in sod., 2002, str. 25 -33).

V Geografiji Slovenije Šentviško planoto uvrščajo med Idrijsko in Cerkljansko hribovje. Šentviška planota se začne tik zahodno od pravega Cerkljanskega hribovja, t.j. od gore Kojce (1300 m), od Kozarskega potoka. Širi se na zahod od Kozarskega potoka in zavzema ves prostor med spodnjo Idrijco (planoto omejuje na jugu in zahodu) in spodnjo Bačo (planoto omejuje na severu in severozahodu) in je primeroma zelo malo razčlenjena (Gams, 1983, str.510 ; Melik, 1960, str. 514-515).

Upravno sodi Šentviška planota z vsemi kraji razen Polic pod občino Tolmin, naselje Police pa spada v občino Cerkno (Statistični letopis..., 2009a).

Karta 1: Karta Šentviške planote in širše okolice.

Vir: Karta Slovenije 1:250.000, 1994.

2.2. OBLIKA IN VELIKOST OBMOČJA

Šentviška planota meri približno 50 km², na tem območju pa živi 863 ljudi (Atlas okolja, 2009; Krajevni leksikon Slovenije, 1995, str. 450 - 633).

Njena oblika v grobem spominja na trapez (Rutar, 1882, str. 276). Na DMRju Šentviške planote (karta 2) je ta oblika trapeza lepo vidna. Robovi tega trapeza potekajo po vodnih tokovih (Idrijca, Bača in Bukovska grapa) in pobočja planote se strmo dvigajo nad vodnimi tokovi.

Karta 2: Šentviška planota v obliki trapeza.

Vir: GERK, 2009

2.3. OMEJITEV OBMOČJA

Šentviško planoto na jugu in jugozahodu omejuje reka Idrijca, na severu reka Bača, na vzhodu pa poteka meja mimo Bukovskega vrha (ki še spada k Šentviški planoti) in po Bukovski grapi do izliva v reko Idrijco (Topografska karta 1:25.000, 090 Kneža, 1997; Topografska karta 1:25.000, 091 Cerčno, 1997; Topografska karta 1:25.000, 110 Čepovan, 1997; Topografska karta 1:25.000, 111 Otalež, 1997).

Karta 3: omejitve Šentviške planote.

Vir: Google Earth, 2009

3. FIZIČNOGEOGRAFSKE ZNAČILNOSTI ŠENTVIŠKE PLANOTE

3.1. GEOLOŠKA ZGRADBA

V vzhodnem delu je planota zgrajena skoraj samo iz triadnega apnenca, v zahodnem delu pa iz krednega apnenca, vendar je pri Ponikvah obsežna plošča triade. Triasni apnenec je zelo izpostavljen zakrasevanju (Melik, 1960, str. 515).

Del južnega obrobja planote je iz masivnega debeložrnatega dolomita in masivnega apnenca cordevolske podstopnje iz obdobja trias. Predvsem iz te kamnine sestoji manjša planota Police in del vasi Bukovo. Velike površine na planoti so iz skladovitega in masivnega dolomita julske in tuvalske podstopnje. Ta dolomit je bil pred dolomitizacijo pravi masivni grebenški apnenec, ki je nastal na severnem robu dinarske karbonatne platforme. Kamnine iz julske in tuvalske stopnje so v vzhodnem delu Logaršč, predel vasi Ponikve, vzhodni del Gorskega vrha, vas Šentviška Gora in južno od

Šentviške Gore do vasi Stopnik. Najdemo tudi skladovit in masivni dolomit norijske in retijske stopnje, ki se pojavlja ob idrijskem prelomu in je nato pri Dolenji Trebuši horizontalno premaknjen in se nadaljuje na Šentviško planoto. Krajši pas na planoti zavzema tudi skladovit dachsteinski apnenec s plastmi in vložki dolomita prav tako norijske in retijske stopnje. Posebnost so tudi apnenčeve breče z debelozrnatim dolomitnim vezivom. Kamnine iz tega obdobja so na Prapetnem brdu in na zahodnem delu Gorskega vrha (Osnovna geološka karta SFRJ, tolmač lista Tolmin in Videm, 1986, str. 33-38; Osnovna geološka karta SFRJ, L33-64, L33-63, 1986).

Iz obdobja jure najdemo ozek le nekaj kilometrov dolg pas med vasjo Slap ob Idrijci in Ponikvami. To so glinasti skrilavci s polami roženca iz obdobja dogger in spodnjega dela malma (Osnovna geološka karta SFRJ, tolmač lista Tolmin in Videm, 1986, str. 38-40; Osnovna geološka karta SFRJ, L33-64, L33-63, 1986).

Zahodno, severozahodno in jugozahodno obrobje planote in del vasi Pečine je sestavljeno iz kamnin iz obdobja zgornje krede. Debelozrnato apnenčevo brečo iz obdobja maastrichtij najdemo na Pečinah ter na večjem delu zahodnih pobočij planote. V normalni legi leži breča na volčanskem apnencu. Debelina apnenčeve breče je od 100 do 500 metrov. Med Prapetnim brdom in Pečinami je pas ploščastih mikritnih in kalkarenitnih volčanskih apnencev z roženci iz obdobja cenomanija in turonija. So ploščasti do tankoploščasti z debelino plasti od 5 do 30 cm. Volčanski apnenec je nastal iz motnih tokov in predstavlja flišni tip sedimentacije, mikritne plasti pa so avtohtoni sediment, ki se je usedal v mirnem okolju med dvema motnima tokovoma. Vzporedno s pasom glinastih skrilavcev s polami roženca pa poteka še pas glinastih skrilavcev, kalkarenita in roženca iz zgornje krede iz aptija, albija in spodnjega cenomanija (Osnovna geološka karta SFRJ, tolmač lista Tolmin in Videm, 1986, str. 42-47; Osnovna geološka karta SFRJ, L33-64, L33-63, 1986).

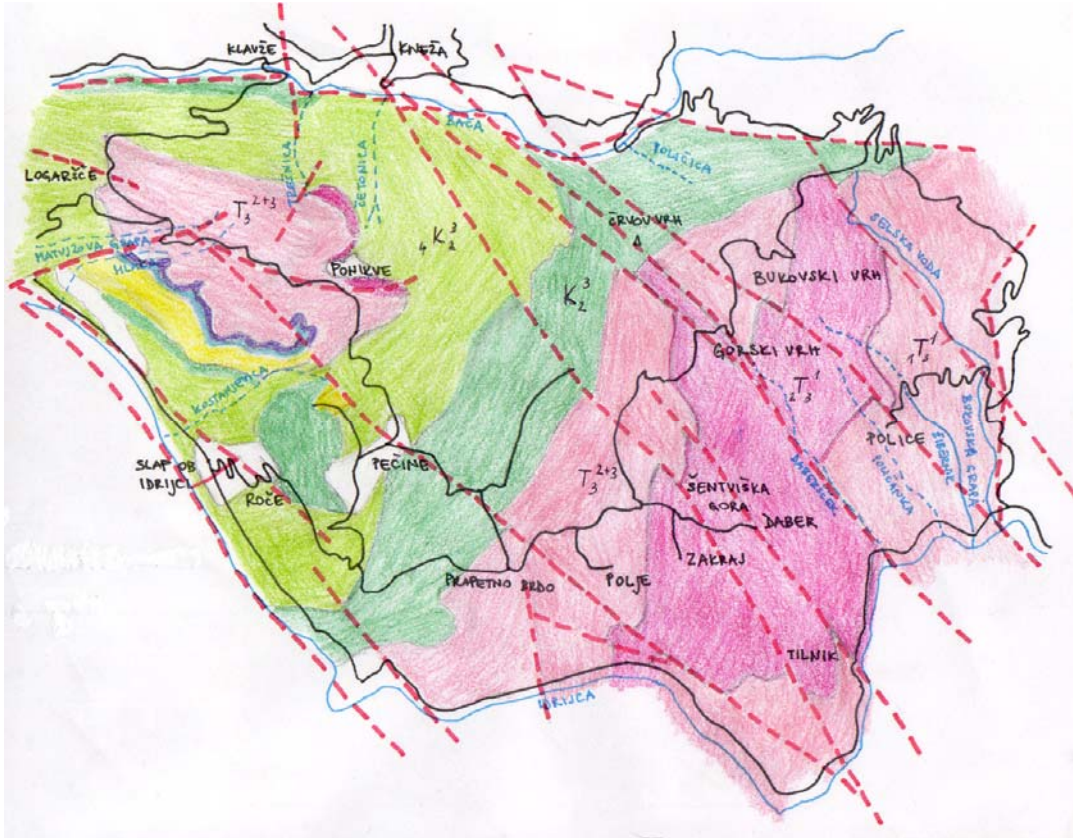
V centralnem delu Pečin je otok iz deluvija – to so karnijski amfiklinski skladi, ki dajejo ob preprevanju na površini številne odlomke skrilavca in peščenjaka, ki se z zemljo pomešani kopičijo v velikih količinah in ob pogostih zemeljskih plazovih drse po pobočjih. Tako se nabere več deset metrov debelega deluvialnega pokrova (Osnovna geološka karta SFRJ, tolmač lista Tolmin in Videm, 1986, str. 51; Osnovna geološka karta SFRJ, L33-64, L33-63, 1986).

Prelomi, ki potekajo čez ozemlje: Idrijski prelom (Kanin - Most na Soči - dolina Hotenje in Kanomlje; pri Slapu je horizontalni premik krednih plasti na dolžini 4 km), Kneški prelom (Bovška kotlina – Bača - Idrijca – majhno tektonsko okno pogleda izpod trnovskega pokrova), krajši Bukovski prelom (Bukovo – Cerčno), Zadlaški prelom (na Šentviški Gori prelom zamakne razne stike različno starih kamnin) in Modrejski prelom (Most na soči - Grahovo) (Osnovna geološka karta SFRJ, tolmač lista Tolmin in Videm, 1986, str. 63; Osnovna geološka karta SFRJ, L33-64, L33-63, 1986).

Narivni pokrov, ki pokriva Šentviško planoto, je Trnovski pokrov in obsega pretežni del med Cerknim, Šentviško planoto, Tolminom, Banjšicami, Trebušo, Vojskarsko planoto in Trnovskim gozdom. Sestavljajo ga plitvomorske razvite triasne in

jurske plasti, na katere je na severu transgresivno naložen senonski volčanski apnenec. Potek plasti med Trebušo in Šentviško Goro je v smeri sever - jug (Tolmač: Tolmin in Videm (Udine) L 33-64, L 33-63, Geološki zavod Ljubljana 1985; str. 87-90).

Na območju Šentviške planote ni večjih rudnih bogastev, vendar pa so na Dabru za Kukom nekoč kopali železovo rudo, v Žlebih pod vasjo Pečine pa je bil manjši rudnik, v katerem so vojaki med obema svetovnima vojnama (čas Rapalske meje) poskusno kopali živo srebro (Zbornik Šentviške planote, 1992, str. 109-111).

Karta 4: geološka karta Šentviške planote.

Svetlorožnata barva - masivni debeložrnati dolomit in masivni apnenec ter apnenčeve breče z debeložrnatim dolomitnim vezivom iz triasa; temnorožnata barva - skladovit in masivni dolomit; viola barva - glinasti skrilavci s polami roženca iz obdobja jure; temnozeleno barva - debeložrnata apnenčeva breča; svetlozelena barva - ploščasti mikritni in kalkarenitni volčanski apneneci z roženci; svetlomodra barva - pas glinastih skrilavcev, kalkarenita in roženca; bela barva - deluvij; rdeče črtkane črte - prelomi. Avtor: Nuša Mavrič; prirejeno po: Osnovna geološka karta SFRJ, 1987

3.1.1. Učinki geološke zgradbe na vojaškogeografsko področje

Triasne kamnine so težje vkopljive. Sestavljajo jih predvsem apneneci in dolomiti. Plast prsti na teh kamninah ne presega debeline 50 cm, zaradi česar je vkopavanje počasnejše in napornejše. Triasne kamnine dajejo dober gradbeni material za gradnjo

zaklonikov in ostalih obrambnih prostorskih struktur v zmesi s cementom ali apnom. Z njimi lahko tudi brez večjih stroškov utrjujemo in nasipamo transportne poti. Geološka podlaga vpliva tudi na prisotnost ali odsotnost tekočih voda. Na apnencih ni površinsko tekočih voda, na dolomitih pa se je razvil fluviokras, kjer najdemo večino izvirov in tekočih voda. Površje z blagimi nakloni je primeren prostor za desantne prostore in premik oklepne tehnike. Strmejša pobočja porašča gozd, vrhovi in planote pa so slabše poraščeni zaradi bližine matične podlage s površjem. Prisotnost gozda vpliva na maskiranje (Bratun, 1997, str. 60 - 61).

Jurskih kamnin je na Šentviški planoti malo, a vseeno vplivajo na vojaško aktivnost. Jurske kamnine so trde karbonatne kamnine. Živoskalna podlaga štrli iz podlage na površje, vmesne žepe prepereline pa lahko izkoristimo za načrtovanje in izvedbo utrjevalnih del. Vkopavanje v kamninsko podlago je naporno in zamudno. Večji del je poraščen z dinarskim gozdom. Oskrba z vodo je neugodna, saj vode prihajajo na površje samo na stiku z nepropustnimi skladi. Zaradi kemičnega preperevanja in geotektonskih premikov so na tej podlagi nastale izrazite površinske in podzemne oblike krasa, ki otežujejo manever in orientacijo, omogočajo pa dobre naravne zaklone in maskiranje. Na kamninah iz jure je velika možnost nastanka kraških jam, ki lahko služijo kot zakloniki in ščitijo ljudi pred daljinskim opazovanjem. Jurske kamnine lahko uporabljamo kot gradbeni material, vendar zahtevajo predhodno mletje ali termično obdelavo (kuhanje apna) (Bratun, 1997, 61 - 62).

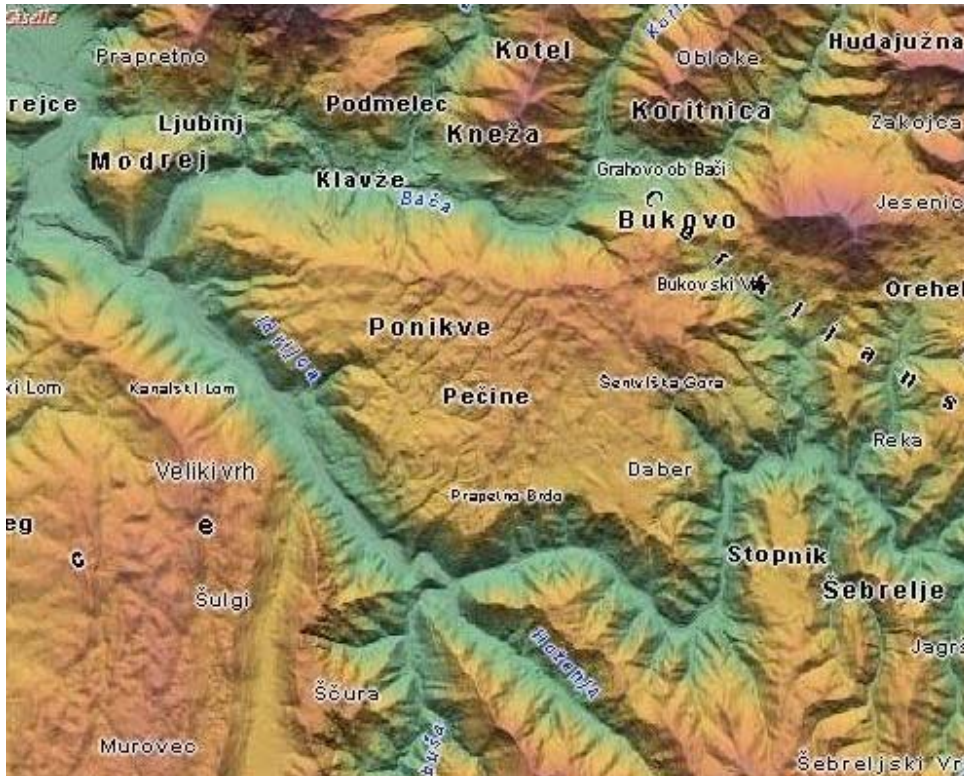
Kredne sklade v Sloveniji največkrat najdemo kot velike pokrove narinjene na starejše sklade – med drugim tudi na obrobju Šentviške planote. Volčanski apnenec je zgoščen na Tolminskem. Menjuje se z brečo, flišem in rdečim laporjem. Manjši kredni skladi iz fliša omogočajo učinkovito vkopavanje. Prehodnost čez bituminozni dolomit in drobnozrnat apnenec je težavna. Vplivi krednih skladov na bojna dejstva so podobni kot na območjih z jurskimi skladi. Ravniki, porasli s travo in grmičevjem, so primerni desantni prostori, hkrati pa tudi izpostavljeni požarom (Bratun, 1997, str. 62).

3.2. RELIEFNE ZNAČILNOSTI

Šentviška planota je kraška planota, visoko nad ozkimi dolinami. Zanj so značilna strma pobočja, vidna na karti naklonov (karta 8), ki jih prekaša le Tolminska in visokogorje (Melik, 1960, str. 515).

Melik je Šentviško planoto na geomorfološki karti opredelil kot planoto v apniškem ozemlju nad 400 m nadmorske višine. Leži na nadmorski višini med 650 in 800 m, kar opazimo tudi na karti višinskih pasov (karta 7). Planota je nižja od Trnovskega gozda za približno 300 m zaradi tega, ker pripada progi tektonskega grezanja Kobarid-Tolmin in se je zaradi vertikalnih gibanj znižala pod višino planot na jugu. V geomorfološkem smislu spada Šentviška planota med hribovja v pretežno apniškem zemljišču. Gams v svojem delu Kras v Sloveniji uvršča Šentviško planoto v kategorijo osamelega krasa pod imenom Šentviškogorski kras. Beseda kras (nujno z malo začetnico) označuje ozemlje, kjer zaradi korozije kot najbolj značilnega geomorfološkega procesa nastaja posebno kraško vodno pretakanje in za katero so značilni tudi tipični površinski in podzemeljski kraški pojavi. Na karti kraškega površja v Sloveniji je del Šentviške planote

označen kot površje s kraškimi vrtačami. Med ledeno dobo Šentviška planota ni bila poledenela - Trnovska planota je bila poledenjena kljub temu, da je južneje od Šentviške planote, vendar pa je višja. Ker kraške oblike na Planoti niso bile zglajene, so še toliko bolj izrazite (Melik, 1960, str. 514 – 515; Gams, 2004, str. 440; Natek, Natek, 1997, str. 102).

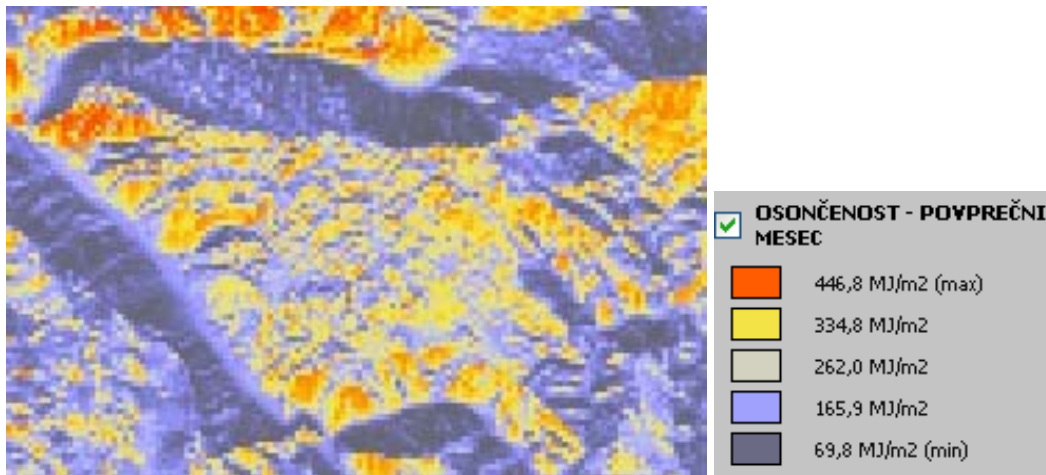

Karta 5: DMR Šentviške planote.

Vir: GERK, 2009

Šentviškogorski kras je kras med južno in severno (kras Julijskih Alp, Karavank in Kamniško-Savinjskih Alp) karbonatno platformo. Na tej platformi prevladuje osameli kras. Značilnost planote je prepletenost neprepustnih in prepustnih karbonatnih kamnin ter fluviokras v ozkih pasovih. Prevladuje slemenasto-dolinast relief, ki je manj ugoden za razvoj krasa. Šentviška planota spada v kras zahodnega Predalpskega hribovja, ki leži zahodno od Ljubljanske kotline. Ker ni ohranjenih terciarnih sedimentov, se je verjetno prevladujoči fluviokras razvijal vso dobo po kredi po eroziji eocenskega fliša. V Posočju so tudi kredni in delno jurski sedimenti pretežno polprepustni in delno lapornati. Kras in fluviokras se pojavljata v grudah (Gams, 1998, str. 81).

Šentviško planoto bi reliefno lahko razdelili na dva različna tipa reliefa, ki ju jasno opazimo na DMRju Šentviške planote (karta 5). Ena oblika je strmo pobočje z erozijskimi jarki, ki so jih oblikovali občasni in stalni vodni tokovi, druga pa razgibana kraška planota. Ločita se tudi drugih naravnih značilnostih, zato si ju bomo odslej v tem naravnogeografskem delu ogledali ločeno. Razlike pa so posledično tudi na družbenogeografskem področju (poselitev, dejavnosti...).

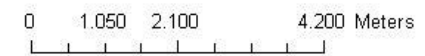
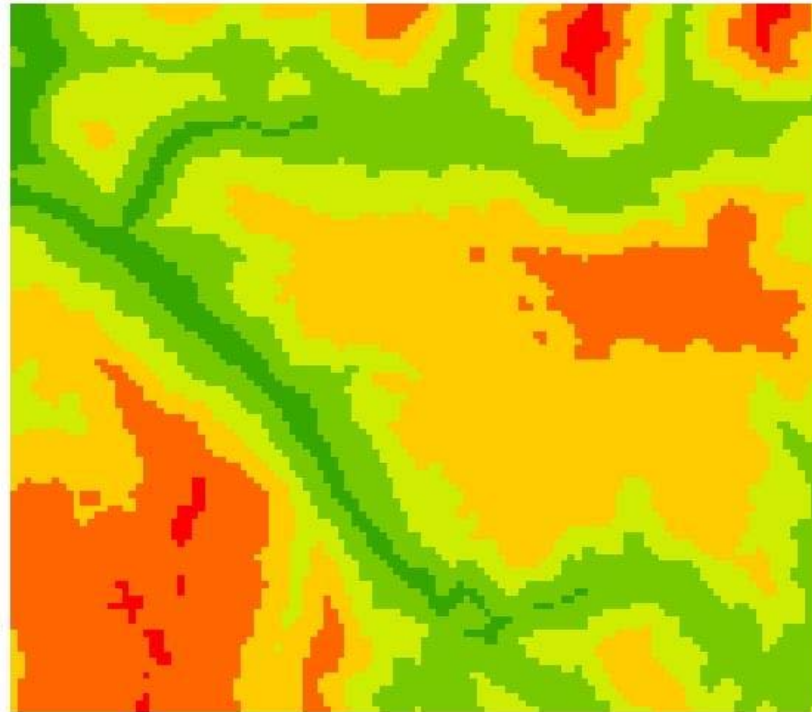
Karta 6: osončenost Šentviške planote.

Vir: Interaktivna karta Slovenije, 2009

Komentar karte: temnejša (vijolična) barva na zgornjem delu karte predstavlja Baško grapo, na levi in spodnji strani pa dolino reke Idrijce. Dolini obeh rek imata majhno povprečno osončenost zaradi strmih pobočij planote in okoliških hribov. Največjo povprečno osončenost ima severozahodni in južni del planote. Karta osončenosti sovpada s karto ekspozicij (karta 9). Karta ekspozicij in osončenosti močno vplivata na poselitev in rabo tal na Šentviški planoti.

Legenda

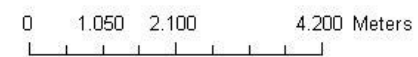
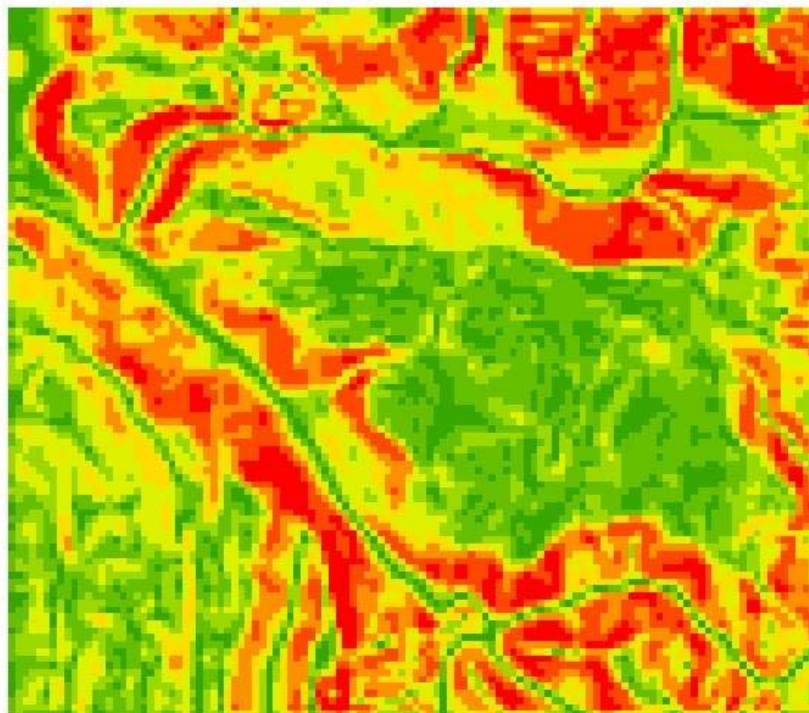
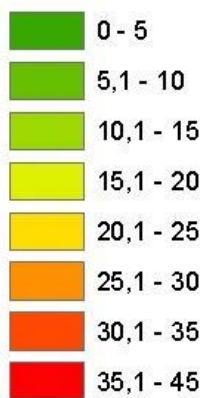

Karta 7: višinski pasovi Šentviške planote.
Vir: orodje Arc View, DMV 100, 2009

Legenda

Nakloni

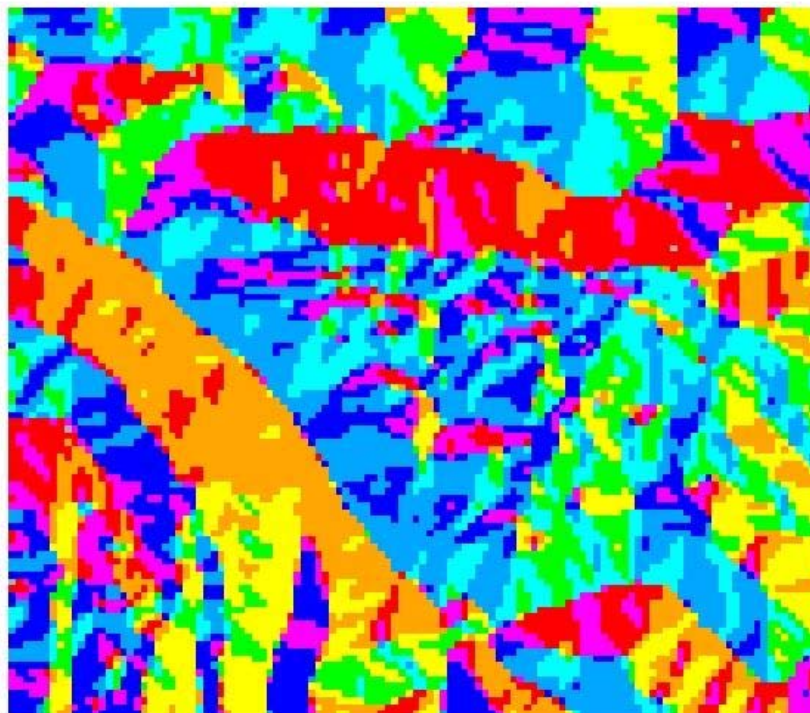

Karta 8: nakloni Šentviške planote.
Vir: orodje Arc View, DMV 100, 2009

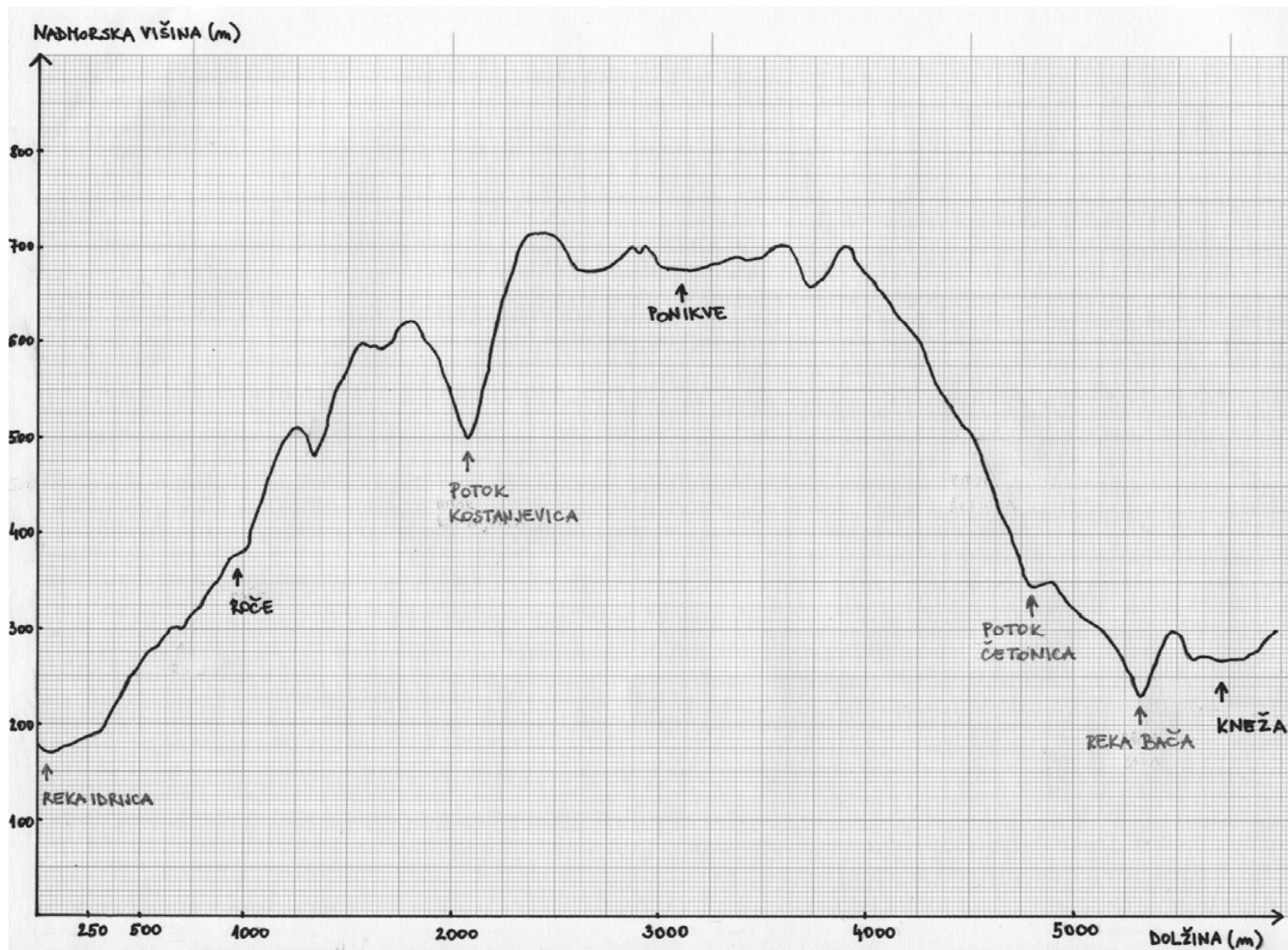
Legenda

	Ravna površina
	Sever (0-22.5)
	Severovzhod (22.5-67.5)
	Vzhod (67.5-112.5)
	Jugovzhod (112.5-157.5)
	Jug (157.5-202.5)
	Jugozahod (202.5-247.5)
	Zahod (247.5-292.5)
	Severozahod (292.5-337.5)

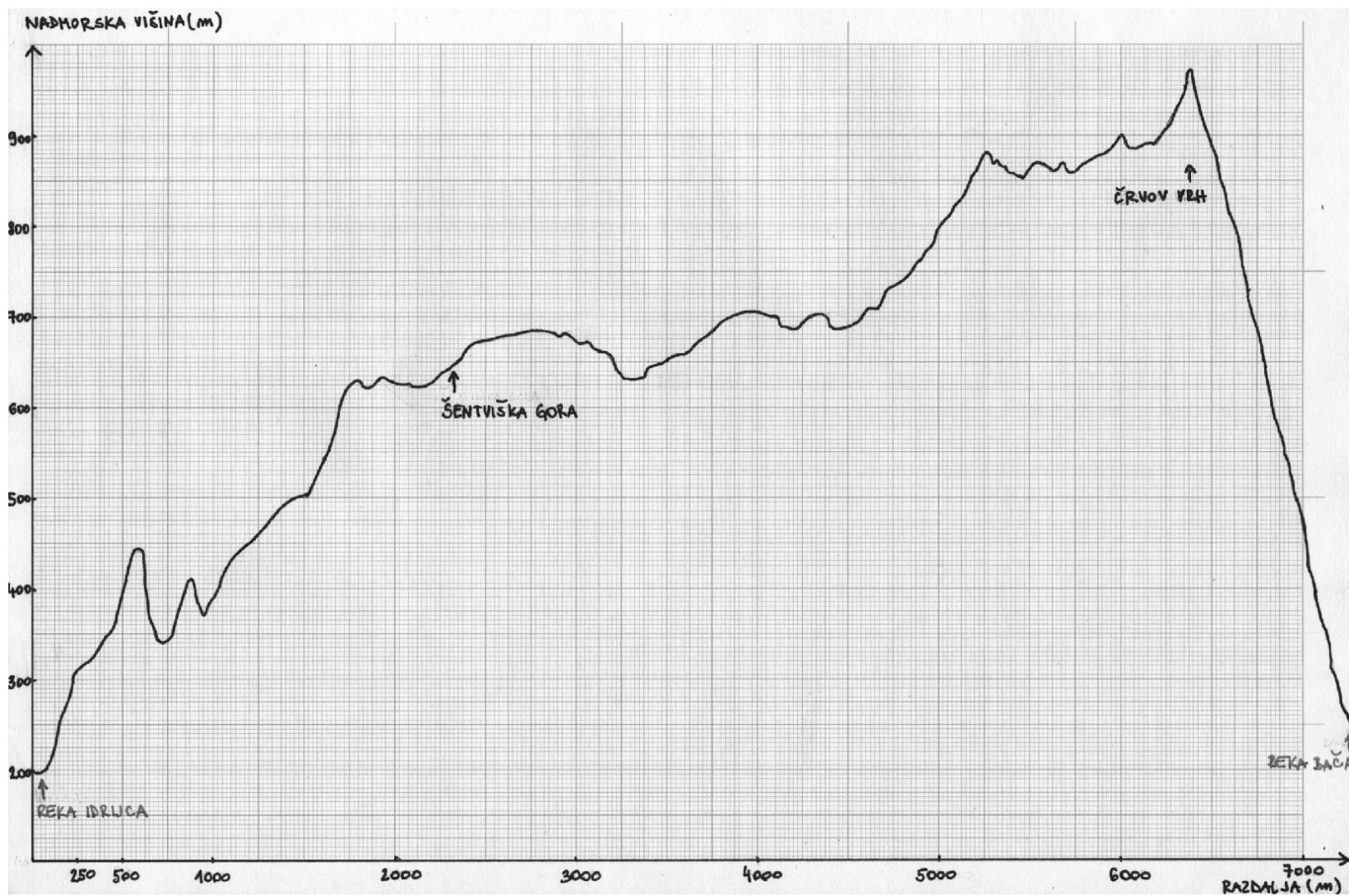
0 1.050 2.100 4.200 Meters

Karta 9: ekspozicije Šentviške planote.
Vir: orodje Arc View, DMV 100, 2009

Slika 1: dvakrat previšan profil od Idrijce do Bače (Idrija – Roče – Ponikve – Bača – Kneža).

Vir: Topografska karta 1:25.000, 090 Kneža, 1997; Topografska karta 1:25.000, 110 Čepovan, 1997

Slika 2: dvakrat previšan profil od Idrijce do Bače (Idrijca – Šentviška Gora – Črvov vrh – Bača)Vir: Topografska karta 1:25.000, 090 Kneža, 1997; Topografska karta 1:25.000, 091 Cerčno, 1997; Topografska karta 1:25.000, 111 Otalež, 1997

A.) Šentviška planota

Planota ni povsem ravna, ampak je precej vegasta. Glavna ravnina je v nadmorskih višinah 680 -780 m in se zdi tektonsko nagnjena proti jugozahodu. Na njej se dvigujejo posamezne višje kope, najvišje na severnem robu, kjer se vzpenja najvišji vrh Črvov vrh (971 m). Ravnina je razjedena tudi z vrtačami in za spoznanje večjimi kraškimi kotanjami raznih oblik (Melik, 1960, str. 514 - 515).

Šentviška planota je kraška planota, ki ima dominantno vertikalno komponento. Na kraškem ozemlju zaradi poklinske prepustnosti kamnin prevladuje podzemeljsko pretakanje vode in raztapljanje kamnin, na njem pa so razvite značilne površinske in podzemeljske oblike (Natek, K., 2003, str. 145).

Ime jame/brezna	Kota	Dolžina	Globina	Leto odkritja	Lokacija
Brezno na Njivcah	690	9 m	9 m	1997	Blizu Logaršč
Čendova jama	570	1040 m	126 m	1965	Severno od Ponikev
Brezno pri Kralju	620	23 m	23 m	1966	Južno od Ponikev
Zidanica v Žlebeh	468	39 m	10 m	1950	Južno od Ponikev
Krasnica	460	197 m	26 m	1950	Južno od Ponikev
Črvov brezen	765	14 m	14 m	1957	Bukovski vrh
Veliki jerovski brezen	870	19 m	17 m	1957	Gorski vrh – Jerovica
Mali jerovski brezen	830	9 m	9 m	1988	Gorski vrh – Jerovica
Votlina v Jerovci	870	9 m	0 m	1988	Gorski vrh – Jerovica
Kuhinja	818	13 m	0 m	1957	Gorski vrh – Jerovica
Krivčev brezen	765	11 m	9 m	1957	Gorski vrh
Stinarski brezen	845	18 m	15 m	1957	Gorski vrh
Brezen 1 na borovje	795	75 m	43 m	1957	Gorski vrh
Brezen 2 na borovje	790	21 m	17 m	1957	Gorski vrh
Jama v Braltovem robu	690	23 m	3 m	1957	Severno od Prapetnega Brda
Pervanjetova jama	710	8 m	2 m	1957	Severno od Prapetnega Brda
Brezen na Martinjih lazah	785	70 m	45 m	1957	Severno od Prapetnega Brda
Jama v Griču	810	79 m	9 m	1957	Severno od Prapetnega Brda
Brezen na Viktorijinem	700	7 m	6 m	1957	Severno od Šentviške Gore
Lukmanov brezen	675	29 m	17 m	1957	Severno od Šentviške Gore
Pri jami	635	11 m	4 m	1957	Severno od Šentviške Gore
Jama v Lajnah	630	19 m	2 m	1957	Prapetno Brdo

Jama pod Gradiščarjevim robom	470	44 m	5 m	1950	Južno od Polja
-------------------------------	-----	------	-----	------	----------------

Preglednica 1: seznam jam na Šentviški planoti.

Vir: E-kataster jam in brezen 2008, 2009

Na planoti so kraji Šentviška Gora, Pečine, Ponikve, Prapetno Brdo, Polje in Police, ki so od osrednjega dela Šentviške planote ločene s strmim pobočjem, kraj pa leži na nekakšni polici od kjer tudi izvira ime (Krajevni leksikon Slovenije, 1995, str. 299, 379).

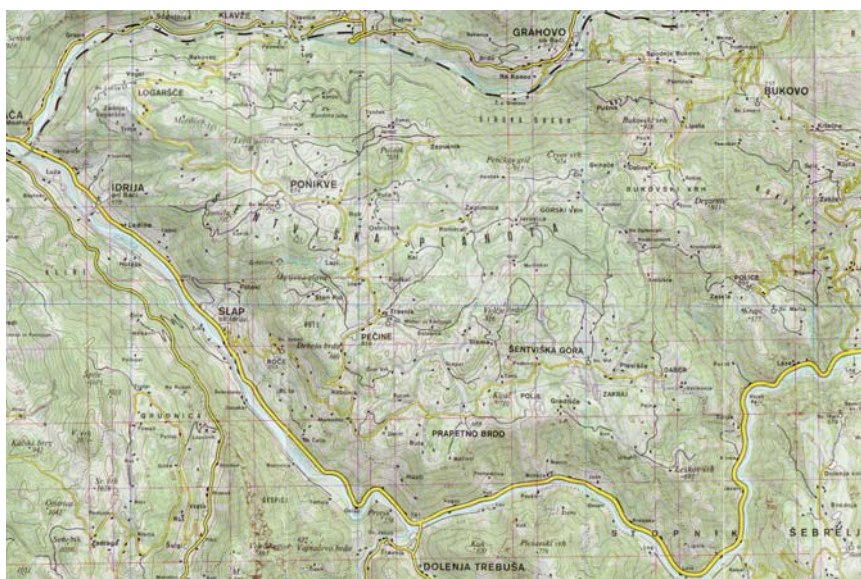
B.) Pobočja Šentviške planote

V obe dolini pada Šentviška planota strmo proti Bači in Idriji. V obe se spuščajo zelo nerazgibana pobočja izredno strmo, kar daje pokrajinskemu licu še bolj krepko potezo, ko gre za višinske razlike nad 500 m (Melik, 1960, str. 515).

Strma pobočja so poraščena z gozdom in preprejena z grapami potokov, ki so stalno tekoči ali pa občasni, ki usahnejo v sušnejšem obdobju leta (Kofol, 1996, str. 3).

Pobočja planote so konveksna (izbočena) in transportna (kolikor materiala je prenešeno od zgoraj, toliko ga je odnešenega navzdol po pobočju). Pobočja so praviloma nagnjena k vodam, v katere odteka površinska voda, saj obstaja zelo tesna povezanost med odtekanjem padavinske vode in pobočnimi procesi. V fluvialnem površju je dominantna horizontalna komponenta. Na pobočjih poteka tudi erozija (odnašanje površja zaradi tekočih voda) (Natek, 2003, str. 88 - 89).

Strma pobočja Planote so redkeje poseljena. Večinoma najdemo samotne kmetije, večja kraja pa sta Roče in Logaršče (Krajevni leksikon Slovenije, 1995, str. 379).

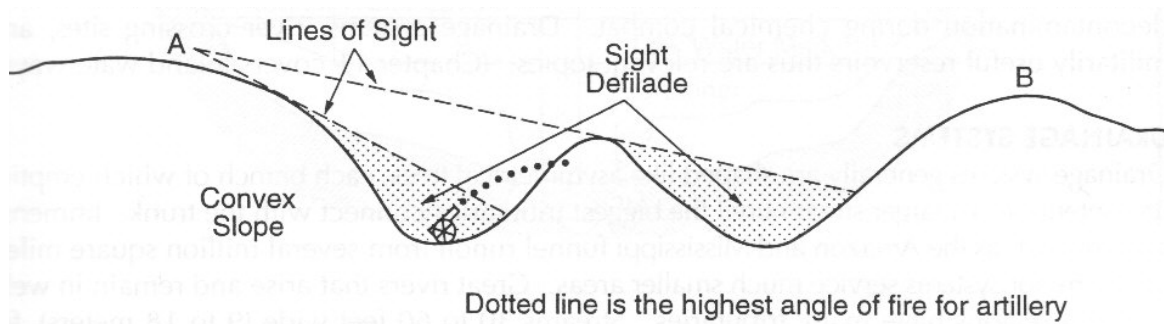
Karta 10: zemljevid Šentviške planote na karti Slovenije 1:250.000.

Vir: Državna pregledna karta Republike Slovenije 1:250.000, 2008

3.2.1. Vpliv reliefa Šentviške planote na vojaškogeografsko področje

Marjanović opiše planoto kot jasno izstopajočo in zložno uravnavo v reliefu, ki se dviguje od nižjih delov reliefa. Planote so večkrat daljše kot širše in v Evropi potekajo večinoma v smeri zahod-vzhod. Na vojaške aktivnosti vplivajo s svojo velikostjo, nadmorsko višino, smermi zagotavljanja in pogoji prikrivanja. V vojaškem pogledu predstavljajo prepreke in pregrade. Prehodne cone sovpadajo z rečnimi dolinami. Erozijska neprekinjena spreminja oblike in njihov vpliv na bojna sredstva. Šentviška planota se uvršča med nizke planote, saj je visoka do 1000 m. Razgibano površje otežuje gibanje izven cest in poti, preglednost in učinkovitost strelnega orožja. Razgibanost zemljišča omogoča tudi veliko število prikritih smeri, kar olajšuje manever in presenečenje. Zaradi izgradnje komunikacij so planote vedno bolj prehodne, vendar pa je prehodnost izven komunikacij zelo slaba – izven komunikacij je prehodnost možna samo za pehoto. Zaradi tega vse večji pomen dobivajo helikopterja za dobavo, manever in ognjeno podporo. Tempo prodiranja po planoti je majhen in vsak premik zahteva velike napore in veliko časa (Marjanović, Možgon, 1977, str. 90 - 93).

Na Planoti je kraški tip reliefa, ki s svojimi lokalnimi geološkimi, vegetacijskimi in hidrogeografskimi značilnostmi močno vpliva na vojaške aktivnosti. Kraški relief zaradi strukture tal in površja posebej učinkuje na prehodnost in preglednost. Kraške reliefne oblike (predvsem vrtače) onemogočajo dobro preglednost in otežujejo orientacijo. Po površju s štrlečo živoskalno osnovo nad slojem preperine se lahko premika zgolj pehota. Oklepne enote in topništvo se lahko premikajo samo po poteh in cestah. Drugje morajo urediti trase premikov z dodatnimi inženirskimi deli. Posebnega pomena na kraškem površju so mikroreliefne oblike, med katere spadajo manjše kraške jame in brezna, skalni previsi in spodmoli. Mikrokraške reliefne oblike (vrtače, uvale in živoskalni robovi) s spreminjanjem smeri in strmine naklona površja omejujejo premik. Njihova prednost je, da so dobro zakriti pred daljinskim opazovanjem, kot to lahko vidimo na sliki 3. Naravni zakloni so mogoči v lokalnih reliefnih oblikah (vrtače, jame, brezna). Omogočajo učinkovito zaščito posameznemu vojaku in enotam do velikosti čete, skupinam z orožji za podporo in logističnim bazam. Tovrstne kraške reliefne mikrooblike najboljše poznajo domačini, zato se morajo načrtovalci vojaških aktivnosti povezati z njimi, če jih hočejo maksimalno izkoristiti v svoj prid. Predhodno se mikrokraške oblike lahko uredijo kot točke logistične oskrbe. Jame so zajete v jamskem katastru za potrebe vojaških aktivnosti, v katerem najdemo podatke o koordinatah kje je jama ali brezno, skico, opis jame ali brezna, dimenzije jame, letno in zimsko ter dnevno in nočno temperaturo v jami, vlažnost v jami, opis dostopa do jame, zaščita in naravno maskiranje jame, prezračevanje in vodne poti v jami ter njen namen v preteklosti in sedanjosti. Velika ovira za premik so tudi skalni previsi, ki onemogočajo premik ljudi in tehnike iz doline na kraško planoto. Napadalec lahko robove v smeri prodora osvoji le z alpsko tehniko in navpičnim manevrom. Topniško obstreljevanje ima na živoskalni podlagi do 30 % večji učinek. Največ poškodb in ran povzroča kamenje, ki se razletava ob eksplozijah topovskih granat in min. Za pripravo utrjenih položajev so potrebni kompresorji in stroji za vrtnanje, ker je sloj preperine tanek, kamnina pa trdna. (Bratun, 1997, str. 72 - 73).

Slika 3: preglednost na vrtačastem terenu in doseg artilerijskega ognja.

Vir: Collins, 1998, str. 31

Zgornji primer je uporaben južno od naselja Prapetno Brdo na karti 11.

Karta 11: izrazito vrtačast svet južno od naselja Prapetno Brdo.

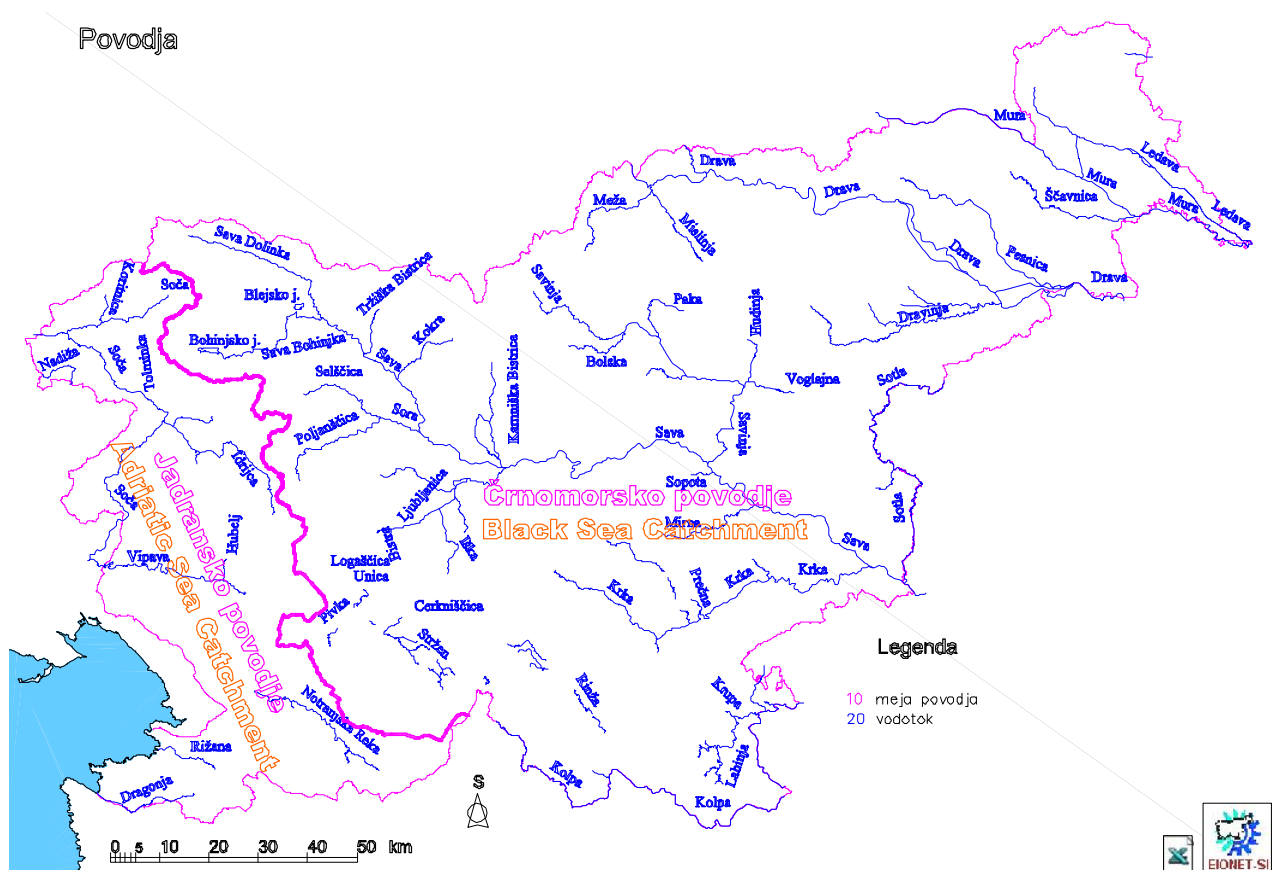
Vir: Atlas okolja, 2009

3.2.2. Vpliv reliefa pobočij Šentviške planote na vojaškogeografsko področje

Pobočja z nakloni od 10 do 30° so težko oklepno prehodna. Takšno strmo nagnjeno površje zahteva strogo usmerjen in kanaliziran premik oklepnih vozil v ugodnih meteoroloških pogojih, predvsem v kolonah. Samo občasno in na določenih mestih je možno razvijati bojni razpored oklepnih vozil do velikosti čete. Predvsem tako zemljišče predstavlja ugodne možnosti pehotnim formacijam ob podpori ostalih delov rodov enot. Oklepne mehanizirane enote se še lahko premikajo po gozdnih cestah, izven njih pa je premik nemogoč. Uporaba oklepnih mehaniziranih enot je mogoča ob podpori pehote in intenzivnem izvajanju helikopterskih desantov taktične ravni (Marjanović, Možgon, 1977, str. 93 – 99; Bratun, 1997, str. 69).

3.4. HIDROGRAFSKE RAZMERE

Vode s Šentviške planote spadajo v povodje Jadranskega morja (karta12) in porečje reke Soče. S Šentviške planote se stekajo proti Idrijci ali Bači. Bača se pri Bači pri Modreju izliva v Idrijco, Idrijca pa pri Mostu na Soči v Sočo (Atlas okolja, 2009).

Karta 12: povodje Slovenije.

Vir: Eionet, 2008

Vodnosniki na planoti so manjši ali nezvezni, razen na ozemlju med Šentviško planoto in Prapetnim Brdom, v Tilniku in Stopniku ter zahodno od vasi Ponikve, kjer so vodnosniki obširni in visoko do srednje izdatni (Atlas okolja, 2009).

Na sami planoti ni nevarnosti poplav, saj zaradi kraškega površja voda odteče v podzemlje. S strmih pobočij voda hitro odteka proti Idrijci ali Bači in potoki tako polnijo njuno strugo. Bača in Idrijca sta zaradi lege v ozki »V dolini« in mnogih stalnih in občasnih pritokov na nekaterih odsekih močno poplavno ogroženi. Idrijca velikokrat poplavlja pri Reki, Stopniku in na ravnici pred Slapom ob Idrijci. Bača pa leži še v ožji dolini kot Idrijca in je njen celotni spodnji tok močno poplavno ogrožen (Naravovarstveni atlas Slovenije, 2009).

3.4.1. Hidrogeografske značilnosti planote

Šentviška planota je zaradi kraškega površja brez tekočih površinskih voda. V vasi »Na potoku« je v dolomitni kamnini manjša količina vode, ki nikoli ne presahne. Domačini so postavili stopnice do vode in včasih je bil to edini vir vode naselja Polje. Vodo so prekuhávali (Kalan, 2008).

Slika 4: vodna jama »Na Potoku«, kjer voda nikoli ne presahne (foto: Nuša Mavrič).

Domačini so vodo pred izgradnjo lokalnega vodovoda pridobivali predvsem iz štim. Planota je na površju res brez vodnih tokov, vendar so pod njenim površjem večje zaloge vode. Pogosto so med gradnjo raznih objektov naleteli na brezna ali jame, v katerih je bila voda (Kranjc, 2008; Lukman, 2008).

Druga posebnost planote je presihajoče jezero sredi vasi na Ponikvah, ki se imenuje Rupa iz njega pa izteka potok Rupnica. Pojavi se le ob obilnem deževju, najpogosteje jeseni (Jarc, P. et al., 2002, str. 198).

Na Planoti najdemo tudi vodne jame in brezna: Jama na Močilcah pri Prapetnem Brdu, Lukmanovo brezno severno od Šentviške Gore, jama zahodno od kraja Zakraj in jama v bližini vasi Daber (Krajevni leksikon Slovenije, 1995, str. 379).

Izjema je le vas Police, ki jo iz leve in desne strani obdajata grapi Poličanke in Daberščka, pa še ti dve poleti pogosto presahneti (Krajevni leksikon Slovenije, 1995, str. 299).

3.4.2. Hidrogeografske značilnosti pobočij Šentviške planote

Na pobočjih Planote je polno potokov, ki tečejo proti največjima rekama, ki omejujeta Šentviško planoto, Bači in Idrijci (Topografska karta 1:25.000, 091 Cerkno, 1997; Topografska karta 1:25.000, 090 Kneža, 1997; Topografska karta 1:25.000, 111 Otalež, 1997; Topografska karta 1:25.000, 110 Čepovan, 1997).

Na njih so včasih stali številni mlini, v katerih so mleli žito. Danes je en mlin obnovljen, ostali mlini pa so zapuščeni ali pa sploh ni več sledi o njihovem obstoju (Feltrin, 1998, str. 119 - 128).

Mlin in žaga »Pod skalo« pod vasjo Daber sta obnovljena in pomembna za ohranitev zgodovinske in kulturne dediščine na planoti. Stalno tekoča voda izvira pod zaselkom Nart, teče po ozki grapi mimo zaselka Tilnik in se izlije v Idrijco v bližini Stopnika. Žaga je bila zelo pomemben objekt, saj se je Planota ponašala z bujnimi gozdovi in les je bil eden od virov zaslužka. Prvotna žaga je bila zgrajena 1924, vendar je do tal pogorela, zato so leta 1930 zgradili drugo, ki stoji še danes. Mlin je bil zgrajen že leta 1921. V njem so mleli pšenico, ajdo in ječmen. Poleg mletja so tudi luščili proso, ječmen in ajdo (Feltrin, 1998, str. 119 - 128).

Najpomembnejši potoki, ki se izlivajo v Idrijco so Selska voda, Žibernik, Poličanka, Daberšček, Kostanjevica, Mlaka in Matujzova grapa. V Bačo se izlivajo Trešnica, Četonica in Poličica (Topografska karta 1:25.000, 091 Cerkno, 1997; Topografska karta 1:25.000, 090 Kneža, 1997; Topografska karta 1:25.000, 111 Otalež, 1997; Topografska karta 1:25.000, 110 Čepovan, 1997).

Slika 5: manjši potok, ki teče skozi Tilnik, na mestu kjer je prej stal mlin. Fotografirano je od severa proti jugu (iz južnega pobočja Šentviške Gori proti dolini Idrijce) (foto: Nuša Mavrič).

3.4.3. Vpliv hidrogeografije Šentviške planote na vojaškogeografsko področje

Vode imajo velik transportni pomen in so pomembna energetska osnova. Predstavljajo surovino 21. stoletja, zaradi katere bodo verjetno potekali še obsežni vojaški spopadi. Posredni učinki vode so surovina za bivanje, gospodarstvo in promet; neposredni učinek pa je omejevanje in usmerjanje vojaške aktivnosti (Bratun, 2005, str. 117).

Vode na kraških ozemljih so počasne, zato na sami planoti ni večjega vpliva na vojaškogeografsko področje. Izjema je travnik na začetku vasi Ponikve, kjer se občasno nabere za majhno jezero vode. Mogoče je še največji vpliv vode viden v suši, ki pogosto nastopi v poletnih mesecih, vendar zaradi lokalnega vodovoda temu ni posvečena večja pozornost. Potoki, ki se spuščajo s Šentviške planote niso veliki, vendar pa imajo hiter in padajoč tok. S svojimi slapovi in posameznimi manjšimi tolmuni so ovira za prehodnost predvsem oklepno-mehaniziranih enot. Bregovi rek Idrijce in Bače so izredno strmi ter tako izven komunikacij prehodni zholj za pehoto. Učinkovito protioklepno oviranje je betoniranje ali asfaltiranje bregov rek s kanali in prekopi. Idrijca z Bačo sta vojaškogeografsko pomembni, saj je prehodnost po dolinah najlažja in najhitrejša oblika premikanja (Bratun, 2005, str. 124 – 125; Bratun, 1997, str. 87).

3.5. PODNEBJE

Ogrin je za izhodišče določanja podnebja v Sloveniji izbral Koppenov podnebni sistem. V Sloveniji obstajajo trije osnovni tipi podnebja: zmernotoplo vlažno podnebje z vročim poletjem (Cfa), zmernotoplo vlažno podnebje s toplim poletjem (Cfb) in gorsko podnebje (H). Idrijsko hribovje se uvršča v zmernocelinsko podnebje. Osnovna kriterija sta : a.) povprečna T najhladnejšega meseca je od 0 do -3°C , b.) povprečna temperatura najtoplejšega meseca pa od 15 do 20°C . Šentviška planota se uvršča v zmernotoplo podnebje zahodne in južne Slovenije. Značilnosti tega podnebja so submediteranski padavinski režim, povprečna letna količina padavin od 1300 do 2800 mm in povprečne oktobrske temperature so višje od aprilskih (Ogrin, 1996, str. 39–56).

Povprečna letna temperatura je na obrobju planote $8 - 10^{\circ}\text{C}$, v notranjosti planote pa $6 - 8^{\circ}\text{C}$. Povprečne temperature najhladnejšega meseca so med 0 in -3°C , najtoplejšega pa med 15 in 20°C . Ima submediteranski padavinski režim z letno količino padavin 1800 – 2600 mm. Število dni s snežno odejo se giblje med 40 in 60 dni na obrobju planote ter med 60 in 80 dni v notranjosti planote. Največ časa se snežna odeja obdrži v najvišjih predelih planote (Črvov vrh, Bukovski vrh, Gorski vrh, osojna pobočja planote), in sicer od 60 do 100 dni, na južnih prisojnih pobočjih pod 600m nadmorske višine pa od 20 do 40 dni (Podnebne razmere v Sloveniji 1971 – 2000, 2006; Jarc, 2002, str. 176 – 178; Atlas okolja, 2009).

Število dni s sončnim obsevanjem je pozimi od 280 do 320 ur, poleti pa od 700 do 740 ur v Bukovskem in Gorskem vrhu, ostali deli planote pa prejmejo od 740 do 780 ur. Roče so izjema in prejmejo poleti od 780 do 820 ur sončnega obsevanja (Atlas okolja, 2009).

Pozimi se pogosto pojavlja temperaturni obrat (posledica reliefa), zato je na planoti pogosto sonce, medtem ko je v dolini megla. Ta pojav vidimo na sliki 6 (Natek, Natek, 1997, str. 39).

Slika 6: pojav temperaturnega obrata, fotografiran iz vasi Police proti cerkvi, oktober 2008 (foto: Nuša Mavrič).

Trenutno na Šentviški planoti in v njeni neposredni bližini ni meteorološke postaje, razen manjše vremenske postaje v tehničnem skladišču minskoeksplozivnih sredstev na Šentviški Gori, ki pa deluje manj kot desetletje. Načrtujejo postavitev avtomatske meteorološke postaje v Bukovskem vrhu na kmetiji »Pri Seljaku« (Brišar, 2009). Zato bom uporabila podatke iz dveh meteoroloških postaj, ki sta najbližje Šentviški planoti, in jih obdelala s statistično metodo interpolacije. Izbrani meteorološki postaji sta v Bovcu in na Vojskem.

Karta 13: črna pika označuje Bovec, manjša siva pika pa Šentviško planoto na nemi karti Slovenije.

Vir: Vremenski podatki za Bovec, 2009

Karta 14: črna pika označuje Vojsko, manjša siva pika pa Šentviško planoto na nemi karti Slovenije.

Vir: Vremenski podatki za Vojsko, 2009

KRAJ	ZEMLJEPISNA ŠIRINA	ZEMLJEPISNA DOLŽINA	NADMORSKA VIŠINA
Bovec	46° 20' 11" S	13° 34' 03" V	452 m
Vojsko	46° 01' 31" S	13° 54' 28" V	1067 m
Šentviška Gora	46° 07' 01" S	13° 52' 16" V	648 m

Preglednica 2: osnovni podatki za Bovec, Vojsko in Šentviško Goro.

Vir: Vremenski podatki za Bovec, 2009; Vremenski podatki za Vojsko, 2009;

Topografska karta 1:25.000, 110 Čepovan, 1997

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AVG	SEP	OKT	NOV	DEC	povprečje
Temperatura (°C) Bovec	-0,7	1,0	4,8	9,1	13,2	16,5	18,7	17,9	14,7	10,0	4,6	0,4	9,1
Temperatura (°C) Vojsko	-2,8	-1,9	1,1	5,0	9,8	13,1	15,3	14,7	11,7	7,3	2,1	-1,4	6,2

Preglednica 3: povprečne temperature Bovca in Vojskega za obdobje 1961 – 1990.

Vir: Vremenski podatki za Bovec, 2009; Vremenski podatki za Vojsko, 2009

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AVG	SEP	OKT	NOV	DEC	povprečje
Temperatura (°C)	-1,75	-0,45	2,95	7,05	11,5	14,8	17,0	16,3	13,2	8,65	3,35	-0,5	7,65

Preglednica 4: povprečne interpolacijske vrednosti temperatur med meteorološko postajo Bovec in Vojsko.

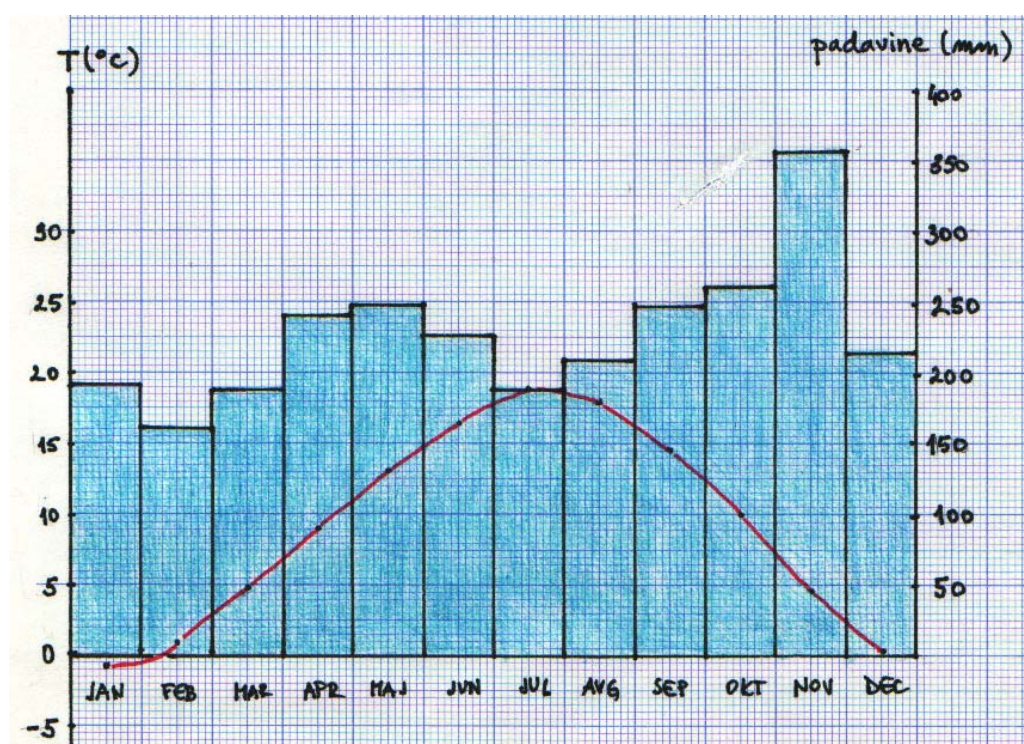
	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AVG	SEP	OKT	NOV	DEC	LETO
Padavine (mm) Bovec	192	160	189	242	248	226	188	209	247	262	356	214	2733
Padavine (mm) Vojsko	185	162	189	202	192	204	165	171	203	244	323	216	2456

Preglednica 5: povprečne količine padavin Bovca in Vojskega za obdobje 1961 – 1990.

Vir: Vremenski podatki za Bovec, 2009; Vremenski podatki za Vojsko, 2009

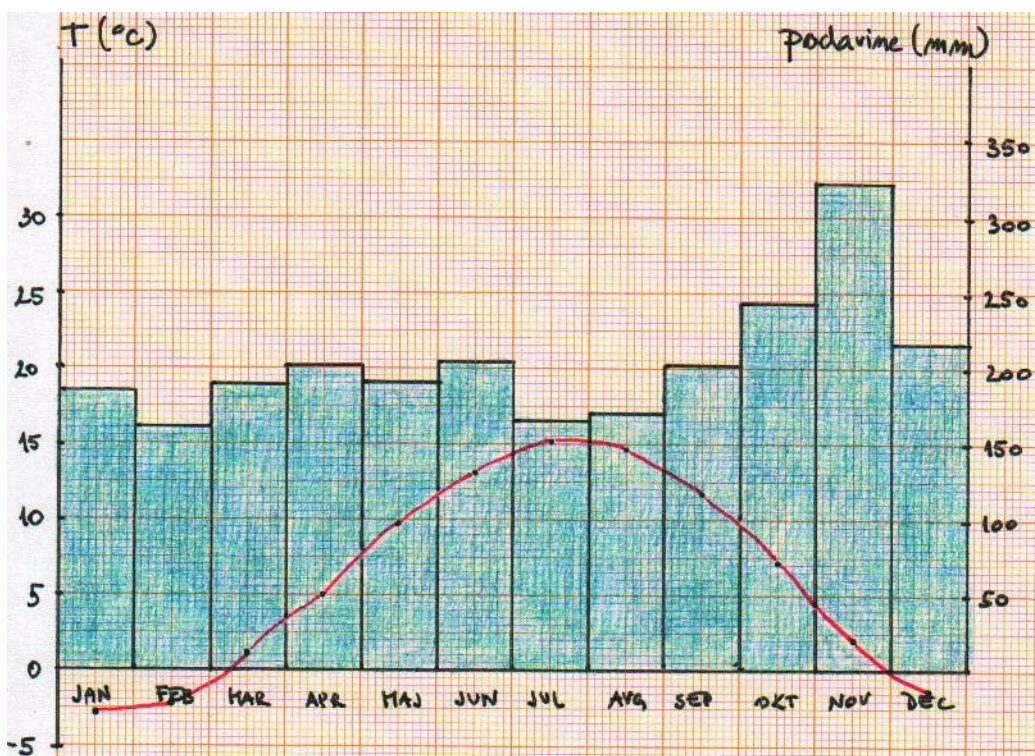
	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AVG	SEP	OKT	NOV	DEC	LETO
Padavine (mm)	188,5	161	189	222	220	215	176,5	190	225	253	339,5	215	2594,5

Preglednica 6: povprečne interpolacijske vrednosti količin padavin med meteorološko postajo Bovec in Vojsko.

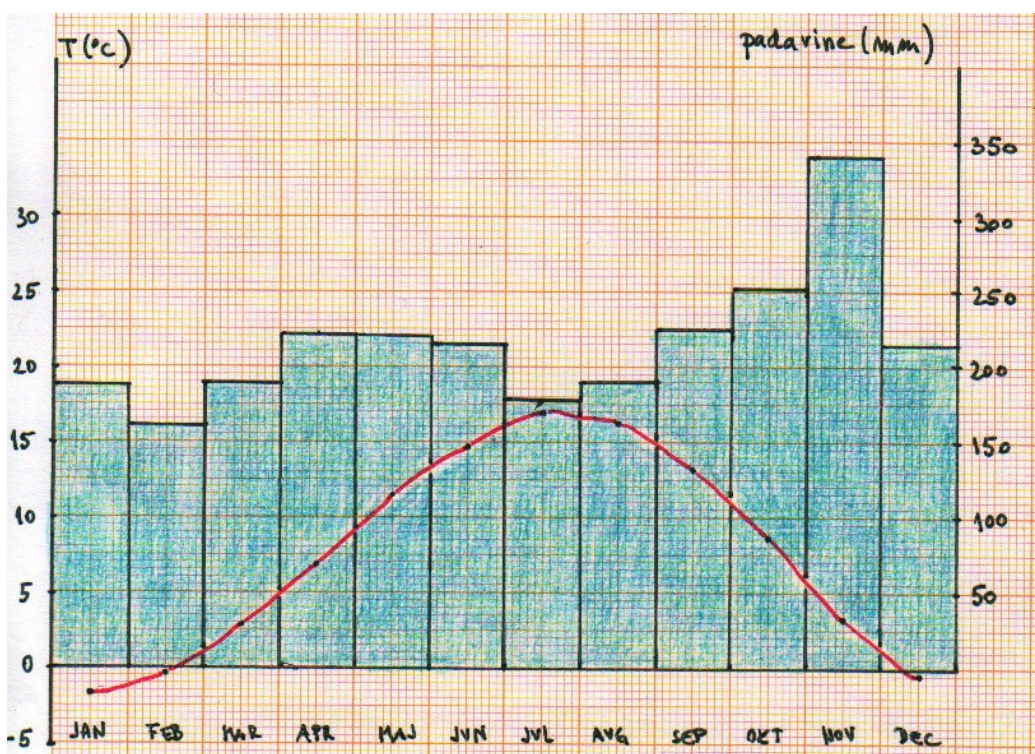
Klimogram 1: Bovec 1961 – 1990.

Vir: Vremenski podatki za Bovec, 2009

Klimogram 2: Vojsko 1961 – 1990.

Vir: Vremenski podatki za Vojsko, 2009

Klimogram 3: Šentviška Gora (iz interpoliranih podatkov).

	Bovec	Vojsko
Povprečna najvišja dnevna temperatura	14,5°C	9,7°C
Povprečna najnižja dnevna temperatura	4,5°C	3°C
Absolutna najvišja temperatura	35,5°C	30,0°C
Absolutna najnižja temperatura	-17,6°C	-20,5°C
Št. dni z najnižjo T (manj ali enako 0,00°C)	102,9	126,3
Št. dni z najvišjo T (več ali enako 25°C)	45,2	3,0
Povprečno trajanje sončnega obsevanja	1707 ur	1838,6 ur
Število jasnih dni (oblačnost < 20 %)	59,5	49,5
Število oblačnih dni (oblačnost > 80 %)	114,4	134,3
Št. dni s snežno oddejo ob 7h	62,6	136,5
Št. dni s padavinami (več ali enako 1,0 mm)	121,6	131,4
Št. dni z nevihto in grmenjem	47,7	48,3
Št. dni z meglo	19,2	93,4

Preglednica 7: povprečne meteorološke vrednosti za Bovec in Vojsko od 1961 do 1990.
Vir: Vremenski podatki za Bovec, 2009; Vremenski podatki za Vojsko, 2009

3.5.1. Vpliv podnebja na vojaške aktivnosti

3.5.1.1. Vpliv temperatur na vojaške aktivnosti

Visoke in nizke temperature neugodno vplivajo na bojno sposobnost, sposobnost za delo in vzdržljivost posameznika in čete. Tehnična sredstva (predvsem prevozna sredstva) so močno odvisna od temperature zraka. Najbolj nevarne so nizke temperature, ki se pojavijo iznenada in ko enote nanje niso pripravljene. Zaradi mraza lahko ob stiku z vodo zamrznejo gosenice tanka in vozila ne vžgejo. Periskopi se pogosto zarosijo ali pa celo primrznejo. Pri nizkih temperaturah pa se poveča prehodnost oklepni enot čez močvirje. Otežkočeno pa je utrjevanje, vkopavanje, betoniranje in poveča se poraba energije pri delu. Zmrznjena tla, debela snežna oddeja in poledica ustvarjajo težke pogoje za premik preko minsko-eksplozivnih preprek. Nizke temperature neugodno vplivajo tudi na delovanje in uporabo orožja - če je po tleh sneg, je potrebno orožje podložiti (npr. s smrečevjem). Tudi strelivo je občutljivo na mraz, zato je še posebej pri transportu potrebno pazljivo ravnati z njim. Pri nizkih temperaturah vozila težje vžgejo ali pa sploh ne vžgejo, porabijo več goriva, potrebna so posebna olja, antifriz, verige za vožnjo po snegu in sredstvo proti zmrzovanju stekla. Če se orožja ne obriše dobro, lahko v mehanizmu (npr. magazin) zaide voda, ki zmrzne in onemogoči delovanje. Zelo visoke in zelo nizke temperature vplivajo tudi na psihofizično stanje ljudi, vendar pa je zraven potrebno upoštevati tudi vlažnost in vetrovnost. Nizke temperature v kombinaciji z visoko vlago in vetrom lahko povzročijo zmrzovanje izpostavljenih delov telesa (ušesa, nos in prsti), pogosti so prehladi, gripa in druga obolenja, ki lahko onemogočijo četo. Dotik kovinskih površin ob nizki temperaturi hitro povzroči ozeblino nosu, ušes, prstov na nogah in rokah ter vseh nezaščitenih delov telesa. Hud mraz lahko povzroči dehidracijo, saj se z vsakim izdihom oddaja telesna vlaga stanje (Marjanović, Možgon, 1977, str. 128 – 155; Collins, 1998, str. 88 - 89).

Visoke temperature na vojaške aktivnosti na Šentviški planoti ne vplivajo bistveno, saj dnevi z visokimi temperaturami niso pogosti in ne vplivajo na potek bojev in operacij.

3.5.1.2. Vpliv padavin na vojaške aktivnosti

Padavine vplivajo na premikanje in manever. Tla postanejo blatna, poslabšujejo situacijo na cestah, reke in potoki poplavlajo ali naraščajo, lahko zapade večja količina snega ali pa nastane poledica. Če pride pri napadu z radiološkim orožjem do radiativnega sevanja in pada dež, le-ta kontaminira zemljo oz. prst. Sneg upočasnjuje hitrost tankov – ko pa se ustavijo, je pod gosenice potrebno podložiti trdno podlago. Tanki in oklepna vozila se težko premikajo pri snežni odeji nad 50 cm, pri vlažnem snegu pa nad 75 cm. Pri suhem snegu debeline 1 m ali več premik ni več mogoč. Sneg med gosenicami ustvari led, pri višjih temperaturah pa nastane razmočeno zemljišče. Hitrost premikanja ostalih vozil po snegu je manjša: pri 20 – 30 cm snega je približno 3 km/h in pri 50 – 70 cm snega je približno 1 km/h. Posebej težak je premik čez zasneženo nagnjeno površino. Otežkočeno je vzdrževanje, povečana je potrošnja rezervnih delov in goriva. Zaradi zmanjšane vidljivosti je otežen pregled iz oklepnih bojnih sredstev, ogenj je manj natančen, težja je orientacija. Vojak s 15 kg opreme se močno pogreza v sneg. Veliko napora je potrebnega za vzdrževanje in čiščenje poti, maskiranje je oteženo, še posebej na jasen dan. Topljenje snega in dolgotrajen dež razmočujejo zemljišče, zmanjšujejo nosilnost za vozila in povzročajo deformacije na raznih konstrukcijah, kar povzroči velike napore inženirstva, da jih spet popravi. Žled lahko povzroči veliko škodo na komunikacijah, saj lahko poruši podporne stebre (Marjanović, Možgon, 1977, str. 128 - 155).

3.5.1.3. Vpliv vetra, megle in oblačnosti na vojaške aktivnosti

Veter s svojo hitrostjo, smerjo in temperaturo zraka otežuje ali onemogoča vojaške aktivnosti. Močno vpliva na učinkovitost bioloških in kemičnih sredstev, saj nam moč in smer vetra povesta v katero stran bo zaneslo ta sredstva in kako hitro jih bo razpihalo. Z vertikalnim mešanjem zraka zmanjšuje radioaktivnost, horizontalno pa povečuje območje radioaktivnosti. Veter močno vpliva na postavitve artilerije, saj vpliva na let izstrelka, še posebej v zimskih razmerah, ko so prisotne nizke temperature. V primeru megle in oblačnosti je večja možnost prometnih nesreč. Megla in oblaki zmanjšujejo zmožnosti vojaških aktivnosti v taktičnih razmerah, če pa stanje v ozračju prevladuje več časa, lahko vplivajo tudi na operacije. V primeru megle ali nizke oblačnosti je večja možnost za varen premik artilerije in zasedanje bojnih položajev (ni velike možnosti, da sovražnik napade iz zraka), slaba stanja pa je, da otežuje določanje ciljev ognja. Posamezni plini v ozračju negativno vplivajo na radarje (kisik, vodna para), vendar pa nekatere vrste oblakov, megla in padavine vpivajo, odbijajo in razsipavajo radarske signale. Kumulonimbusi in nimbostratusi razsipavajo in odbijajo signale, zato se na ekranu lahko pojavi napačna slika, to pa otežuje kontrolo neba. Danes megla in nizka oblačnost nista več tako velik problem pri vidljivosti, saj lahko premik enot opazujemo tudi z infrardečimi opazovalnimi napravami (Marjanović, Možgon, 1977, str. 128 – 155; Bratun, 1997, str. 76).

3.5.1.4. Biosinoptični vpliv vremena

Zelo pomemben je vpliv vremena na ljudi, saj je človek tisti, ki odloča kako bo boj potekal. Ob približevanju fronte se pojavi slabo počutje, nemir, motnje v spanju in depresivnost. V primeru tople fronte se lahko pojavijo glavoboli, motnje v spanju in zmanjšana delovna storilnost. Na slabo počutje tudi negativno vpliva poletna sopara.

Sončno in jasno vreme daje idelane pogoje za premik oklepno-mehaniziranih in motoriziranih enot in prav tako ugodno vpliva na delovanje iz zraka (letalstvo) in protioklepni sredstev (Bratun, 1997, str. 83 – 85; Collins, 1998; str. 80 - 85).

3.6. PEDOLOŠKE RAZMERE

V zahodnem delu Idrijskega hribovja so se na dolomitni in apnenčasti podlagi razvile plitve in srednje globoke rjave prsti. Ponekod je na dolomitih nastala tudi rendzina. Na pobočjih sta v večini rendzina in humusna sivorjava prst. V kraških vrtačah in drugih kotanjah je nastal psevdoglej ali pa kislja rjava prst s podzolom in psevdoglejem. Na kremenovih peščenjakih in tufih se je razvila kislja rjava prst (Slovenija: pokrajine in ljudje, 1998, str. 342 - 343).

Na pedološki karti Slovenije (karta 15) lahko razberemo, da na Šentviški planoti prevladujeta rendzina in rjava pokarbonatna prst. V okolici Pečin in Roč je evtrična rjava prst na deluviju, na severnem in južnem pobočju sta otoka distrične prsti in pobočnega psevdogleja, na južnem pobočju nad Grahovim ob Bači pa je izprana prst (Pedološka karta Slovenije v merilu 1:25.000, 2009). Profil najbolj tipične rjave pokarbonatne prsti na Šentviški planoti je A – (B) – C. Temnorjavi horizont A, pod njim svetlo rjavi kambični horizont (B)z z večjim deležem glinastih delcev kot horizont A. Pod njim je horizont C matične podlage (Lovrenčak, 1998, str. 173 - 185).

Karta 15: pedološka karta Slovenije: generalizirane talne enote.

Temnordeča barva - rjava pokarbonatna prst, svetlozelena barva - evtrična rjava prst, rožnata barva - distrična prst in pobočni psevdoglej, siva barva - izprana prst, oranžna barva - rendzina in rjava pokarbonatna prst.

Vir: Pedološka karta Slovenije v merilu 1:25.000, 2009

3.6.1. Vpliv prsti na vojaške aktivnosti

Od pedološke sestave je odvisna prehodnost, maskiranje, učinkovitost bojnih sredstev, radioaktivna dovzetnost, obnašanje radarskih teles in vododržnost. Te lastnosti pa se odražajo kot posledica pedoloških fizičnih, kemičnih in drugih lastnosti (Marjanović, Možgon, 1977, str. 160 - 161).

Rjave pokarbonatne prsti in rendzine so najpogostejši tip prsti na Šentviški planoti in so zaradi prepletenosti z matično podlago, izbočenih in vbočenih površinskih oblik plasti prsti različno debele. Omogočajo tudi vkopavanje pehote za stoječ položaj, vendar je potrebno položaj natančno določiti, ker je plast prsti ponekod zelo tanka. Za vkopavanje je predvsem potrebno izkoristiti preperinske žepe, kjer je debelina prsti največja. Kraška polja, podolja in vrtače imajo v dnu debel sloj prsti. Kjer ni nevarnosti poplav je mogoče vkopavanje tudi ostale bojne tehnike in orožij. Ob dežju se lahko pojavi problem, da lahko ponekod razgaljena ostra površina uniči pnevmatike vozil. Globina vkopavanja na teh prsteh se giblje med 10 in 70 cm. Potreba širina okopa za zaščito pred pehotnim orožjem je 100 cm v nasutem materialu in 60 cm v zbitem materialu (Bratun, 1997, str. 96 - 99).

3.7. VEGETACIJA

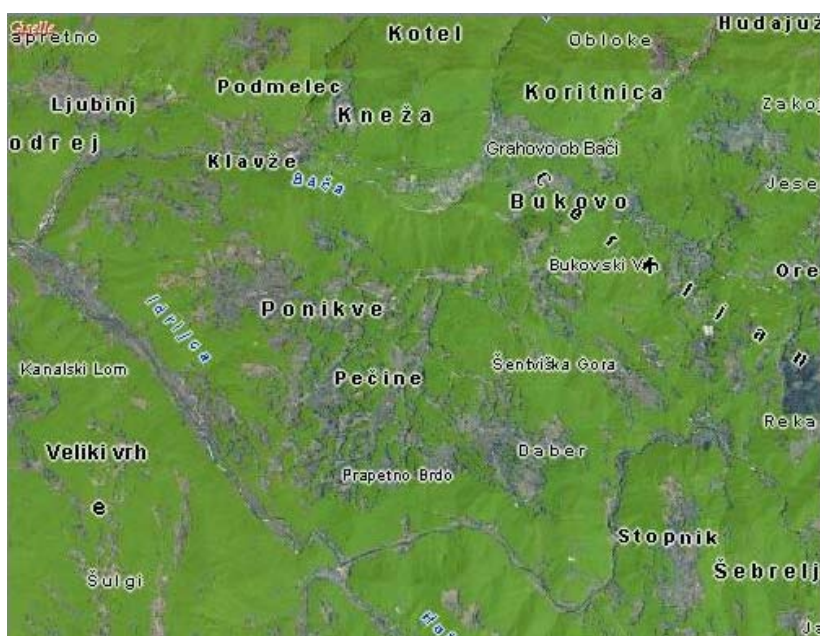
V desetem stoletju je bila Šentviška planota poraščena s hrasti, bukvami in smrekami. V dvanajstem stoletju so za potrebe pašništva in tudi poljedelstva posekali večje površine gozdov na planoti (Marušič, 1980, str. 8).

Danes so se prenekateri travniki in njive zarastle, zato prevladuje gozd, od tega je največji odstotek bukovega gozda. Največji delež Planote zavzema gozdna združba *Ostrya Fagetum* (združba bukve in črnega gabra), in sicer prekriva Prapetno Brdo, Daber, Bukovski vrh, Gorski vrh ter severovzhodna, vzhodna, jugovzhodna in južna pobočja Šentviške planote. Druga največja združba je *Hacquetio epipactidis-Fagetum* (združba bukve in navadnega tevja) na jugozahodnem pobočju Planote ter na Ponikvah in Šentviški Gori. Manjši del na severozahodnem pobočju Planote zasedata združbi *Lamio orvalae-Fagetum* (združba bukve in velike mrtve koprive) in *Castaneo sativae-Fagetum* (združba bukve in pravega kostanja). Večinoma z gozdom neporaščenega zemljišča je med Ponikvami in Pečinami. Gozd prekriva kar 71 % revirja Šentviška planota (GERK, 2009; Omejc, 2007, str. 9; Interaktivna karta Slovenije, 2009).

Karta 16: gozdne združbe na Šentviški planoti.

Vir: Interaktivna karta Slovenije, 2009.

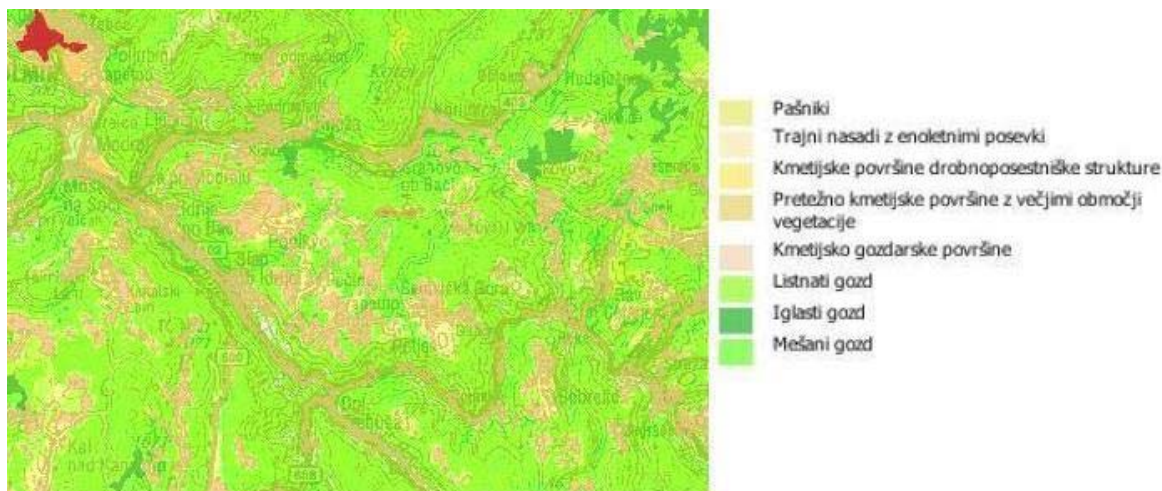

Karta 17: gozdne površine na Šentviški planoti (vse svetlozelene površine so gozdovi).

Vir: GERK, 2009

Listnati gozd porašča največji del Šentviške planote, in sicer predvsem južna in jugozahodna pobočja Šentviške planote, okolico Šentviške Gore in Bukovskega vrha. Manjše predele (predvsem severna pobočja Šentviške planote in osrednji del planote) porašča mešani gozd, najmanjši del pa zavzema iglasti gozd na delu severozahodnega pobočja Šentviške planote. Mešane kmetijske površine in pašniki so večinoma na ravnejših delih planote in na delu južnega pobočja Šentviške planote, trajni nasadi pa

zavzemajo manjši del severnega pobočja nad Grahovim ob Bači (Karta 18, Atlas okolja, 2009).

Karta 18: karta pokrovnosti tal Šentviške planote.

Vir: Atlas okolja, ARSO, 2009

3.7.1. Vpliv vegetacije na vojaške aktivnosti

Vse vrste vegetacije od lišajev in mahov, raznih trav, poljskih kultur do najvišjih dreves, vpliva na vojaške aktivnosti. Vpliva na organizacijo in formacijo čet, opremo, orožje, obutev, premikanje, manever, bojne dejavnosti, maskiranje, zaščito in prehodnost. Od vse vegetacije na bojno aktivnost najbolj vpliva gozd. Poznamo več vrst gozda. Iglasti gozd sestavljajo predvsem jelka, smreka in bor. Ima zelo dobre maskirne pogoje čez celo leto. Poleg tega pa je njihov les tudi dober gradbeni material. Listnati gozdovi imajo široke liste, ki pa v hladnem delu leta odpadejo, kar močno zmanjša maskirne pogoje in izboljša radijske zveze. Njihov les lahko uporabljamo tudi za gradbeni material. Glavni predstavniki listavcev so bukev, lipa, breza, hrast in jesen (Marjanovič, Možgon, 1977, str. 162 - 165).

Pozimi je v gozdu topleje, poleti pa hladneje kot na odprtem prostoru. Čez dan je hladneje v gozdu, ponoči pa topleje kot na odprtem prostoru. To pomeni, da so v gozdu manjša temperaturna nihanja kot na odprtem prostoru. V gozdu je tudi večja vlažnost in sneg se topi počasneje. Gozd upočasnjuje hitrost vetra, zato se kontaminirano ozračje kasneje očisti. Prehodnost je v gozdovih, sploh pa v pragozdovih, težja. Gozd je bogat s kisikom (predvsem z ozonom) in je prebivališče mnogih mikroorganizmov. Gozdni kompleksi dobro ščitijo vojake pred radioaktivnim sevanjem. V travah se lahko zadrži do petkrat več sevanja kot v gozdu, v mestih pa dvakrat več kot v njihovih parkih. Gozd zmanjšuje preglednost, otežuje orientacijo, zmanjšuje prehodnost izven komunikacij, komunikacije v gozdu pa so redke in slabe kakovosti. Vse to povzroča zmanjšanje tempa prodiranja. Vozila vseh vrst so v gozdu neuporabna razen na utrjenih poteh. Tanki lahko podrejo manjša drevesa, vendar kopičenje rastja upočasni ali ustavi prodor. Gozd zmanjšuje učinkovitost tehnike in dobro izurjena četa lahko povzroči velike izgube številčno in tehnično močnejšemu napadalcu, ki mu razmere otežujejo učinkovitost

orožja in ga ovirajo pri mobilnosti. Oviranje v gozdu je precej lahko, če posekamo drevesa in jih zložimo skupaj in ojačamo z bodečo žico ter minami. Za vojne aktivnosti v gozdu so pomembni robovi in jase ter poti in steze. Najvišje točke in grebeni imajo drugačen pomen kot na neporaščenih zemljiščih. Zvok v gozdu se ojača, odbija se od debel in odmeva, zato je težko določiti od kje prihaja sovražnikov napad in lahko pride do velikih napak. Težko je izdajati ukaze in imeti na očeh četo, ker se četa dobesedno porazgubi po gozdu. Občutek osamljenosti, ojačanje zvoka in povratne informacije, da prihaja iz ozadja, nezadostno poznavanje situacije, naizogibnost in verjetnost pogostih presenečenj lahko vplivajo na psihično stanje vojaka in izbruh panike. Ker vojak ne vidi svojega vodje, je težko ustaviti napad panike. Gozd vpliva na sistem ognja in učinkovitost topništva. V gozdu je omejena uporaba težkega orožja, pa tudi domet strelnega orožja je zmanjšan na 50 do 200 m, vendar pa je potrebno upoštevati stranske učinke odlomljenih vej. Pri bližnjem boju je poudarjena uporaba lahkega avtomatskega orožja in izurjenost za boj »človek na človeka«. Minometi so v gozdu še posebej neučinkoviti, saj se večina min razleti v krošnjah dreves. Metanje ročnih granat je neučinkovito, razen če gre za kratke razdalje, vendar pa je v tem primeru nevarno za metalca. Jedrski udar, ki uniči vegetacijo, pusti za sabo neprehoden teren. Napalm povzroči uničujoč požar v gozdu in vlažno zelenje hitro zagori. Dresirani psi so zelo koristni za odkrivanje zased, izvidniških patrulj in diverzantov. Za delovanje v gozdu je potrebno prebivalce uriti še posebej v gozdnih taborih (izvidniki, planinci, turisti,...), za inštruktorje pa je potrebno imeti gozdarje, lovce, planince, bivše partizane in druge strokovnjake. Največja nevarnost v gozdu pa je požar. Lahko so namerno povzročeni ali pa zagori samo od sebe, najpomembnejše pa je to, da je njihovo gašenje zelo težko. Izgube pri požaru so lahko veliko večje kot pri napadu sovražnika, zato mora biti v gozdu dobro organizirana protipožarna služba (Marjanović, Možgon, 1977; str. 162 – 165; Bratun, 1997, str. 100 – 103; Collins, 1998, str. 39 - 43).

V gozdu je nemogoče predvideti zmagovalca. Največje možnosti imajo manjše enote pehotnikov, saj je nadzor je nezanesljiv in manever neizvedljiv (Collins, 1998, str. 39 - 43).

Tudi ostale vrste vegetacije zmanjšujejo preglednost, a večinoma sezonsko (na primer pšenica, koruza, visoka trava) (Marjanović, Možgon, 1977, str. 162 - 165).

Pomembni so fenološki podatki, saj nam povedo kaj posamezna vrsta ozeleni, raste, cveti, zori in kdaj odpadejo listi. Glede na to izberemo vrsto in način maskiranja, ugotovimo lahko pojav alergij ter izkoristimo za pridobivanje hrane in nabiranje zeli (Bratun, 2005, str. 138).

3.8. POKRAJINSKO-EKOLOŠKE ENOTE ŠENTVIŠKE PLANOTE

Pri določitvi pokrajinsko-ekoloških enot je potrebno izbrati kriterije, po katerih lahko določimo pokrajinsko-ekološke tipe in enote. Ti kriteriji so najbolj izstopajoči faktorji površja. Na Šentviški planoti imajo največjo vlogo pri določanju pokrajinsko-ekoloških tipov in enot raba tal, nakloni in geološka podlaga. Glede na te tri kriterije (pokrajinsko najbolj izstopa kriterij rabe tal) sta bila določena dva pokrajinsko-ekološka tipa na Šentviški planoti:

1. gozdnate površine in
2. kmetijske površine.

Ta dva tipa sta naprej razčlenjena v pokrajinsko-ekološke enote:

- 1.1. gozdnate površine z naklonom $20 - 45^\circ$,
- 1.2. gozdnate površine z naklonom $5 - 20^\circ$,
- 2.1. kmetijske površine z naklonom $10-30^\circ$,
- 2.2. kmetijske površine z naklonom do 10°
- 2.2.1. kmetijske površine z naklonom do 10° na apnencu
- 2.2.2. kmetijske površine z naklonom do 10° na dolomitu
- 2.3. kmetijske površine na deluviju (na skrilavcih in peščenjakih).

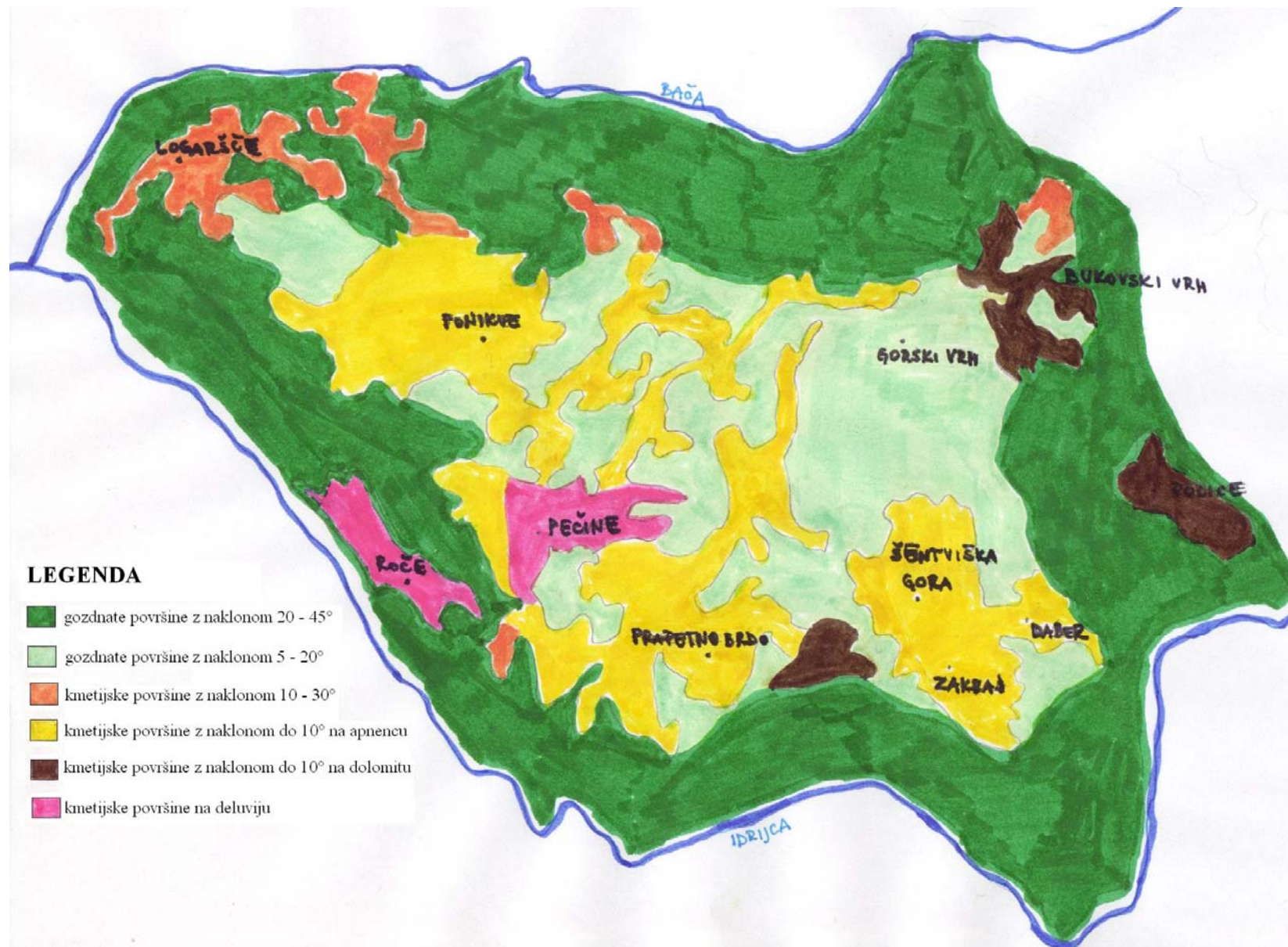
Gozdnate površine z naklonom $20 - 45^\circ$ so na pobočjih Šentviške planote. Zaradi velikega naklona predstavljajo gozdovi varovalno vlogo, saj varujejo prst pred odnašanjem ter preprečujejo usade. Na pobočjih prevladuje listnat gozd, le na delu severnega pobočja raste iglast gozd. Ta pokrajinsko-ekološka enota ni poseljena. Ima stalno preskrbo s tekočo vodo, saj voda iz podzemlja planote na pobočjih preide v potoke. Geološka podlaga zaradi strmega naklona v tej enoti nima vpliva.

Gozdnate površine z naklonom $5 - 20^\circ$ zavzemajo gričevnat valovit svet na sami planoti Šentviške planote. Te površine sestavlja listnat in mešani gozd. Je popolnoma brez površinsko tekoče vode.

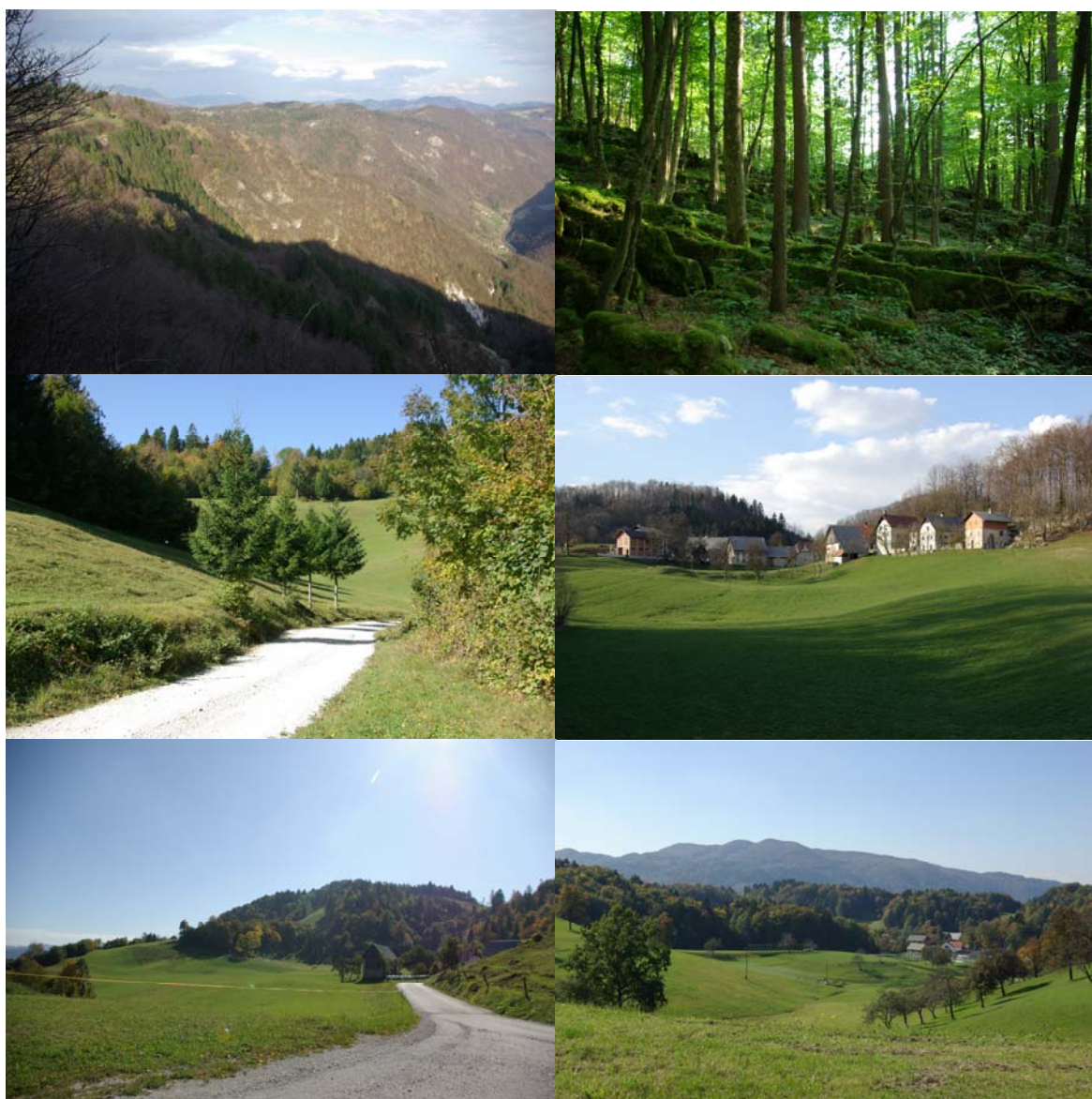
Kmetijske površine z naklonom od $10 - 30^\circ$ so redke. Najdemo jih v okolici Logaršč in v severnem delu vasi Bukovski vrh. Te površine so v večji meri pašniki in travniki, nahajajo pa se zgolj v bližini manjših naselij.

Kmetijske površine z naklonom do 10° so najbolj poseljena pokrajinsko-ekološka enota na Šentviški planoti. Zaradi naklona je lahka za obdelavo ter primerna za gradnjo stanovanjskih objektov in je brez površinsko tekoče vode. To pokrajinsko-ekološko enoto delimo še naprej v kmetijske površine do 10° na apnencu, ki večkrat zaradi polgolega krasa omogočajo uporabo zemljišča za pašnike in travnike ter manjše njive v delanih vrtačah. To so vrtače, ki so jih ljudje preoblikovali pri prilagajanju za kmetijsko rabo, zanj je značilno razširjeno dno z njivico (Gams, 2004, str. 509). Kmetijske površine z naklonom do 10° na dolomitu so najbolj uravnane površine na Šentviški planoti, zato se na njih nahajajo največje obdelovalne površine (polja in njive). Pav tako kot kmetijske površine na apnencu, tudi površine na dolomitu nimajo površinsko tekoče vode.

Kmetijske površine na deluviju imajo skupno značilnost evtrično rjavo prst, ki je ni nikjer drugje na Šentviški planoti in so poseljene. Te površine so v okolici Pečin in Roč. Zaradi različnih naklonov je njivskih površin nekoliko več na Pečinah kot v Ročah, vendar pa na obeh površinah prevladujejo travniki in pašniki.

Karta 19: pokrajinsko-ekološke enote Šentviške planote.
 Avtor: Nuša Mavrič

Kolaž pokrajinsko-ekoloških enot Šentviške planote. Slika 7: gozdnate površine z naklonom 20 – 45° (južno pobočje Šentviške planote fotografirano iz »Mišjega repa« pri Prapetnem Brdu proti dolini Idrijce); slika 8: gozdnate površine z naklonom 5 – 20° (gozd med »Pedrovco« in »Na potoku«); slika 9: kmetijske površine z naklonom 10-30° (severni del naselja Bukovski vrh); slika 10: kmetijske površine z naklonom do 10° na apnencu (južni del vasi Prapetno Brdo); slika 11: kmetijske površine z naklonom do 10° na dolomitu (južni del vasi Bukovski vrh pri kmetiji »Pri Seljaku«); slika 12: kmetijske površine na deluviju (severni del vasi Pečine) (avtor: Nuša Mavrič).

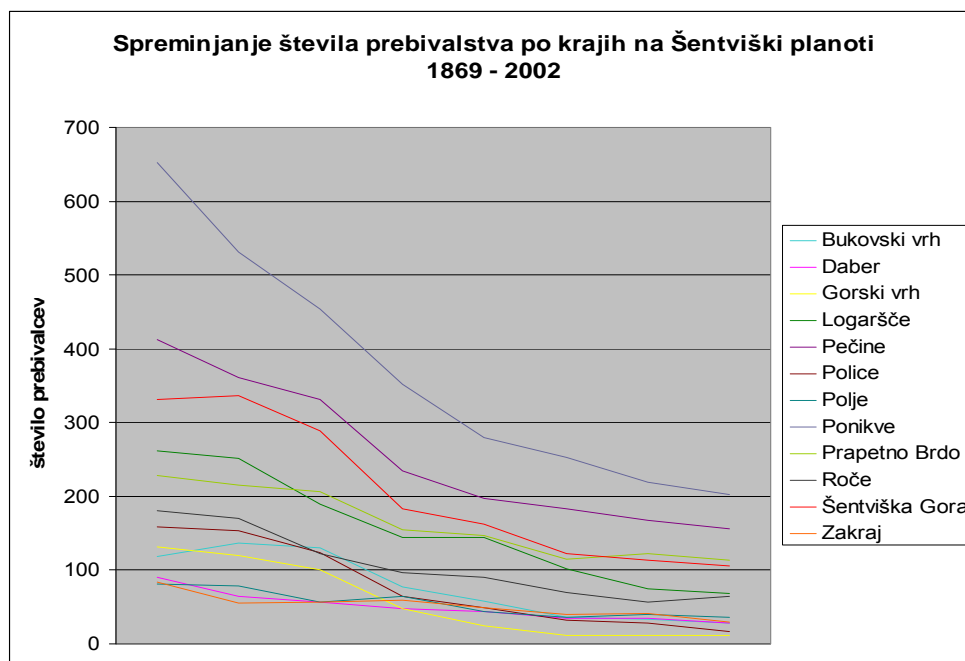
4. DRUŽBENOGEOGRAFSKI DEJAVNIKI

4.1. PREBIVALSTVO

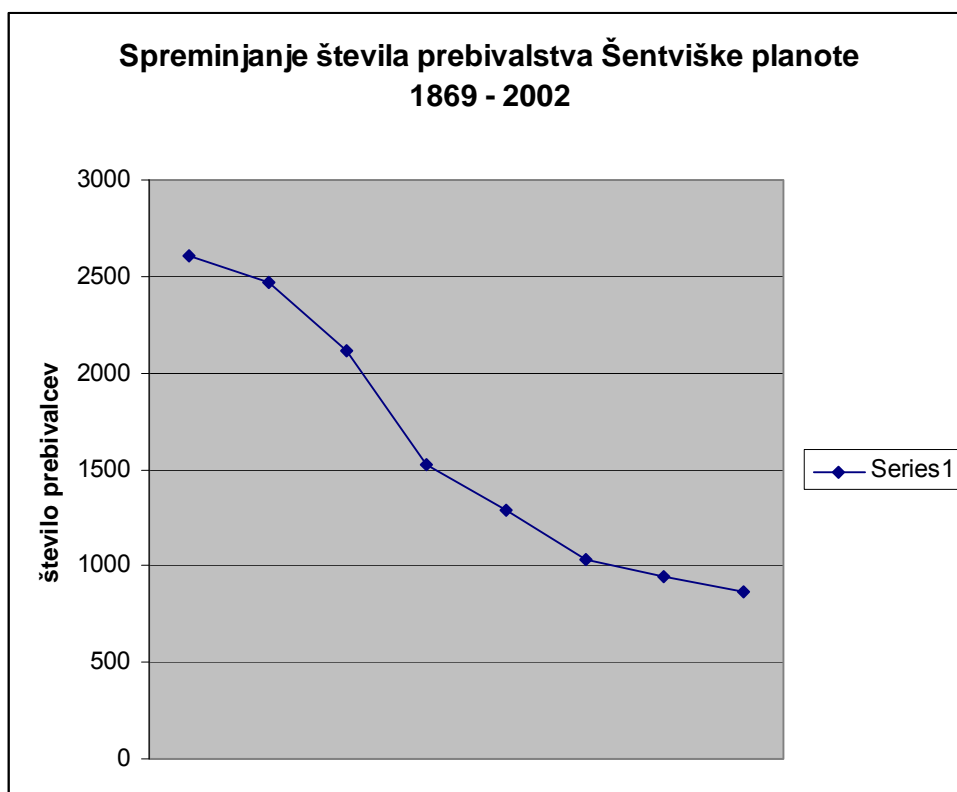
Naselje/leto	1869	1900	1931	1961	1971	1981	1991	2002
--------------	------	------	------	------	------	------	------	------

Bukovski vrh	119	137	130	77	58	36	33	28
Daber	90	65	57	48	44	35	35	29
Gorski Vrh	131	120	100	48	24	11	11	12
Logaršče	262	252	189	144	144	102	75	68
Pečine	412	361	331	234	197	183	167	156
Police	158	153	124	64	49	32	29	17
Polje	81	78	57	64	44	36	40	36
Ponikve	652	531	454	352	280	253	219	203
Prapetno Brdo	228	215	206	155	147	115	122	114
Roče	181	170	122	97	90	70	57	64
Šentviška Gora	331	336	289	183	162	123	114	106
Zakraj	84	55	57	59	49	40	41	30

Preglednica 8: prebivalstvo po naseljih Šentviške planote od 1869 do 2002.
Vir: Krajevni leksikon Slovenije, 1995, str. 450 - 633

Graf 1: spreminjanje števila prebivalstva po krajih Šentviške planote od 1869 do 2002.
Vir: Krajevni leksikon Slovenije, 1995, str. 450 - 633

Graf 2: spreminjanje števila prebivalstva Šentviške planote od 1869 do 2002.
Vir: Krajevni leksikon Slovenije, 1995, str. 450 - 633

Iz podatkov v preglednici lahko ugotovimo, da se je prebivalstvo Šentviške planote v sto letih zmanjšalo za polovico ali več po vseh krajih. Velik problem je staranje prebivalstva, saj se mladi izseljujejo, staro prebivalstvo pa ostaja. Indeks staranja nam pokaže, da samo na Šentviški Gori prevladuje zrelo prebivalstvo (indeks staranja od 60 do 80), po vseh drugih naseljih je prebivalstvo staro (indeks staranja nad 80) (Statistični urad Republike Slovenije, 2009a).

Površina Šentviške planote je približno 50 km², trenutno pa na Šentviški planoti živi 863 ljudi, torej je gostota poselitve 17,26 prebivalcev/km², kar je v primerjavi s Slovenijo (99 prebivalcev na km²) močno pod slovenskim povprečjem (Atlas okolja, 2009; Statistični urad..., 2009a).

Prebivalstvo je na Planoti do leta 1910 počasi upadalo, po 1910 pa močno upadalo. Vzrok je bila zastarela tehnika obdelovanja in manj ugodni naravni pogoji, ki niso več ustrezali oskrbi tako velikega števila ljudi. Ljudje so se sezonsko zaposlovali izven domačega kraja ali pa so odšli v tujino, predvsem v Ameriko. Gradnja bohinjske železnice in rudnik v Rablju sta začasno zmanjšala izseljevanje. Po prvi svetovni vojni je bila Šentviška planota priključena Italiji z Rapalsko pogodbo, vendar se razmere niso izboljšale – še vedno ni bilo dovolj delovnih mest za aktivno prebivalstvo. Italija je s svojo politiko celo onemogočala zaposlovanje Slovencev v državnih službah. Z gospodarsko krizo 1929 se je izseljevanje še povečalo, predvsem v Argentino, Francijo in Belgijo. Negativen demografski razvoj se je nadaljeval tudi po drugi svetovni vojni. Po

letu 1948 se je izseljevanje zmanjšalo, ljudje pa so se selili v sosednje slovenske pokrajine in v manjšem številu v tujino. Zaradi slabe infrastrukture je bilo malo dnevnih migrantov. Delež moških je bil zaradi obeh vojn in izseljevanja majhen, zato je bil tudi naravni prirastek majhen. Pomemben prelom v demografskem razvoju Planote je postavitev Metalflexovega obrata na Pečinah leta 1973. Na začetku je bilo zaposlenih le 12 ljudi, vendar pa se je s širjenjem proizvodnje povečevalo tudi število delavcev. Leta 2008 med svetovno gospodarsko krizo se je število mest znižalo približno za polovico. Mladi so se začeli vračati nazaj na planoto. Delež kmečkega prebivalstva se je drastično zmanjšal. Ostale so le velike kmetije z zemljišči primernimi za strojno obdelavo (Kofol, 1992, str. 53 – 59).

Med leti 1991 in 1999 so med demografsko ogrožena območja Slovenije uvrstili naselja Police, Bukovski Vrh, Daber, Gorski Vrh, Logaršče, Pečine, Ponikve, Roče, Šentviška Gora in Zakraj. Poleg izseljevanja prebivalstva je velik problem tudi staranje prebivalstva, kar predstavlja socialni problem in verjetnost zaraščanja kulturne pokrajine (Benkovič, 2009).

Po podatkih iz preglednice števila prebivalstva lahko razberemo, da je živelo v letu 2002 na pobočjih Šentviške planote le 149 ljudi (Logaršče, Roče, Police), na planoti pa 714 ljudi (Krajevni leksikon Slovenije, 1995, str. 450 - 633).

Danes je na Planoti velik delež polkmetov, in sicer se dopoldne vozijo na delo v bližnja mesta ali pa v Italijo, zraven pa opravljajo delo na kmetiji. Življenjski standard je višji in večina stanovanjskih hiš je obnovljenih (Kofol, 1992, str. 53 – 59).

V letu 1961 so bile podružnične šole s štirimi razredi v Bukovskem Vrh, Pečinah, Ponikvah in Šentviški Gori, danes pa deluje le še podružnična šola na Šentviški Gori (Krajevni leksikon Slovenije, 1968, str. 369 - 432).

Na Šentviški Gori je danes vrtec ter osnovna šola od 1. do 4. razreda. Podružnična šola Šentviška Gora spada k Osnovni šoli Dušana Muniha Most na Soči. V letu 2008/09 obiskuje šolo 18 učencev iz Šentviške Gore, Polja, Pečin, Ponikev in Prapetnega Brda, vrtec pa obiskuje 11 otrok. Iz krajev po planoti otroke vozi v šolo šolski avtobus. Otroci iz Roč hodijo že od prvega razreda v Osnovno šolo Dušana Muniha Most na Soči, otroci iz Polic pa obiskujejo Osnovno šolo Cerkno (Osnovna šola Most na Soči, 2009; Osnovna šola Cerkno, 2009).

Karta 20: osnovna šola Dušana Muniha in njene podružnične šole.

1 – osnovna šola Dušana Muniha, 2 – podružnična šola Šentviška Gora, 3 – podružnična šola Dolenja Trebuša, 4 – podružnična šola Podmelec.

Vir: Google Maps, 2009; Osnovna šola Most na Soči, 2009

4.1.1. Vpliv prebivalstva na vojaškogeografsko področje

Po številu prebivalcev se ceni moč vsake države in prav tako je pomembna lokalno. Zaradi velikega napredka tehnologije in orožja za množično uničevanje je danes demografski dejavnik manj pomemben kot nekoč. Demografski vir vojaške moči je opredeljen z demografsko definicijo: "moško prebivalstvo v starosti od 17 do 29 let". V naselju Ponikve je 15 % prebivalcev med 20 in 29 let (31 oseb; od 15 do 34 let 23 oseb moškega spola), na Pečinah 14,7 % (23 oseb; od 15 do 34 let 23 oseb moškega spola), v Ročah 14 %, na Prapetnem Brdu 12 % (14 oseb; od 15 do 34 let - 18 oseb moškega spola), na Šentviški Gori 12 % (13 oseb; od 15 do 34 let - 7 oseb moškega spola) ter v Logarščah 10 % (7 oseb; od 15 do 34 let – 4 osebe moškega spola). Ta delež ni ravno visok in po njem lahko sklepamo tudi, da se prebivalstvo stara. Starostna skupina med 17 in 29 let predstavlja prebivalstvo, ki je prvo mobilizirano v primeru vojne. Predvsem je pomembno moško prebivalstvo (Bratun, 1997, str. 110 - 112; Statistični urad..., 2009a).

Najpomembnejši elementi prebivalstva za vojaške aktivnosti so: število prebivalstva, kvalificiranost in zdravstveno stanje prebivalcev, gostota poselitve, razporeditev prebivalstva po naseljih in bojne sposobnosti prebivalstva (Marjanović, Možgon, 1977, str. 166 - 169).

4.2. POSELITEV

4.2.1. Poselitev Planote v preteklosti

Šentviška planota naj bi bila glede na arheološke najdbe poseljena že v mlajši železni dobi. Ajdovski britof pri Šentviški Gori je grobišče, staro 3000 let. V njem so našli 16 žganih grobov, zraven pa tudi fibulo z obeski. Na Prevali so našli odlomke steklenih jagod, na Gradu kipec boginje Izide, za katerim se je izgubila vsaka sled. Na Pečinah so našli ostanke skeletnih grobov, v Logarščah tri žgane grobove, v Policah ostanke starega kamnitega orodja, na Prapetnem brdu pa bronasto fibulo (Svoljšak, 1992, str. 23 – 33).

Prvi zapisi o krajih na Šentviški planoti so iz leta 1192. Prvo omenjeno naselje so Ponikve. Zasledimo jih v dokumentu iz Ogleja, kjer je oglejski patriarh Gotfried izročil patru samostana v Belinjah pri Ogleju 4 kmetije na Ponikvah. Čez kakšen mesec pa je bila v dokumentih iz Ogleja omenjena tudi Šentviška Gora, ki je bila že v srednjem veku središče Planote in ji je tudi dala ime. V tolminskem urbarju iz leta 1377 najdemo zapisana še druga manjša naselja, ki so rasla vzporedno s Ponikvami in Šentviško Goro (Marušič, 1980, str. 6 - 7).

Na Planoti sta pred dvesto leti prevladovala dva tipa naselitev: gručaste vasi nižjega dela Planote (Šentviška Gora, Pečine, Ponikve) ter samotni zaselki in posamezne domačije v višjih gozdnatih predelih Planote (Gorski vrh, Bukovski vrh). Gradbeni material, ki so ga domačini uporabljali za gradnjo je bil naraven: kamen, les in slama. Hiše so bile pritlične ali pa enonadstropne. Hiše niso izstopale iz naravnega okolja: svetel omet, sivi kamni in enakomerna sivina slamnatih streh. Iz 18. stoletja sta se ohranili dve domačiji iz Gorskega vrha: Kmetija pri Črvu in Laharnarjeva domačija na Jerovci. Na domačiji iz Jerovce je zelo znana kašča sezidana v drugi polovici 18. stoletja, saj je poslikana s freskami. Iz 18. stoletja, natančneje iz leta 1778 je pomembna tudi kašča, ki si jo lahko ogledamo ob glavni cesti pred vasjo Pečine (Miklavčič-Brezigar, 1992, str. 45 – 51).

4.2.2. Poselitev Planote danes

Arhitekturna podoba Planote se je z višjim standardom in spremembo načina življenja v 19. stoletju precej spremenila. Zaradi izboljšav v kmetijstvu so bili pridelki večji, kar je povzročilo potrebo po večjih senikih in kozolcih ter tudi po večjih hlevih. Slamnate strehe je zamenjala opečnata kritina. Hiše so bile največ enonadstropne z bivalnimi prostori v pritličju in spalnimi v prvem nadstropju. V tem obdobju se pojavi tudi stog – enojni ali dvojni kozolec, ki je posebnost slovenske alpske krajine. Ima zračno in obenem stabilno konstrukcijo kamnitih stebrov in opečnato streho (včasih je bila lesena in slamnata) (Miklavčič-Brezigar, 1992, str. 45 – 51).

V 20. stoletju se je najprej začela spreminjati notranja podoba hiš. Štedilnik je zamenjal črno kuhinjo z ognjiščem in elektrika je zamenjala petrolejke. Novi gradbeni materiali in trendi so izpodrinili tradicionalno gradnjo. Mnogo starih stavb je propadlo, hkrati pa se je pojavilo polno novogradenj (Miklavčič-Brezigar, 1992, str. 45 – 51).

Poseben tip gradnje hiš najdemo v gručasti vasi Roče na južnem pobočju Planote, kjer sta se mešala predalpski in mediteranski slog (Sedej, 1974, str. 204 – 208).

Na Pečinah je danes naseljenih 55 stanovanjskih objektov, 10 stanovanjskih objektov je nenaseljenih, 10 pa začasno naseljenih (vikendi in hiše tistih, ki so podedovali hišo in živijo v mestu). Na Ponikvah je naseljenih 63 stanovanjskih objektov, 25 jih je nenaseljenih, 6 pa začasno naseljenih. Na Šentviški Gori (Šentviška Gora, Bukovski vrh, Daber, Gorski vrh, Polje, Prapetno Brdo in Zakraj) je naseljenih 39 stanovanjskih objektov, 22 jih je nenaseljenih, 7 pa začasno naseljenih. Glede na te podatke lahko sklepamo, da se je naseljenost Šentviške planote zmanjšala, saj v nekaterih nekoč stalno naseljenih objektih danes ni nikogar več, ti pa zavzemajo kar 24% vseh bivalnih enot na Planoti. Stalno naseljenih je 66% bivalnih enot, začasno (predvsem ob vikendih in med počitnicami) pa 10% bivalnih enot, ki predstavljajo vikende in starejše (ponekod obnovlje) hiše (Statistični urad Republike Slovenije, 2009c).

Na Šentviški planoti je danes deset naselij, ki spadajo pod občino Tolmin, in to so: Ponikve, Pečine, Šentviška Gora, Daber, Gorski vrh, Polje, Prapetno brdo, Zakraj, Logaršče in Roče. Pod občino Cerkljo sodita Bukovski vrh in Police. Na sami planoti so kraji Ponikve, Pečine, Šentviška Gora, Daber, Gorski vrh, Polje, Prapetno brdo, Zakraj in Bukovski vrh. Na pobočjih Planote so Roče (nad Slapom ob Idrijci) in Logaršče (nad Klavžami). Police pa so z vmesnimi grapami ločene in fizično oddaljene od ostale planote in stojijo na majhni planotici nad Reko (Krajevni leksikon Slovenije, 1995, str. str. 299, 450 - 633).

4.2.3. Kratek opis naselij na planoti

4.2.3.1. Bukovski vrh (840 m n.v.)

Bukovski vrh je razloženo naselje v severovzhodnem delu Šentviške planote. Leži na rahlo nagnjenih pobočjih Bukovskega vrha (918 m), ki se na severu strmo spušča proti Baški grapi. Vas sestavljajo zaselki Pušnik, Lipeta, Doline in Svinače. Leta 2007 je živel v Bukovskemu vrhu 24 prebivalcev. V primarnem sektorju je zaposlenih 33,3%, v sekundarnem sektorju 41,7%, v terciarnem sektorju pa 25% aktivnih prebivalcev. Delež dnevniških migrantov znaša 58,3% aktivnega prebivalstva. Značilne so velike nadstropne hiše s samostojnimi gospodarskimi poslopi. Več jih je preurejenih v počitniške hišice (Krajevni leksikon Slovenije, 1995, str. 97; Bukovski vrh, 2009; Statistični urad..., 2002c).

Slika 13: Bukovski vrh fotografiran s ceste od Bukovega proti Šentviški Gori. V ozadju se vidi hrib Degarnik, pod hribom je kmetija »Pri Seljaku« (foto: Nuša Mavrič).

Slika 14: nekdanja osnovna šola v Bukovskem vrhu (foto: Nuša Mavrič).

Slika 15: naselje Bukovski vrh iz zraka.
Vir: Google Earth, 2009

Glede na zračni posnetek naselja (slika 15), lahko opazimo, da je poselitev razpršena, zato naselje spada med razložena naselja. Gosteje je naseljeno le jedro vasi, ki se nahaja ob cesti, ki vodi iz Šentviške planote proti Bukovemu. Ostale, od ceste bolj oddaljene domačije, kjer so pogoji za kmetovanje in preživetje manj ugodni, pa so večinoma zapuščene ali služijo zgolj kot vikendi. Večina obdelovalnih površin na pobočjih z naklonom več kot 10° je opušenih in poraslih s travo ali gozdom. V Bukovskem vrhu je bila do druge svetovne vojne osemletka, po drugi svetovni vojni osnovna šola do četrtega razreda in nato dokončno leta 1974 ukinjena zaradi upadanja števila prebivalcev (Google Earth, 2009; Bukovski vrh, 2009).

4.2.3.2. Daber (645 m n.v.)

Stara v jedru gručasta vas leži na rahlo nagnjenem svetu na jugovzhodnem robu Šentviške planote slab kilometer od vasi Šentviška Gora. Na vzhodu preide v strma pobočja debri reke Idrijce. Vas je v jedru gručasta (slika 17), v bližini pa je več samotnih kmetij. Bližnja polja in travniki so preprejeni s številnimi vrtačami in manjšimi kraškimi jamami, pod naseljem pa izvira potok Tilnik, ob katerem so nekdaj postavili več manjših mlinov in žago na vodni pogon. Še ohranjena mlin in žaga, ki stojita tik za izviro,

imenovanim »Pod Skalo«, sta danes vključena v turistično ponudbo Šentviške planote (Krajevni leksikon Slovenije, 1995, str. 110; Daber, 2009).

Aktivno prebivalstvo se v največji meri preživlja z delom v primarnem sektorju (60%), petina jih je zaposlenih v sekundarnem sektorju, petina pa v terciarnem sektorju. Dnevni migrantov je 40%, kar ustreza številu zaposlenih v sekundarnem in terciarnem sektorju (Statistični urad..., 2002c).

Zemljišče, na katerem stoji danes vas Daber, je bilo naseljeno že v železni dobi, o čemer priča obsežno žarno grobišče iz prvega tisočletja p.n.š., ki se nahaja pod domačijo »Na Dobcu« ob poti Šentviška Gora – Daber. Tu je na mestu, kjer danes stoji večje razpelo, nekdanja stala tudi manjša cerkev, posvečena sveti Magdalen. Skozi vas vodi pot, ki je imela v preteklosti zelo pomembno vlogo, saj je predstavljala glavno povezavo krajev na Šentviški planoti s Cerkljanskim in Idrijskim (Daber, 2009).

Slika 16: jedro vasi Daber.

Vir: http://www.sentviskaplanota.si/index.php?option=com_datso_gallery&Itemid=131&func=detail&catid=29&id=339

Slika 17: vas Daber iz zraka.

Vir: Google Earth, 2009

4.2.3.3. Gorski vrh (870 m n.v.)

Razložena vasica v severovzhodnem delu Šentviške planote leži na valovitem zakraselem površju brez tekočih voda, pod najvišjo vzpetino Šentviške planote Črvovim vrhom (974 m). Je najmanjše in najvišje ležeče naselje Šentviške planote, v katerem je leta 2007 prebivalo komaj 14 ljudi. V primarnem sektorju je zaposlenih 57,1%, v sekundarnem 42,9% in v terciarnem 13,2% aktivnega prebivalstva. Od teh je 42,9% dnevnih migrantov. Prebivalci se izseljujejo, zato je večina hiš praznih ali pa le občasno naseljenih (vikendi). Hiše so škofjeloško-cerkljanskega tipa. Vas nima pravega jedra, kar je razvidno tudi iz zračnega posnetka Gorskega vrha (slika 19). Sestavljajo jo številne večje in manjše domačije. Ta najvišje ležeči svet Planote je bil poseljen že v prazgodovini. O tem priča leta 2007 odkrito dotlej nepoznano arheološko najdišče v dolini pod zaselkom Jerovca, ki ga strokovnjaki uvrščajo v čas starejše železne dobe. Današnje naselje je najverjetneje nastalo kot posledica krčenja nenaseljenega in z gozdom poraščenega sveta v času srednjeveške in novoveške višinske kolonizacije. Značilen primer tovrstne poselitve predstavlja zaselek Jerovca z dvema domačijama iz 18. stoletja. Propadla je kmetija Pri Črvu z znamenitim obokanim gospodarskim poslopjem, na Laharnarjevi domačiji, ki je bila obnovljena leta 2007, pa je s freskami poslikana klet s konca 18. stoletja. V okolici je kot več kraških jam, ki so manjše in dostopne le jamarjem, ter Črvov vrh, ki je priljubljena izletniška točka, saj se z njega odpira lep pogled na spodaj ležečo dolino Bače in na številne hribe, od Matajurja do Porezna. (Krajevni leksikon Slovenije, 1995, str. 150; Gorski vrh, 2009; Statistični urad..., 2002c).

Slika 18: obnovljena domačija v Jerovci.

Vir: http://www.sentviskaplanota.si/index.php?option=com_datso_gallery&Itemid=131&func=detail&catid=46&id=456

Slika 19: naselje Gorski vrh iz zraka.
Vir: Google Earth, 2009

4.2.3.4. Pečine (616 m n.v.)

Pečine (po domače »Pejčene«) ležijo v osrednjem delu Šentviške planote. Strnjenemu jedru vasi (slika 23) pripadajo številni manjši zaselki z eno ali več domačijami. Obdane so s travniki in polji, ki se razprostirajo po razmeroma ravnem in za kmetovanje ugodnem terenu. V vasi je leta 2007 živel 156 ljudi. Kar 73,7% aktivnih prebivalcev je zaposlenih v sekundarnem sektorju, v primarnem 19,7%, v terciarnem 5,3% in v kvartarnem 1,3%. Majhen je delež dnevnih migrantov, saj se jih na delo izven kraja bivanja vozi le 26,3% aktivnega prebivalstva. Prvotna poselitev tega osrednjega dela Šentviške planote sega v čas mlajše železne dobe. Arheološko najdišče se nahaja na robu Planote, nedaleč od zaselka Stari Rut. Drugo arheološko najdišče pa je iz 6. oziroma 7. stoletja sredi vasi pri hiši št. 37. V kraju se je do danes ohranilo več redkih in izjemnih stavb, ki kažejo na mojstrstvo graditeljev, ki so jih postavili. Prvi primer tovrstne stavbne dediščine je enonadstropna stanovanjska hiša Na Brd, ki s številnimi kamnoseškimi detajli in odlično gradnjo spada v sam vrh stavbarstva 19. stoletja. Skromnejši, vendar nič manj kakovosten arhitekturni oziroma etnološki spomenik, pa je tudi lesena, s slamo krita kašča z letnico 1778, ki se nahaja v zaselku Kabiunk. To kaščo so pred leti prepeljali v Tolmin, vendar je bila zaradi vandalizma prepeljana nazaj na prvotno mesto. Posebnost vasi je, da v njej stoji edina tovarna na Planoti – tovarna Metalflex, ki so jo postavili leta 1973, obratuje pa od leta 1975. Poseben arhitekturni spomenik je cerkev sv. Mohorja in Fortunata iz 13. stoletja. V vasi si je mogoče ogledati tudi zanimivo zasebno zbirko predmetov iz prve svetovne vojne. Pečinah imajo pestro družabno življenje. Poleg edinega lokala, ki še deluje na Šentviški planoti, ima vas tudi asfaltirano igrišče z igrali za

otroke, v zaselku Stari Rut pa je urejen tudi večji prireditveni prostor z igriščem za odbojko na mivki, ki je namenjen različnim družabnim in športnim srečanjem (Krajevni leksikon Slovenije, 1995, str. 281; Statistični urad..., 2002c; Pečine, 2009; Krajnc, 2008).

Pečine sicer nimajo tekoče vode, vendar se v jugozahodnem delu vasi na nepropustnih skrilavcih in peščenjakih ob večjem deževju na površju zadržuje voda. Zato so naredili kanale, ki odvajajo vodo po pobočju Šentviške planote.

Slika 20 in 21: na levi sliki je jašek za odvajanje vode, na desni pa ostanek deževnice na stiku med skrilavci in peščenjaki ter apnencem (avtor: Nuša Mavrič).

Slika 22: vas Pečine fotografirana od cerkve proti Ponikvam (foto: Nuša Mavrič).

Slika 23: vas Pečine iz zraka.

Vir: Google Earth, 2009

4.2.3.5. Polje (585 m n.v.)

Polje (po domače »Pale«) je gručasto naselje (slika 25) na manjši ravnici tik nad strmim južnim pobočjem Šentviške planote, ki se spušča v dolino reke Idrijce. Vzhodno od jedra je zaselek Gradišče. Leta 2007 je v naselju živel 37 prebivalcev. V primarnem sektorju je zaposlenih 33,3% aktivnih prebivalcev, v sekundarnem polovica aktivnega prebivalstva in v kvartarnem 16,7% aktivnih prebivalcev. Dnevni migrantov je 66,7%, kar ustreza številu zaposlenih v sekundarnem in kvartarnem sektorju. Zaradi obsežnih polj, ki obdajajo naselje, se je tu razvilo več premožnih kmetij s številnimi gospodarskimi in drugimi pomožnimi objekti. Njive so predvsem severozahodno od vasi na jugovzhodnem delu pa travniki. Vas je leta 1906 skoraj v celoti pogorela. Takrat obnovljene stavbe so se z manjšimi spremembami ohranile vse do danes in kažejo značilen, dokaj enoten videz, ki ga uvrščamo v tako imenovani škofjeloško-cerkljanski stavbni tip. Po potresu leta 1976 so večinoma nadstropne hiše posodobili. Vse do danes pa se je v vasi ohranila tudi tradicija kmetovanja, o čemer pričajo obdelana polja in travniki ter kar nekaj sodobno urejenih kmetij z več deset glavami goveje živine. Nedaleč od vasi, ob poti proti Šentviški Gori, se nahaja tudi pomembnejše železnodobno grobišče Lipce, ki je bilo odkrito in raziskano že na začetku 20. stoletja in spada v čas tako imenovane svetolucijske kulturne skupine (Krajevni leksikon Slovenije, 1995, str. 300; Statistični urad..., 2002c; Polje, 2009).

Slika 24: 99 let stara hiša v »Pedrovci«, delu naselja Polje (foto: Nuša Mavrič).

Slika 25: vas Polje z zaselkom »Na Potoku« vzhodno od vasi in »Pedrovco« severovzhodno od vasi.

Vir: Google Earth, 2009

4.2.3.6. Ponikve (674 m n.v.)

Ponikve so razloženo središčno naselje z gručastim jedrom ter z več zaselki in samotnimi kmetijami na okoliških vzpetinah, kar je razvidno iz zračnega posnetka Ponikev (slika 27). S 195 prebivalci v letu 2007 so največje naselje na Planoti. V primarnem sektorju je zaposlenih 35,5% aktivnih prebivalcev, v sekundarnem 55,1%, v terciarnem 8,4% in v kvartarnem 0,9%. Dnevni migrantov je 61,7%. Vas leži v manjši zakraseli kotlinici. Dno ulegnine oz. travnika sredi vasi se ob večjem deževju napolni z vodo, tako da nastane manjše presihajoče jezero z imenom Rupa iz katerega odteka potok Rupnica. Voda iz jezera počasi ponikne skozi dva požiralnika in pride ponovno na plan nižje, na strmem pobočju Planote v jami Kresnica nad Potoki. Vas je prav po tem pojavu dobila tudi svoje ime. V sušnem obdobju se travnik uporablja kot nogometno igrišče, kjer

poteka vsakoletni turnir v malem nogometu. Arhitekturna podoba kraja je danes zaradi številnih prenov (tudi zaradi potresa leta 1976) močno spremenjena, najpomembnejši kulturni spomenik pa se nahaja na vzpetini nad vasjo, kjer stoji Marijina cerkev iz 15. stoletja, ki je bila po koncu druge svetovne vojne obnovljena po načrtih priznanega arhitekta Jožeta Plečnika. Na Ponikvah je izrednega pomena prostovoljno gasilsko društvo, ki je edino na Planoti. Ponikve so pomembno športno središče na Planoti, saj je ob poti, ki vodi iz vasi proti Gorskemu Vrhu, urejen smučarski center z vlečnico, dvema skakalnicama z umetno podlago in progami za tek na smučeh. Nedaleč od tu stojita koči domače lovske družine in CB radio kluba Porezen – Krn (Krajevni leksikon Slovenije, 1995, str. 302; Statistični urad..., 2002c; Ponikve, 2009).

Slika 26: vas Ponikve fotografirana od cerkve Marijinega obiskanja (foto: Nuša Mavrič).

Slika 27: vas Ponikve iz zraka.

Vir: Google Earth, 2009

4.2.3.7. Prapetno Brdo (656 m n.v.)

Prapetno Brdo je gručasta vas (slika 29) z izrazitim vrtačastim svetom. Razteza se od najnižje ležeče kmetije »V Dolini« (580 m n.v.) pa vse do najvišjega zaselka Sleme, ki leži na nadmorski višini okrog 760 m. V primarnem sektorju je zaposlenih 37%, v sekundarnem 48,1%, v terciarnem 13% in v kvartarnem 1,9% aktivnega prebivalstva, dnevnih migrantov pa je 57,4%. Jedro vasi je ob glavni cesti, na križišču poti Slap ob Idrijci – Šentviška Gora in Slap ob Idrijci - Pečine. Neposredno ob glavni cesti so bila v preteklosti zgrajena mogočna stanovanjska in gospodarska poslopja premožnejših gospodarjev, skromnejša bivališča manjših kmetov in bajtarjev pa so bila pomaknjena na rob strnjenegega naselja. Po potresu leta 1976 so ob teh domovanjih zrasle nove stanovanjske hiše, ki kažejo povsem drugačen izgled kot njihove starejše predhodnice. Ob poti proti domačiji Na Mačucih je vse do 18. stoletja stala manjša cerkev, posvečena svetemu Jakobu. Poleg množice vrtač tu najdemo tudi kraško jamo »Na Močilcah«. S Prapetnim Brdom je povezana legenda, da je tu nekje pokopan Atila s svojimi zakladi. Legenda pravi, da je bilo v njeni bližini v daljni preteklosti zakopano zlato tele oziroma pokopan hunski poglavar Atila. Danes je na območju, kjer naj bi se nahajal njegov grob in dragoceni zaklad, urejeno sodobno nogometno igrišče, ki služi tudi kot prireditveni prostor za različne druge dejavnosti (Krajevni leksikon Slovenije, 1995, str. 306; Statistični urad..., 2002c; Prapetno Brdo, 2009).

Slika 28: vas Prapetno Brdo fotografirana z juga (območje največjih vrtač) proti severu (foto: Nuša Mavrič).

Slika 29: Prapetno Brdo iz zraka.
Vir: Google Earth, 2009

4.2.3.8. Šentviška Gora (648 m n.v.)

Šentviška Gora (po domače »Gura«) je razloženo naselje z gručastim jedrom (slika 31). Leta 2007 je štela 111 prebivalcev. Aktivni prebivalci so večinoma zaposleni v sekundarnem sektorju (71,4%), 14,3% jih je zaposlenih v primarnem sektorju, 9,5% v terciarnem in 4,8% v kvartarnem sektorju. Dnevni migrantov je 75,6%. Šentviška Gora je najstarejše naselje na Planoti, saj je bila v pisnih virih prvič omenjena leta 1192, ko je bil tu že sedež mogočne duhovnije, ki je poleg krajev na Šentviški planoti obsegala tudi naselja v dolini Bače ter segala vse do Cerknega in Spodnje Idrije. Danes je sedež krajevne skupnosti, kateri pripadajo vasi Daber, Zakraj, Polje, Prapetno Brdo ter Gorski in Bukovski Vrh. Na Šentviški Gori je tudi sedež istoimenske župnije in župnijski urad, pristojen za vse tri župnije na Planoti. Strnjeno naselje, ki se je razvilo pod mogočno cerkvijo, posvečeno svetemu Vidu, je še vse do nekaj let po drugi svetovni vojni ohranilo podobo, kakršno je imelo v 18. stoletju. V osrednjem, najstarejšem delu vasi so prevladovale majhne, s slamo krite hiše, na robu vasi, kjer je bilo več prostora, pa so konec 19. stoletja zrasle večje enonandstropne stanovanjske hiše s samostojno stoječimi hlevi in drugimi gospodarskimi objekti. Med najstarejšimi objekti v vasi je Lukševa hiša z letnico 1775. Častitljive starosti je tudi župnijska cerkev svetega Vida, katere temelji so bili najverjetneje postavljeni že v začetku našega štetja, danes pa je cerkev baročna. Vas naj bi bila rojstni kraj renesančnega skladatelja Jakoba Petelina Gallusa, kar sklepajo po imenu danes zapuščene hiše »Pri Petelinu«. Na Šentviški Gori delujeta v vasi tudi vrtec in podružnična osnovna šola Dušana Muniha z Mosta na Soči, ki jo do četrtega razreda obiskujejo otroci iz vseh krajev Planote. Pred šolo je urejeno večje asfaltirano šolsko igrišče, ki je namenjeno tudi različnim športnim in drugim prireditvam. Površje je zakraselo, zato je tu precej jam: jama v Martinjih lazah, jama v Brlatovem robu, vodno

Lukmanovo brezno in Gorska jama (Krajevni leksikon Slovenije, 1995, str. 378; Statistični urad..., 2002c; Šentviška Gora, 2009).

Slika 30: pogled na Šentviško Goro s ceste, ki vodi proti Zakraju (foto: Nuša Mavrič).

Slika 31: Šentviška Gora iz zraka.

Vir: Google Earth, 2009

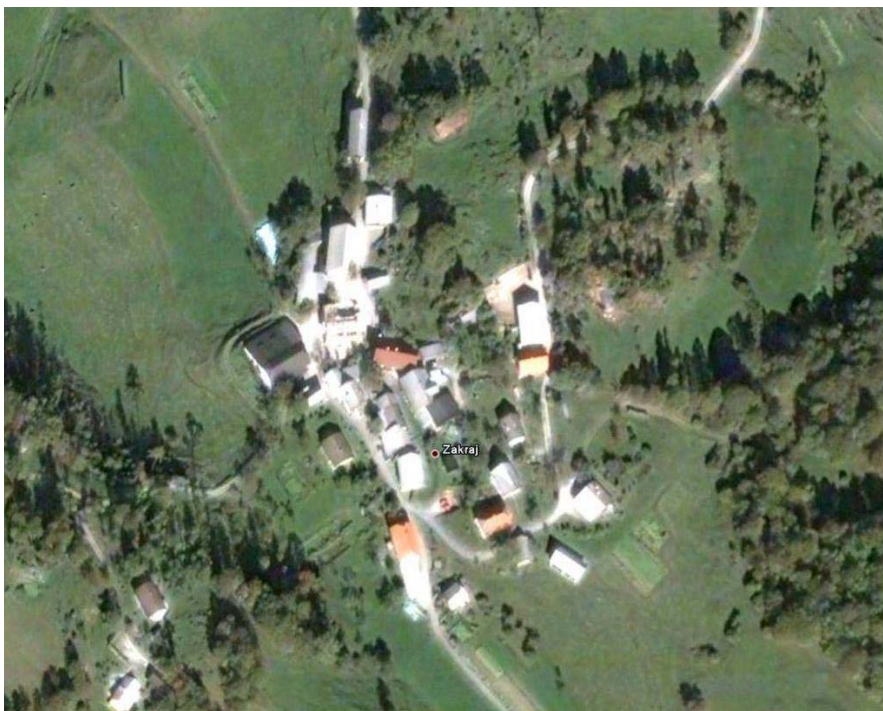
4.2.3.9. Zakraj (645 m n.v.)

Zakraj je gručasto naselje (slika 33) s posameznimi samotnimi kmetijami, ki leži na rahlo valovitem zakraselem svetu na jugovzhodnem robu Šentviške planote. Število prebivalcev je bilo leta 2007 35. 58,8% aktivnih prebivalcev je zaposlenih v sekundarnem sektorju, 35,3 v primarnem sektorju ter 5,9% v terciarnem sektorju. Dnevni migrantov je 58,8%. Skupaj z ostalimi vasi na Planoti se Zakraj (po domače »Zakarje«) omenja že v začetku srednjega veka. Zidane nadstropne in pritlične stavbe so večinoma prenovljene. V vasi je lepo ohranjena kapelica z začetka 20. stoletja, ki se nahaja ob gospodarskem poslopju na domačiji »Pri Feltrinu«. Prav tu stoji tudi ena izmed večjih sodobno urejenih kmetij, ki skupaj z ostalimi nadaljuje stoletno tradicijo kmetovanja na Šentviški planoti. V vasi so po potresu leta 1976 poleg dotedanjih poslopij zrasle še nekatere nove hiše.

Polja so predvesem vzhodno in jugovzhodno od vasi. Na zahodni strani je kraška vodna jama iz katere ob deževju odteka voda, ki kmalu ponikne (Krajevni leksikon Slovenije, 1995, str. 429; Statistični urad..., 2002c; Zakraj, 2009).

Slika 32: vas Zakraj s poti od vzhoda proti zahodu (foto: Nuša Mavrič).

Slika 33: vas Zakraj iz zraka.
Vir: Google Earth

4.2.4. Kratak opis naselij na pobočju Šentviške planote

4.2.4.1. Logaršče (580 m n.v.)

Je razloženo naselje (slika 35) na skrajnem zahodnem pobočju zakrasele Šentviške planote nad sotočjem reke Idrijce in Bače. Sestavljata ga vas Logaršče in Rakovec s samotnimi domačijami. Hiše cerkljanskega tipa so ponekod prenovljene. Tu je tudi ohranjen eden od vodnih mlinov. Krajani so zaposleni na Kneži in v Tolminu. Poznogotska cerkev sv. Lucije je iz konca 16. stoletja, v 19. stoletju je pogorela, kasneje pa so jo obnovili (Krajevni leksikon Slovenije, 1995, str. 231).

Večina aktivnega prebivalstva dnevno migrira na delo v dolino, in sicer kar 73,7%. V primarnem sektorju je zaposlenih 18,4%, v sekundarnem 65,8%, v terciarnem 13,2% in v kvartarnem 2,6% aktivnih prebivalcev (Statistični urad..., 2002c).

Slika 34: vas Logaršče pri cerkvi svete Lucije (foto: Nuša Mavrič).

Slika 35: vas Logaršče iz zraka.

Vir: Google Earth, 2009

4.2.4.2. Police (550 m n.v.)

Razloženo naselje z gručastim jedrom in nekaj samotnimi kmetijami (slika 37) leži na manjši, težko dostopni planoti severno nad dolino reke Idrijce, v skrajnem zahodnem delu Cerkljanskega hribovja ob vzhodnem robu Šentviške planote. Nekaj poslopij je prenovljenih in preurejenih v počitniške hiše. Jedro vasi je na zgornjem robu planote, nižje so njive in travniki. Cesta je bila do vasi speljana šele v 80ih letih 20.stoletja. Slabe prometne povezavo z dolino pred letom 1980 so povzročile veliko izseljevanje prebivalcev iz vasi. Danes prebivalci vasi gravitirajo bolj proti Cerkljanski kot proti Tolminski. 54,5% aktivnega prebivalstva je zaposlenega v primarnem sektorju, ostalih 45,5% pa v sekundarnem sektorju, katerih delež ustreza številu dnevnih migrantov. Planoto obkrožata grapi potokov Dabrčka in Poličanke. Ljudsko izročilo pravi, da naj bi se v Policah prvotno naselili cigani, ki so se pred kugo umaknili v hribe. Prvič se Police omenjajo leta 1275 v zvezi s fevdalci Soffumberžani, ki so od Ogleja v tem kraju prejeli v fevd eno kmetijo. Staro naselitev kaže tudi baročna cerkev Marijinega rojstva s freskami iz leta 1536, ki so ohranjene v prezbiteriju. K tej cerkvi so romali verniki s Cerkljanske in Tolminske ter tako prosili Marijo za dež (Krajevni leksikon Slovenije, 1995, str. 299; Marušič, 1980, str. 20 – 22; Prezelj, 1992, str. 90 - 92).

Slika 36: vas Police fotografirana od cerkve Marijinega rojstva proti severu (foto: Nuša Mavrič).

Slika 37: vas Police iz zraka.

Vir: Google Earth, 2009

4.2.4.3. Roče (353 m n.v.)

Roče so gručasto naselje (slika 39) na jugozahodnem pobočju Šentviške planote. Prvič so omenjene leta 1377 v tolminskem urbarju. Arhitektura hiš kaže mešanje mediteranskega in predalpskega sloga. Posebnost sta nadstropna kašča ter cerkev sv. Janeza Evangelista. Do srede 18. stoletja je imela cerkev dva oltarja: glavnega, datiranega z letnico 1727, ki je bil posvečen svetemu Janezu, in stranskega, posvečenega mučenki sveti Barbari. Nad kakovostno izdelanim gotskim portalom se je dvigoval manjši zvonik, svetloba pa je v glavno ladjo in tedaj še nekoliko nižji prezbiterij prodirala skozi zašiljena gotska okna. Danes ima ta, nekdanja gotska cerkev v notranjosti povsem baročen videz. Ta se najizraziteje kaže v glavnem kamnitem oltarju, ki ga krasi leta 1877 naslikana oltarna slika, ter v izdelavi in poslikavi prižnice, na kateri je moč razbrati letnici 1804 in 1809. Zaradi svojega videza, predvsem pa zaradi izrazite lege, ki ji daje značaj kakovostne vaške dominante, je bila cerkev leta 1990 uvrščena med razglašene kulturne spomenike občine Tolmin. Na pokopališču ob cerkvi je pokopan slovenski pisatelj Ciril Kosmač (Krajevni leksikon Slovenije, 1995, str. 329; Cerkev Sv. Evangelista..., 2009).

Slika 38: vas Roče fotografirana od pokopališča v Ročah proti zahodu (foto: Nuša Mavrič).

Slika 39: vas Roče iz zraka.
Vir. Google Earth, 2009

Slika 40: nekdanje župnišče, ki danes služi kot večstanovanjska stavba, zgrajeno v mediteransko-predalpskem slogu (foto: Nuša Mavrič).

4.2.5. Vpliv naselij na vojaško aktivnost

Naselitev nekega območja vpliva na varnost. Naselje je lahko hkrati cilj in odporno območje med boji. Boji v poseljenih območjih lahko zaradi boljše gradnje in infrastrukture podaljšajo upiranje nasprotnikom prodiru. Naselja, skozi katera potekajo komunikacije so verjetna ali dejanska območja obrambe. Predstavljajo vozlišča obrambe in odpora. Vendar pa majhna vaška naselja lahko nasprotniki hitro zasedejo, kot je bilo to v primeru vojne v BiH in na Hrvaškem (Bratun, 1997, str. 113 - 114).

4.3. GOSPODARSTVO

Šentviška planota je bila do 20. stoletja še povsem odvisna od kmetijstva. Industrializacija se še ni začela. Zato je od začetka 20. stoletja do konca obeh svetovnih vojn prevladovalo izseljevanje iz teh krajev. Velik preobrat je pomenila tovarna Metalflex, ki je bila leta 1973 zgrajena na Pečinah. Na začetku je zaposlovala le 12 delavcev, vendar je število zaposlenih z večanjem proizvodnje naraščalo. Zaradi tega obrata so tudi mladi začeli ostajati na kmetijah in se niso več tako množično izseljevali v bližnja mesta. Današnji razvoj planote teži predvsem proti terciarnim dejavnostim, velik potencial ima turizem zaradi zanimive pokrajine in kulturno-zgodovinske dediščine (Kofol, 1992, str. 53 – 59).

Podjetje ITW Metalflex je podjetje za proizvodnjo sestavnih delov za gospodinjske aparate. Je v popolni lasti ameriškega podjetja Illinois Tools Work Inc. (ITW). Manjši obrati proizvajajo polizdelke, ki jih nato v matičnem podjetju sestavijo v kompleksnejše enote. Obrat ima trenutno le 46 zaposlenih. Število se je precej zmanjšalo v zadnjem letu dni od konca leta 2007 do začetka leta 2009 (Metalflex, 2009).

Slika 41: obrat Metallflexa na Pečinah (foto: Nuša Mavrič).

4.3.1. Kmetijstvo

Šentviška planota je s svojo ravno površino, pokrito s precejšno preperelino, že zgodaj vabila človeka (Melik, 1960, str. 515).

Prevladujoči tip poljske razdelitve so polja v pravih ali prvotnih grudah. Ponekod prehodne oblike med grudami in delci (Jarc, P. et al, 2002, str. 138).

S poljedelstvom se ljudje ukvarjajo le na izrazito ravnem in rodovitnem površju. Malo je še večjih njiv, ostalo so vrtovi. Poljedelstvo je omejeno na pridelavo koruze za prehrano prežvekovalcev ter na pridelavo krompirja in vrtnin za samooskrbo. Glavna kmetijska dejavnost je še vedno živinoreja. Večji kmetje gojijo živino predvsem za mleko in meso. Na Šentviški planoti so trenutno 3 zbiralnice mleka, in sicer na Šentviški Gori, na Prapetnem Brdu in na Pečinah, k večjim kmetom pa pridejo do doma cisterne iz mlekarnice Planika. V zadnjih treh letih (2004 – 2007) se je število mlečnih rej zmanjšalo, veliko rejcev se je preusmerilo v rejo krav dojlj z biki v naravnem pripustu. Vendar še vedno večino živine predstavljajo krave s tržno produkcijo mleka. Mleko iz Šentviške planote se predeluje v Mlekarni Planika v Kobaridu. V zadnjih letih se reja krav dojlj širi predvsem na kmetijah, kjer se srečujejo s težavami pri doseganju boljše kvalitete mleka. Te kmetije so prenehale z oddajo mleka v mlekarno ter se preusmerile v proizvodnjo mleka za prehrano telet. Širijo se tudi specializirane reje krav dojlj mesnih pasem. S kozjerejo in ovčjerejo se ljudje ukvarjajo zgolj ljubiteljsko, razen v Ročah, kjer v večjem številu gojijo ovce, ki so bolj primerne za površine z večjimi nakloni. Konj na Planoti praktično nimajo, razen maloštevilnih za lastno rekreativno ali kmetijsko dejavnost in nimajo gospodarskega ali turističnega pomena. Kar 95% površin vseh kmetijskih zemljišč v uporabi predstavljajo travniki in pašniki, zato živinoreja predstavlja poglavitno kmetijsko dejavnost (Čuk, 2009; Lukman, 2009; Lokalna razvojna strategija..., 2008).

Slika 42: pretežno raven deluvialni del Pečin, ki je še danes večinoma izkoriščen za kmetijske površine, značilni pa so enojni stegnjeni kozolci (foto: Nuša Mavrič).

Intenzivnejše kmetovanje ima kar nekaj omejitvenih dejavnikov: plitka tla, mikrorelief (naravna površina, ki je posledica delovanja erozijskih sil), relief (razgibanost pokrajine), večji nakloni zemljišč, neugodna ekspozicija, visoka nadmorska višina, neustrezna razporeditev in količina padavin, slab vodni režim tal (suha ali prevlažna tla) in velika gozdnatost (Lokalna razvojna strategija..., 2008).

Na Šentviški planoti je bilo sploh v preteklosti pomembno sadjarstvo. Do sedaj se je ohranilo 26 sort hrušk in 14 vrst jabolk. Sadno drevje so začeli škropiti šele po drugi svetovni vojni. Sadje se uporablja kot hrana (suho sadje) in za žganjekuho (Koloini, 1992, str. 63 – 70).

Pomen gozdarske panoge iz leta v leto upada in padajo tudi cene lesa. Gozd porašča kar 4260,21 ha. V revirju Šentviška planota so gozdovi večinoma v zasebni lasti: 2% jih je v lasti občine, 13% v državni lasti, kar 85% pa v zasebni lasti. V revirju je 614 zasebnih lastnikov, povprečna velikost posesti pa je 5,6 hektarjev. Večina kmetij, ki so večinoma živinorejsko usmerjene, imajo gozd le za domačo uporabo. Gozd služi predvsem kot vir za vsakoletno oskrbo z lesom za kurjavo in popravilo poslopij. Vzroki za slabo izkoriščanje zasebnih gozdov so velika nedostopnih gozdov, veliko mladih gozdov, ki so nastali z zaraščanjem kmetijskih površin, razdrobljena gozdna posest (veliko število majhnih parcel), ekonomska nezainteresiranost lastnikov za pridobivanje dohodka iz gozda, migracije iz podeželja v mesta (večina lastnikov ne živi v okolju, kjer ima gozd – ti gozdovi lahko služijo kot začetek jedra širjenja podlubnikov) in hranjenje gozda za ekonomska slabša obdobja (Omejc, 2007, str. 9; Lokalna razvojna strategija..., 2008).

Na celi Šentviški planoti, še posebej na obdelovalno zahtevnih terenih, je opazno intenzivno zaraščanje kmetijskih površin, ki hitro in nepovratno zmanjšuje pestrost in uničuje kvalitete kulturne krajine. Je posledica opuščanja živinoreje in pomanjkanja specifičnih ukrepov varovanja kulturne krajine in naravne dediščine. Posledično se povečuje tudi pritisk divjadi in zveri, ki negativno vplivajo na pašo domačih živali in kmetovanje na obstoječih kmetijskih površinah. Z zaraščanjem se zmanjšuje vrednost kulturne krajine in s tem pomemben resurs za razvoj drugih panog (npr. turizma). Istočasno se zmanjšuje kakovost bivalnega okolja in splošna kakovost življenja – tudi za tiste prebivalce na podeželju, ki se ne ukvarjajo s kmetijstvom. Upoštevajoč demografsko stanje je možna rešitev preusmerjanje na okolju prijazne načine kmetovanja (Lokalna razvojna strategija..., 2008).

Poleg ostalih kmetijskih dejavnosti, se nekateri posamezniki ukvarjajo tudi s čebelarstvom, ki ima na Šentviški planoti dolgoletno tradicijo. Na Ponikvah je 5 čebelnjakov, na Pečinah 2, na Prapetnem Brdu 1, na Daber 1, na Šentviški Gori 1 in v Ročah 1. Med prodajajo na svojih kmetijah, iz ekološke kmetije Črv pa vozijo med tudi na eko tržnico v Tolmin (GERK, 2009; Lokalna razvojna strategija..., 2009; Črv, 2008).

4.3.1.1. Vpliv kmetijstva na vojaškogeografsko področje

Pašniki so manj primerni za izvajanje vojaških aktivnosti, saj so ponavadi tam, kjer je večji naklon površja in živoskalne štrline na apnenčasti podlagi, ki so ovira za gibanje. Suha trava na pašnikih je izpostavljena požarom. Z opuščanjem paše se zaraste grmičevje in pionirske drevesne vrste. Večina pašnikov z naklonom nad 15 stopinj je izpostavljenih zaraščanju. Tuje drevesne vrste se hitro zaraščajo in omogočajo prikrit dostop (Bratun, 2005, str. 137).

4.4. PROMET

4.4.1. Prometno omrežje nekoč

Glavna prometna pot v srednjem veku še ni vodila po dolini reke Idrijce kot danes, ampak čez Šentviško planoto. Pot je potekala od Tolmina proti Mostu na Soči, nato se je povzpela na Šentviško planoto, potekala čez Šentviško Goro in naprej proti Cerknim in nato proti Škofji Loki. Z Idrijo je imela Šentviška planota precej daljšo povezavo kot jo ima danes. Takrat so bila prava mesta v Sloveniji redkost, ostala naselja pa so bila večinoma trgi. Razvijala se je potujoča trgovina, ki so jo opravljali poklicni in osebno svobodni trgovci. Stalni viri surovin, sejmi in naraščajoča tržna menjava so ustvarjali možnost za stalno naselitev obrtnikov in trgovcev (Bračič, 1998, str. 244 – 269).

4.4.2. Prometno omrežje danes

Prometna dostopnost in prehodnost je nezadostna (karta 21), tako v smeri proti osrednji Sloveniji kot tudi do sosednjih območij znotraj Goriške statistične regije. Ceste ne dopuščajo visokih potovalnih hitrosti, zaradi ozkega cestišča in številnih ovinkov pa so tudi bolj nevarne. Lokalne skupnosti si že leta prizadevajo, da bi se sanirala in uredila t.i. »Keltika«, ki je glavna prometna žila med Ljubljano, Kobaridom in Vidmom (Lokalna razvojna strategija..., 2008).

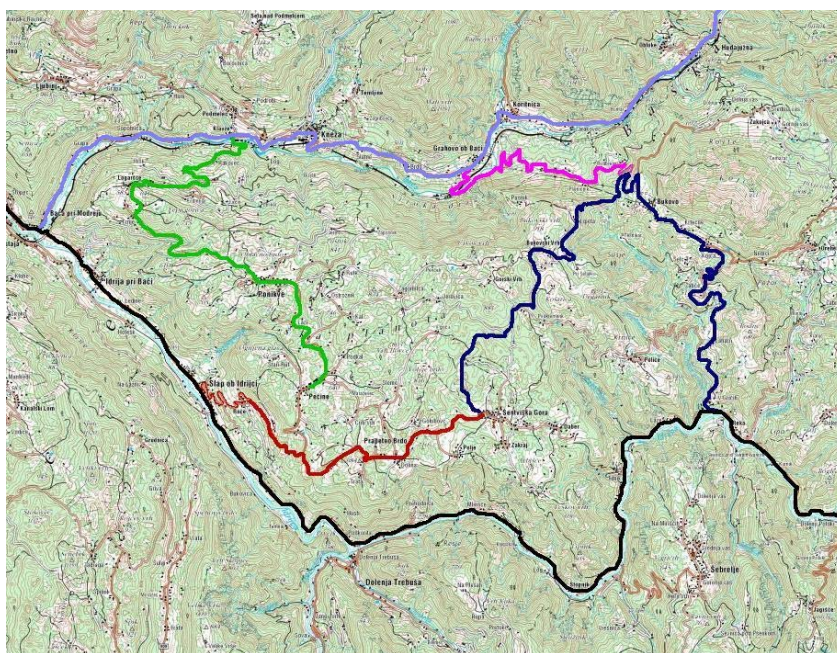
V bližini Šentviške planote ni niti hitre ceste niti avtoceste. Najbližji odsek avtoceste je v Logatcu, in sicer avtocesta A1. Po dolini reke Idrijce poteka glavna cesta 102 II. reda Robič – Kobarid – Peršeti – Tolmin – Idrija – Kalce – Logatec, ki je prikazana na posnetku iz zraka na karti 21. Skupna dolžina ceste 102 je 97 kilometrov. Po Baški grapi poteka cesta 403 Bača pri Modreju – Klavže – Kneža – Grahovo ob Bači – Petrovo Brdo – Železniki – Škofja Loka, ki je prav tako regionalna cesta II. reda in meri 60 kilometrov (Direkcija za ceste, 2009).

Danes lahko na Šentviško planoto pridemo iz štirih smeri. Ena cesta vodi skozi Cerčno, Zakriž, Žabže, Bukovo, Bukovski vrh do Šentviške Gore, druga je iz Reke do Žabž, naprej do Bukovega, skozi Bukovski vrh do Šentviške Gore, tretja cesta je najbolj prometna od vseh in sicer od Slapa ob Idrijci skozi Roče do odcepa, kjer lahko zavijemo proti Pečinam in Ponikvam ali pa proti Prapetnemu Brdu in Šentviški Gori. Četrta cesta vodi iz Baške grape, in sicer iz naselja Klavže skozi Logaršče do Ponikev. Dolžina teh cest je: Cerčno – Zakriž – Bukovo - Šentviška Gora 27,5 km, Reka – Bukovo – Šentviška gora 15 km, Klavže – Logaršče – Ponikve – Prapetno Brdo - Šentviška Gora 16 km, Slap ob idrijci – Roče- Prapetno Brdo – Šentviška Gora pa 9 km. Poleg teh cest pa med Prapetnih Brdom in Pečinami poteka še ena cesta, ki je prevozna, meri pa 2,5 km (Topografska karta 1:25.000, 091 Cerčno, 1997; Topografska karta 1:25.000, 090 Kneža, 1997; Topografska karta 1:25.000, 111 Otalež, 1997; Topografska karta 1:25.000, 110 Čepovan, 1997).

Lokalne ceste med naselji so večinoma asfaltirane, vendar pa zaradi visokih stroškov vzdrževanja iz leta v leto slabše. Zaradi zahtevnosti terena in strukture tal so tako vhodne investicije kot kasnejša redna vzdrževalna dela in sanacije precej občinskih in državnih cest dražje kot v manj zahtevnih terenih. Občine le s težavo zagotavljajo sredstva za njihovo vzdrževanje, nove investicije so redke. Vzporedno s temi težavami se povečuje obseg dnevnih migracij iz hribovskih vasi v zaposlitvene centre (Lokalna razvojna strategija..., 2008).

Karta 21: cestna mreža.
Vir: Google Maps, 2009

LEGENDA

- Glavna cesta Idrija-Tolmin
- Cesta Bača ob Idrijci - Petrovo Brdo
- Cesta Slap ob Idrijci - Šentviška Gora
- Cesta Reka - Šentviška Gora
- Cesta Klavže - Pečine
- Cesta Grahovo ob Bači - Bukovo

Karta 22: prometna dostopnost Šentviške planote.

Vir: Google Maps, 2009

4.4.3. Železniški promet

Poleg cestnega prometa, je za Šentviško planoto pomembne tudi železniški promet, saj je v dolini reke Idrijce na Mostu na Soči železniška postaja. V eno smer pelje vlak proti Novi Gorici (najprej ob reki Idrijci, nato pa ob Soči), v drugo smer pa skozi Baško grapo proti Bohinjski Bistrici in Jesenicam (karta 23). Proga je enotirna regionalna. Na tej progi vozi tudi avtovlak, na katerega lahko zapeljemo avto in si skrajšamo pot med Primorsko in Gorenjsko (Slovenske železnice, 2009).

Karta 23: javna železniška infrastruktura in regionalne proge v Sloveniji.
Vir: Slovenske železnice, 2009

4.4.4. Vpliv prometnega omrežja na vojaškogeografsko področje

Ceste so že od daljne zgodovine pomembne za vojaške aktivnosti. Predvsem so bile in so pomembne njene lastnosti. Razlikujemo makadamske (utrjene in nasute s peskom) in asfaltne ceste. Dobra cesta je zgrajena tako, da zdrži težek promet čezno. Povprečna širina ceste za težke tovornjake je 3,5 m, za bojna vozila pa 4 m. Enosmerne ceste onemogočijo obračanje v primeru potrebe po umiku. Luknje, ostri predmeti, korenine, naklon večji od 7 stopinj in zamašen odmakalni sistem znižujejo kakovost ceste. Najbolj prehodna in ugodna za manver so območja, ki imajo več cestnih povezav in lahko v primeru zasedbe ali uničenja ene povezave uporabijo drugo (Collins, 1998, str. 216 - 218).

Za vojaške aktivnosti so pomembne tudi gozdne ceste, ki so jih zgradila gozdna gospodarstva. Njihovo stanje se hitro spreminja, vendar pa zaradi naurejenega registra tega ne opazimo vedno. Omogočajo prikrit prevoz in možnost mehaniziranega in motoriziranega premika v bazna gozdna območja (Bratun, 1997, str. 144).

Za izdelavo zaseke dreves je potrebna sklenjena gozdna površina na obeh straneh ceste ali poti na razdalji najmanj 50 m. Drevesa morajo rasti dovolj blizu cestišča. Debelina dreves mora presegati 30 cm in dolžino 10 m. Če med drevesa v zaseki položimo protioklepne mine, je oviranje uspešnejše. V tako gozdnati državi kot je Slovenija, je tak način oviranja izjemno učinkovit. Poleg tega zanj ni potrebna obsežna priprava (Bratun, 2005, str. 132 - 136).

Železnica ima predvsem to lastnost, da prevaža večji in težji tovor kot se prevaža po cestah in z letali. Zanj je značilno, da je nefleksibilna, saj vlak ne more peljati drugje kot po tirnicah. Probleme lahko povzročijo poplave, padanje kamenja na progo, zemeljski in snežni plazovi. Gradnja železnice je draga, predvsem na odsekih, kjer je potrebno

železnico speljati čez strmo pobočje. Pa tudi ovinki ne morejo biti tako ostri kot so lahko na cestah. Železniški promet je tudi precej počasnejši od cestnega (Collins, 1998, str. 223 - 240).

V Sloveniji je zaradi majhne površine države železniški promet zelo pomemben, saj omogoča teritorialen pristop in ne zahteva dolgih transportov z območij zbiranja na območja koncentracije. Železniški transport omogoča hiter premik tehnike in ljudi (Bratun, 1997, str. 156).

4.4.5. Telekomunikacijsko omrežje

Hitreje se je telefonsko omrežje začelo širiti v Sloveniji v 70ih letih 20. stoletja. Največja gostota priključkov je bila v središčih, na ostalih ozemljih pa je bilo precej manj naročnikov (Kladnik, Piry, 1998, str. 238).

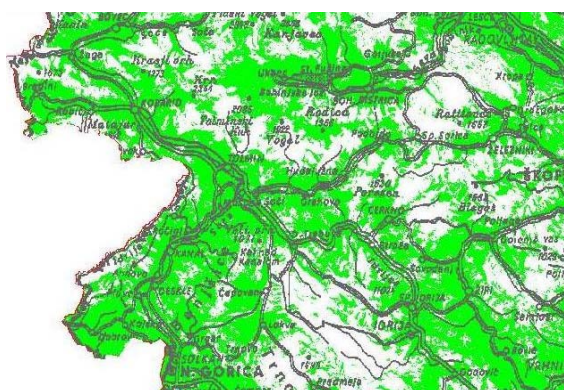
V letu je kar 98% Slovencev posedovalo fiksni telefonski priključek, mobilni telefon ali pa oboje hkrati (Statistični urad Republike Slovenije, 2009b).

V letu 2007 je imelo internetni priključek 58% slovenskih gospodinjstev (Statistični urad Republike Slovenije, 2009b).

Karta 24: pokritost Šentviške planote z Mobitelovim signalom marec 2009. Modra barva prikazuje pokritost s signalom.

Vir: Mobitel, 2009

Karta 25: pokritost Šentviške planote s SiMobilovim signalom (marec 2009). Zelena barva prikazuje pokritost s signalom.

Vir: SiMobil, 2009

Obe karti pokritosti (karta 24 in 25) Slovenije z mobilnim signalom Mobitel in SiMobil kažeta na to, da je Šentviška planota zelo dobro pokrita s signalom dveh slovenskih vodilnih mobilnih operaterjev (Mobitel, 2009; SiMobil, 2009).

4.4.6. Vpliv telekomunikacij na vojaškogeografsko področje

Vrednost informacije je danes izenačena z delom in kapitalom. Informacije ob pravem času in na pravem kraju pa so mogoče samo z razvito in med seboj povezano informacijsko in telekomunikacijsko tehnologijo (Bratun, 1997, str. 149 - 150).

4.4.7. Energetsko omrežje

Električno energijo Šentviška planota prejemo od Elektro Primorske. Le-ta pokriva zahodni, jugozahodni in severozahodni del Slovenije velik 4335 km² ter ima skupno 124,788 odjemalcev katerim letno odda 1.700.508 MWh. Šentviška planota lokacijsko spada pod Tolmin (Elektro Primorska, 2009).

4.4.8. Vpliv energetskega omrežja na vojaškogeografsko področje

Največja nevarnost pri energetskega omrežju je sabotaza le-tega, saj potem odpovedo naprave, ki rabijo električno energijo za funkcioniranje. V skrajnem primeru bi morala dobava pritekati iz sosednjih držav. Električno energijo lahko v izrednih razmerah odzamejo s sabotazami na daljnovodih in v razdelilnih transformatorskih postajah. V vojnem času so to glavni cilji topništva in letalstva (Bratun, 1997, str. 140 - 141).

4.4.9. Komunalne storitve

Bukovski vrh in Gorski vrh nista vključena v zbiranje odpadkov občine Tolmin, ostala naselja na Šentviški planoti pa spadajo v komunalno podjetje Tolmin. Najbližji ekološki otok je v naselju Slap ob Idrijci, vendar je prepoln zaradi števila ljudi, v katero je ekološki otok vključen. Komunala dvakrat letno organizira odvoz kosovnih odpadkov. Odpadki iz Metalflexa se odvažajo v Podljubin, kjer se sedež podjetja Metalflex v Sloveniji (Mrak, 2005, str. 43).

Velik problem je še vedno onesnaževanje okolja z odpadki. Ljudje pogosto zasipajo vrtače z gradbenim materialom in ostalimi odpadki. Divja odlagališča so tudi po grapah in na pobočjih pod cesto (Mrak, 2005, str. 46).

4.5. TURIZEM: NARAVNA IN KULTURNA DEDIŠČINA

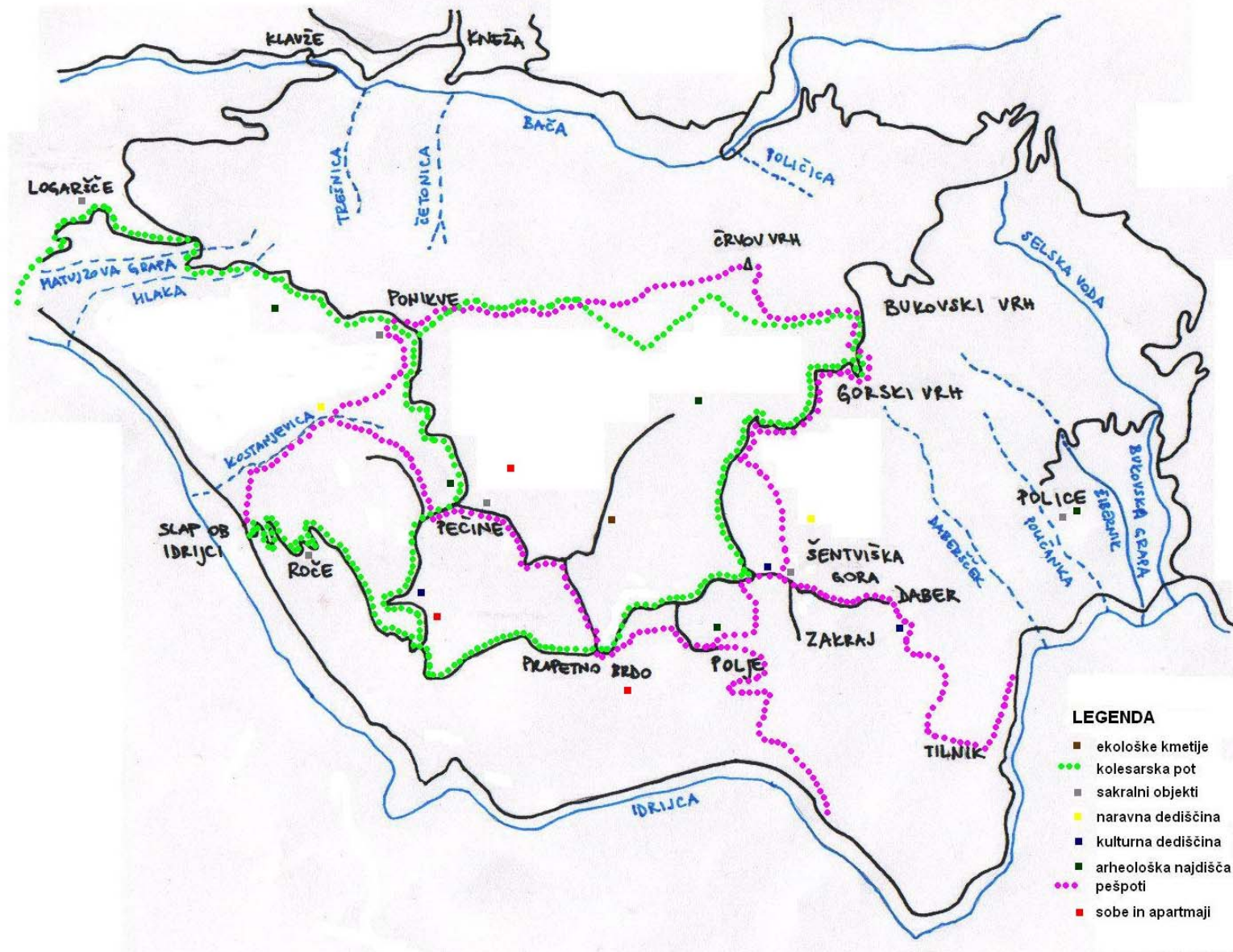
Zaradi naravnogeografskih značilnosti je Šentviška planota izjemno zanimiva za turizem. Problem je v infrastrukturi in oddaljenosti planote od glavnih prometnih poti. V Sloveniji ni širše poznana izven meja Tolminske, Cerkljanske in Idrijske občine. Glavna asfaltirana cesta vodi od Slapa ob Idrijci, z avtom pa lahko dostopamo tudi iz kraja Klavže v Baški grapi, iz Reke preko Bukovskega vrha in iz Cerkna preko Zakriža (Topografska karta 1:25.000, 091 Cerkno, 1997; Topografska karta 1:25.000, 090 Kneža, 1997; Topografska karta 1:25.000, 111 Otalež, 1997; Topografska karta 1:25.000, 110 Čepovan, 1997).

Za pohodnike so na Šentviški planoti primerne poti za enodnevne izlete. Pohodne poti vodijo iz Stopnika čez Krepako do Polja, iz Tilnika do Daber, iz Idrije pri Bači do

Ponikev, od Slapa ob Idrijci po »žlebeh« do Pečin. Povzpne se lahko tudi na najvišji vrh planote Črvov vrh, ki je visok 974m. Nanj se pohodniki najpogosteje odpravijo iz vasi Ponikve (Kenda, 2004, str. 68 - 91).

Kmetija Črv je edina biološka kmetija na Šentviški planoti. Na njej redno dela gospa Valerija Črv, pomagata ji tud tast in tašča, mož pa je zaposlen kot kmetijski svetovalec. Kmetija je svoja vrata odprla leta 1999 in si že od začetka prizadeva, da bi bili njeni pridelki čimbolj podobni tistim izpred 100 in več let. Ne uporabljajo nobenih škropiv in umetnih gnojil, na njivah pa uporabljajo samo hlevski gnoj. Na kmetiji je 21 glav goveda in sicer teleta in kravje dojlje. Včasih so imeli mleko tudi za prodajo, danes pa zaradi velikega števila telet le za lastno uporabo. Od živali gojijo še zajce in kokoši. Vse živali pa morajo imeti izpust (možnost, da zaprti prostor kadarkoli zapustijo) zato, da kmetija ustreza nazivu »biološka kmetija«. Na kmetiji ni prenočišč, saj je namenjena le za dnevne obiske. Na kmetijo prihajajo na ekskurzije otroci iz osnovnih šol na Goriškem (predvsem iz Šentviške Gore in Nove Gorice). Otrokom pokažejo življenje na kmetiji, hranjenje živali, stiskanje jabolk za pridobivanje jabolčnika ali jabolčnega kisa, peko kruha... Glavni namen kmetije je prodaja biološko neoporečnih živil. Prodajajo cvetlični in lipov med, žganje, jabolčni sok, jabolčni kis,... Ne strežejo hrane, vendar pa po predhodnem naročilu naredijo narezek (domač sir iz Čadrga, domača salama, pršut) in postrežejo z domačim sokom (Črv, 2008).

Na Šentviški planoti lahko prenočimo v počitniški hiši »Na Jasi«, ki je pol kilometra izven vasi Pečine. Cena najema hiše znaša 100 € na dan. »Pri Pelaku« lahko najamemo apartma. Možen je tudi najem sobe na Pečinah »Na Kabiunku« (Sobe in gostinska ponudba, 2009).

Karta 26: turistična karta Šentviške planote.
 Avtor: Nuša Mavrič, 2009

Na Planoti najdemo precej objektov kulturne dediščine. V Ročah naletimo na poznogotsko cerkev sv. Janeza Evangelista, ki naj bi bila zgrajena leta 1550. Posebnost v cerkvi je oltarna slika slikarja G. Tavčerja iz začetka 19. stoletja (Marušič, 1980, str. 25).

Slika 43: notranjost cerkve sv. Janeza Evangelista v Ročah (foto: Nuša Mavrič).

Poleg cerkve so zgradili kamnit zid, v katerega so skrbno vzdali nagrobnike iz prejšnjega pokopališča, ki so ga morali zaradi pomanjkanja prostora preseliti na novo lokacijo. Na tem novem pokopališču pa je pokopan tudi slovenski pisatelj Ciril Kosmač (Marušič, 1980, str. 25).

Na Pečinah stoji cerkev sv. Mohorja in Fortunata iz 13. stoletja s stenskimi freskami domačega slikarja Ceneta Lapanja iz Ponikev (Marušič, 1980, str. 22 - 24).

Pečine premorejo izjemen spomenik kulturne dediščine: lesena kašča z letnico 1778. Kašča je nekoč predstavljala edinstven element kmečkega življenja – hrano. V njej so hranili žito, posušeno meso in ostale mesne izdelke (Kofol, 1996, str. 9).

Ponikve so iz stališča arhitekturne dediščine čisto nekaj posebnega, saj imajo edino cerkev po Plečnikovih načrtih na Primorskem. Prvotna cerkev Marijinega obiskanja je bila zgrajena v 15. stoletju, po drugi svetovni vojni pa so jo obnovili po načrtih Jožeta Plečnika (Marušič, 1980, str. 22 - 24).

Slika 44: notranjost cerkve Marijinega obiskanja (foto: Nuša Mavrič).

Slika 45: zunanost cerkve Marijinega obiskanja z dvema zvonikoma (foto: Nuša Mavrič).

Na Šentviški Gori je baročna cerkev sv. Vida iz konca 17. stoletja. Posebnost so freske Toneta Kralja. Ena od fresk nad korom prikazuje mučenje sv. Vida, poleg njega je na freski upodobljen moški z Mussolinijevini potezami. Poleg cerkve je zanimiva še hiša Pri Lukšu, na kateri so freske ter sončna ura. Na fasadi je vidna letnica 1775 (Marušič, 1980, str. 26 - 28).

Slika 46: freske in sončna ura na hiši Pri Lukšu, ki jo trenutno restavrirajo (foto: Nuša Mavrič).

Na Gorskem vrhu oz. na Jerovici stoji Laharnarjeva domačija, ki je ena izmed najstarejših zgradb na Planoti. Hiši iz sredine 18. stoletja pripada še gospodarsko poslopje, kozolec in klet. Klet je poslikana s freskami iz konca 18. stoletja (Marušič, 1980, str. 13 - 16).

Del kulturne dediščine je tudi obnovljen mlin iz žaga na potoku Tilnik pod vasjo Daber (Feltrin, 1998, 119 - 128).

V vasi Police ali točneje na robu vasi Police stoji poznogotska cerkev device Marije z ohranjenimi freskami. Cerkev ima prav posebno obliko, saj je zvonik ločen od preostalega dela cerkve (Marušič, 1980, str. 20 - 22).

Na Šentviški planoti je s turističnega vidika pomembno Turistično društvo Šentviška planota, ki skrbi za to, da se kraj turistično in kulturno razvija ter je zaslužno za postavitev različnih informacijskih tabel po Planoti. Kolesarska in pohodne poti so na planoti zelo razgibane in dobro označene. Dokončno so bile urejene leta 1995 ob finančni podpori večletnega projekta CRPOV (Celovit razvoj podeželja in obnova vasi). Najdaljša pot je označena okoli celotne planote in je dolga 35 km. Oznake stalno vzdržujejo in dodajajo. V letu 2008 so postavili 16 novih smerokazov in vse ostale smerokaze obnovili in prebarvali. Poleg tega organizirajo športno zabavne ter kulturno zabavne prireditve. Športne prireditve so tek in pohod po Šentviški planoti, kolesarjenje po Šentviški planoti pod naslovom prireditve »Pozdrav jeseni«, nočni vzpon ob prvi polni luni v novem letu na Črvov vrh, nogometni turniri na Ponikvah, Pečinah, Šentviški Gori in Prapetnem Brdu, turnir trojk v košarki in smučarsko skakalna tekma na smučišču Suše na Ponikvah. Med kulturne in zabavne pa spadajo praznovanje dneva Sv. Štefana, kjer sodelujejo pri organizaciji vsa društva na Šentviški planoti, Ajns v organizaciji folklorne skupine, Gora rocka, koncerti v cerkvi in še in še (Poljak, 2008).

Na Šentviški planoti je kultura prisotna v mnogih kulturno umetniških društvih. V Folklorno skupini Ivan Laharnar so včlanjeni pretežno mladi in obsega približno 25-30 članov. Pevska skupina MPZ Ivan Laharnar je sestavljena iz 12 pevcev, starih med 50 in 60 let, s planotarskih vasi Polje, Prapetno Brdo, Pečine in Ponikve. Zbor je svoje ime dobil po domačem skladatelju Ivanu Laharnarju s Šentviške Gore, deluje pa v okviru lokalne Folklorne skupine Ivan Laharnar. Pevci se shajajo vsak petek na Pečinah in prepevajo tako ljudske pesmi kot tudi pesmi slovenskih skladateljev. Zbor nastopa na domačih prireditvah in občinski reviji Zgornje Posočje, sodeluje pa tudi z drugimi pevskimi zbori izven tolminske občine. Umetniški vodja je Bogdan Kosmač, nečak priznanega slovenskega pisatelja Cirila Kosmača. V krajih Ponikve, Pečine in Šentviška Gora so aktivni cerkveni pevski zbori, ki imajo redne tedenske vaje in pojejo ob nedeljah na "koru". Članov v pevskih zborih je različno od kraja do kraja. Skupaj je v cerkvenih zborih približno 50 oseb tako mladih kot starih. Najbolj prijetno petje je na Šentviški Gori, kjer je spremljava na orgle, v ostalih dveh farah pa je spremljava na sintesajzer. Kulturno umetniško društvo Breza ima sedež na Pečinah. Spodbuja ustvarjalnosti in raziskovanje možnosti umetniškega izražanja predvsem z naravnimi materiali kot so les, kamen in glina. Spodbujajo tudi druge oblike kreativnosti, ki prispevajo k razvoju kulture. Prav tako se zavzemajo za ohranjanje naravne in kulturne dediščine in spodbujanje razvijanja glasbene kulture, predvsem kantavtorske. Aktiv kmečkih žena na Šentviški planoti vodi Valerija Črv, ki spada v društvo podeželskih žena Gornjega Posočja s sedežem v Tolminu. Pomembno prispevajo k družabnemu življenju na Planoti. Ne samo da skrbijo za urejenost svojih domačij in s tem celotne Planote, ampak z dobrotami iz svojih kuhinj popestrijo tudi marsikatero prireditev, če jih organizator le povabi k sodelovanju. Že tradicionalno sodelujejo pri ustvarjanju prireditve ob svetem Štefanu, ki poteka vsako leto 26. decembra, za katero spečejo ocvirkovico in krofe (Poljak, 2008; Šentviška planota, 2009).

Turistično društvo Šentviška planota beleži v letu 2007 v štirih poletnih mesecih med evropskimi dnevi kulturne dediščine posvečenimi Jožetu Plečniku, vodenih obiskov cerkve na Ponikvah za približno za 600 oseb. Veliko turistov prihaja na planoto prehodno predvsem iz rekreacijskega vidika. Zadnja leta se obisk dviga in to predvsem z obiskovalci prireditev, ki prihajajo iz raznih krajev (Poljak, 2008).

Takoimenovanega »kraškega« turizma Šentviška planota zaenkrat še niti ne izvaja niti ne spodbuja. Med drugim zato nima naravnih možnosti, saj so jame majhne in malo zasigane ter tako praktično nezanimive za turiste. Največja kraška posebnost Šentviške planote so jame v soteski potoka Kostanjevca, ki so včasih služile kot zatočišče živalim in mimoidočim popotnikom. Največje so Krasnica, Zidanica, Zevka in Polženca (Poljak, 2008).

Načrti turističnega društva so trenutno usmerjeni v izgradnjo razgledne točke s panoramskimi slikami okoliških hribov in krajev na vse štiri strani neba. Trenutno poteka označevanje poti do najvišjega vrha Šentviške planote Črvovega vrha (974 m). V letu 2008 in naprej je dogovorjena z LTO Sotočje izdelava turističnih tabel na lokaciji Slap ob Idrijci ob cestnem odcepu za Šentviško planoto in na Markaduc kjer se poti odcepijo levo za Ponikve in Pečine ter desno za Šentviško Goro in Prapetno Brdo. Na teh dveh tablah bo opis celotne Šentviške planote. Po vseh večjih krajih pa nameravajo postaviti kratek opis kraja in znamenitosti. Ob zaključku tega projekta bodo izdelali brošuro, ki bo

zajemala celotno planoto v besedi in sliki povzeto iz zgoraj navedenih tabel. Poti so bile v preteklih letih zelo dobro označene in zato jih bodo sami še vnaprej vzdrževali in obnavljali. Namen turističnega društva je vzpodbujati prebivalce, da bi se začeli ukvarjati z turizmom predvsem z oddajanjem postelj, da bi lahko turisti ostali na planoti dalj časa, saj so možnosti za nastanitev so občutno premajhne. Močno potrebna je tudi gostinska ponudba, saj je samo na Pečinah je odprt lokal (Poljak, 2008).

Predlagam ureditev in označbo pešpoti od vasi Daber do Polic, po kateri so nekoč hodili ljudje in tudi konjske vprege, sploh za veliki šmaren, ko so romali k cerkvi device Marije. Več turistov bi tudi privabili z večjim oglaševanjem (predvsem na internetu in v tiskanih medijih), saj ljudje, ki niso iz Tolminske in Idrijsko-Cerkljanske regije redko izvedo za zelo zanimive prireditve in za lepo in neokrnjeno naravo Planote. Potrebno bi bilo popraviti ceste, ki pripeljejo na Planoto iz doline. Manjka predvsem turistična infrastruktura. Premalo je nočitvenih kapacitet, ni ustrezne gostinske ponudbe, zato bi bilo primerno spodbujati domačine z različnimi finančnimi spodbudami. Na Planoti je tradicionalna velikonočna jed repni olupki s krompirjem (na kratko »olupki«), ki bi jo lahko vključili v turistično ponudbo Šentviške planote (Krajevni leksikon Slovenije, 1968, str. 424).

Glede na vse naravnogeografske in družbenogeografske značilnosti in CRPOV sem naredila kratko SWOT analizo za turizem na Šentviški planoti. Prednosti Planote so ohranjeno podeželje, gozdni potencial, ugodna geografska lega (blizu Italije in Avstrije), bližina petega vseevropskega koridorja, kulturno-etnološka dediščina, tehniška dediščina, neintenzivno kmetovanje v hribih in ohranjeno okolje kot priložnost za naravi prijazno in ekološko kmetovanje ter turistične kmetije, obstoječi nasadi starih sort in tematska pot preko Šentviške planote. Slabosti so pomanjkanje podjetniških iniciativ in inovativnih mladih kadrov, kritično pomanjkanje ugodnih finančnih virov za financiranje inovativnih podjetniških projektov in začetnih investicij, premalo povezovanja turističnih ponudnikov in drugih storitev na podeželju, zaraščanje in propadanje kulturne krajine, slaba prometna dostopnost in zaradi neosveščenosti pri urejanju prostora izginja tipična arhitektura. Planota ima priložnosti v povezovanju kmetijstva, gozdarstva in turizma, v vzpostavljanju novih trgov s specifičnimi produkti, v popularizaciji pozitivnih značilnosti podeželja, v vzpodbujanju podjetniške miselnosti in poguma pri mladih s primeri dobrih praks, v delu na daljavo in preko e-centrov ter v izboljšanju prometne, komunalne in telekomunikacijske infrastrukture. Nevarnosti za turizem na Planoti so strogi pogoji (standardi) za izvajanje posameznih podjetniških dejavnosti, zahtevni pogoji za opravljanje dopolnilnih dejavnosti, nestimulativna davčna zakonodaja za dopolnilne dejavnosti, neuravnotežena rast posameznih segmentov v turizmu, razvojne spodbude in sredstva so namenjena predvsem velikim projektom, nadaljevanje izseljevanja s podeželja, naravne nesreče, ogroženi vodni viri, nadaljevanje zaraščanja površin in degradacije krajine.

5. SKLADIŠČE MINSKO-EKSPLOZIVNIH SREDSTEV (MES) ŠENTVIŠKA GORA

Tehnično skladišče na Šentviški planoti so začeli graditi leta 1983 takrat še pod vodstvom JLA. Gradnja je bila dokončana leta 1986. Ozemlje, ki ga zaseda, meri 13 hektarjev. Stoji 2 kilometra severozahodno od vasi Šentviška Gora ob asfaltirani cesti Šentviška Gora – Bukovski vrh, ki je v javni uporabi in jo uporabljajo tako domačini kot turisti. Objekt je v gozdu, ločen od naselja Šentviška Gora. Iz naselja se ga ne vidi zaradi goste gozdne vegetacije ter konfiguracije zemljišča. Neposredno s ceste je možno videti samo upravni del skladišča. Na skici stotnika Marjana Orača (slika 50) opazimo, da je skladišče zavarovano z dvojno žično ograjo, vhod pa je zavarovan s kovinskimi vrati. Znotraj druge ograje je skladišče minsko-eksplozivnih sredstev in ograja meri 2,5 m v višino in 1353 m po dolžini. Zunanja ograja je prav tako visoka 2,5 m, dolga pa je 2308 m. Med obema ograjama je speljana patroljna steza. V vojaškem kompleksu poleg upravne stavbe najdemo še pomožne objekte (bazen s protipožarno vodo, prostor za pristajanje helikopterja, električni generator in manjša vremenska postaja), dve zidani skladišči in štiri hangarje. Vse te objekte povezuje servisna cesta, katera je povezana preko glavnega in pomožnega vhoda na obstoječo cestno infrastrukturo. Cesta od Šentviške Gore do garaže v skladišču je asfaltirana, naprej pa utrjena z gramozno podlago. Hangarji, v katerih skladiščijo minsko-eksplozivna sredstva so iz armiranega betona, neposredno pred vhodom je asfaltirana ploščad, vkopani so v zemljo, zavarovani s strelvodni, nasproti vhoda pa so zgrajeni nasipi v primeru, če bi prišlo do eksplozije. Vsi objekti imajo urejen sistem zračenja ter zunanjo razsvetljava, zaprti pa so z železnimi vrati. Površje okrog objekta je razgiban kraški teren poraščen z gozdom. Zemljišče izven ceste je neprehodno za motorne in oklepno-mehanizirane enote (Orač, 2009).

Upravno spada tehnično skladišče MES v 157. logistični bataljon, ki ima sedež na Vrhniki. Sprva so leta 1992 ustanovili Enoto Tehničnega zavoda, 2004 pa so se enote združile v logistični bataljon. Bataljon je centralna logistična enota Slovenske vojske, ki deluje na dvanajstih lokacijah po Sloveniji. Sestavljajo jo enota za oskrbo, transportna četa, enota za tehnično vzdrževanje II. in III. stopnje, enota za vzdrževanje infrastrukture in fizikalno-kemijski laboratorij. Zaposleni so strokovnjaki, ki skrbijo za uporabo, vzdrževanje, skladiščenje, pregledovanje, analiziranje in uničevanje vseh vrst streliva ter minskoeksplozivnih sredstev. Njihove naloge so oskrba enot in poveljstev Slovenske vojske z vadbenimi in bojnimi sredstvi, zagotavljanje prevozov tovora in potnikov, vzdrževanje vseh bojnih in nebojnih vozil ter sredstev za zveze in oskrbovanje enot z intendantskimi sredstvi. Sodelujejo tudi s slovenskim gospodarstvom pri zahtevnejšem vzdrževanju orožja, vozil in vojaške tehnike ter razvoju in posodobitvi novega orožja in opreme za enote Slovenske vojske (Slovenska vojska, 2009).

Slika 47: pogled na upravno stavbo Tehničnega skladišča MES iz ceste Šentviška Gora – Bukovski vrh (foto: Nuša Mavrič).

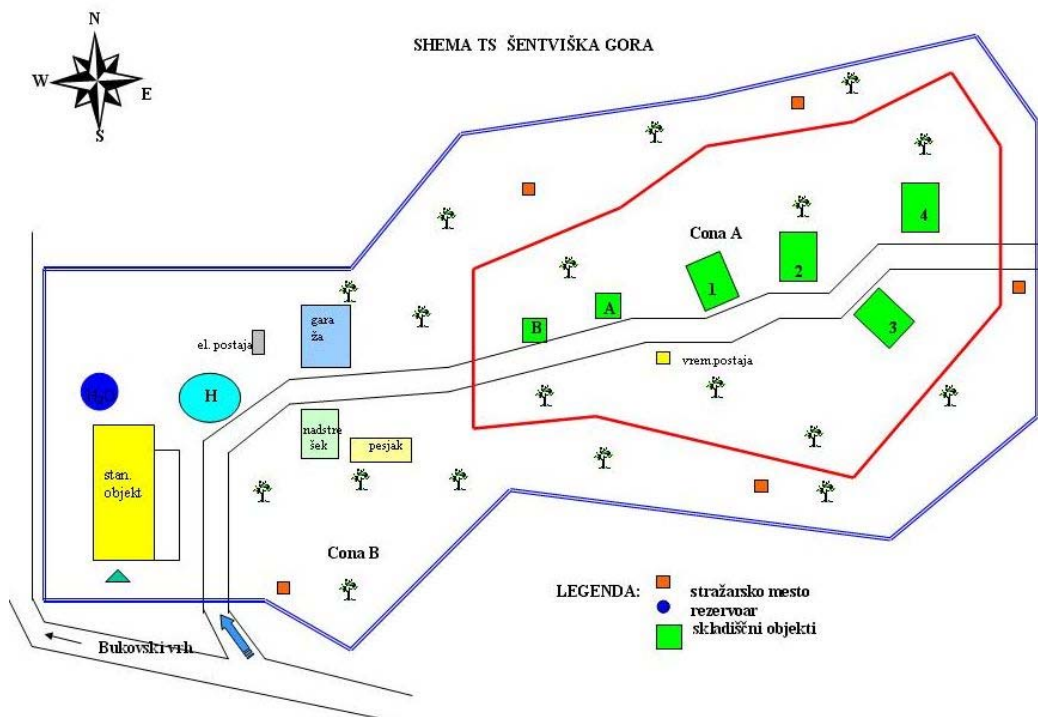

Slika 48: eno od vkopanih skladišč Tehničnega skladišča MES. Nasproti skladišča na desni strani je nasip, levo pa vidimo površino iz krednih apnencev – izven poti je teren prehoden samo za pehoto (foto: Nuša Mavrič).

Slika 49: pogled na tehnično skladišče MES na Šentviški Gori. Na levi je upravna stavba, proti vzhodu pa vodi makadamska pot, ob kateri so na obeh straneh razporejena skladišča MES v notranji ogradi. Koordinate skladišča so $46^{\circ} 07' 32''$ severne geografske širine in $13^{\circ} 51' 26''$ vzhodne geografske dolžine, nadmorska višina pa je 689,5 m.

Vir: Google Earth, 2009

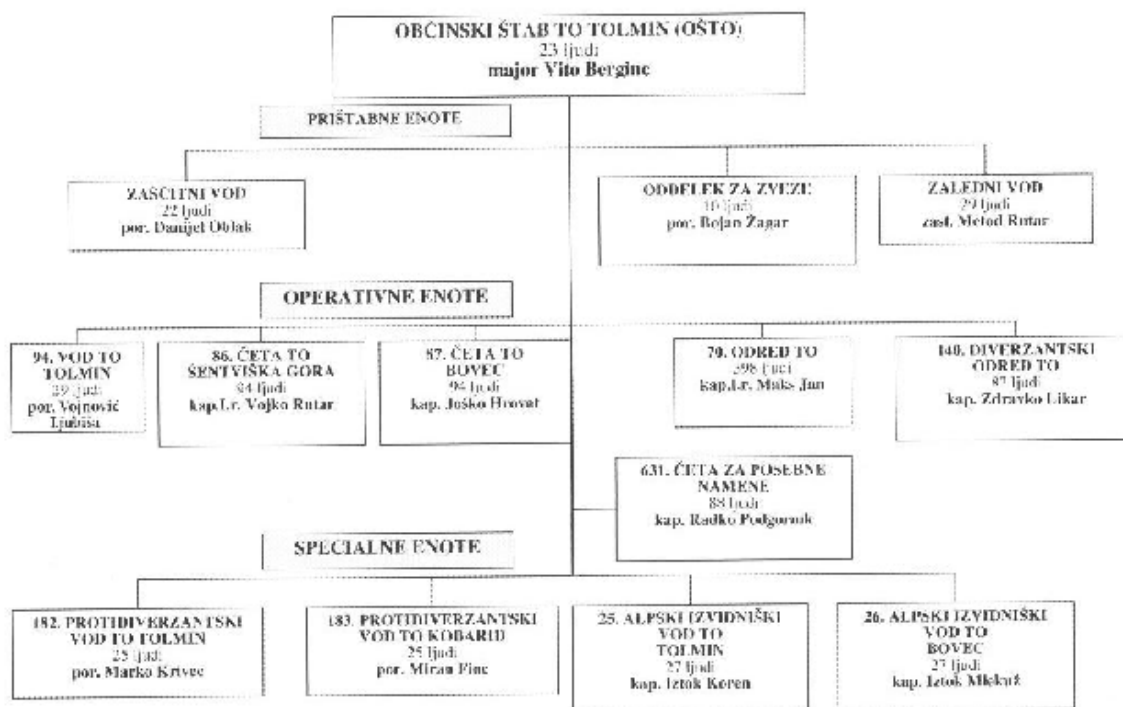

Slika 50: skica skladišča MES Šentviška Gora.

Avtor: Orač Marjan

5.1. POMEN TEHNIČNEGA SKLADIŠČA MES MED OSAMOSVOJITVENO VOJNO 1991

28. junija 1991 se je na Pečinah pričela mobilizacija 86. čete Teritorialne obrambe, ki spada pod operativne enote občinskega štaba TO Tolmin (slika 51). Dobili so nalogo, da zasedejo skladišče na Šentviški Gori. Poveljstvo je imelo nekaj težav pri mobilizaciji, saj je do 17h prišlo v enoto manj kot polovica vojakov, manjkali pa so tudi poveljniki vseh vodov. Ta dan so zamudili priložnost, da ujamejo poveljnika bataljona Jugoslovanske armade v Tolminu, ki se je opoldne zadrževal v vasi Pečine. Kljub ukazu iz strani 63. območnega štaba teritorialne obrambe, naj oficirja zajame, ta akcija ni bila izpeljana. Vzroki za to so bili ker enota še ni bila formirana, orožje še ni bilo dekonzervirano, vojaško vozilo pa je bilo ob prisotnosti večjega števila civilistov sredi vasi. Še isti dan je enota dobila ukaz, naj se premakne v bližino skladišča Šentviška Gora in pripravi vse potrebno za njegovo zavzetje. Tega povelja ta dan enota ni izvedla. Naslednji dan, 29. junija je poveljstvo do večera formiralo in oborožilo enoto. Po intervenciji s strani 63. območnega štaba Teritorialne obrambe je bila akcija zavzetja skladišča izvedena 30. junija. 86. četa teritorialne obrambe je obkolila skladišče in po krajših pogajanjih se je straža v skladišču okrog druge ure popoldne vdala. Teritorialna obramba je prišla tak odo velike količine streliva in ostale oborožitve (protiletalske rakete, rakete za večcevni minomet, raketa M 80, raketa Maljutka, raketomet Zolja, minometne mine kalibra 60 in 82 mm, protipehotne in protitankovske mine, eksploziv TNT, naboji majhnega kalibra in ročne bombe). Takoj, ko je Teritorialna obramba zasedla skladišče, se je pričelo organizirano praznjenje. V nekaj dneh in nočeh so bila vsa sredstva premeščena na druge lokacije po Sloveniji (tudi v Posočje v bližino Kobarida). Z zavzetjem skladišča na Šentviški Gori so se na Tolminskem zaključile večje aktivnosti. V naslednjih dneh so se izvajale blokade vseh objektov, v katerih so bili še pripadniki Jugoslovanske armade. Enote Teritorialne obrambe so skladišče zavarovale in izkoristile za svojo nastanitev. Pričela se je tudi organizirana zamenjava enot, ki so bile že več dni neprekinjeno angažirane. Zaradi pomanjkanja osebne oborožitve je zamenjava izvedena z mobilizacijo nove enote, primopredajo orožja in opreme ter odpustom enoto domov (Medved, 2008, str. 101 - 112).

Slika 51: shema organizacije teritorialne obrambe v Posočju.

Vir: Medved, 2008, str. 39

5.2. NARAVNE IN DRUŽBENE ZNAČILNOSTI NA OBMOČJU TEHNIČNEGA SKLADIŠČA MES ŠENTVIŠKA GORA

Skladišče MES leži na razgibanem kraške reliefu, večina objektov pa leži v ravnini. Geološka podlaga je ploščati apnenec, baški dolomit, glinovec in apnenec z rožencem. Je potresno ogroženo zaradi številnih prelomnic, možen je potres do 8. stopnje po MSK (Študija požarne in eksplozijske varnosti, 1997, str. 8).

Vegetacija spada v združbo termofilnih bukovih gozdov in bukovih gozdov s kresničevjem. Gozdovi se uvrščajo v 1. kategorijo gozdov po varovalnem pomenu na osnovi naravnih danosti – trajno varovalni gozdovi. Gre z gozdove na slabih rastiščih z vsestransko poudarjenim varovalnim značajem. Varovalna vloga teh gozdov je v preprečevanju razvoja spiravcev, plazov, usadov ali prodorov kamnitega koluvija, preprečevanje poglobljanja pobočnih jarkov in v zaščiti nižje ležečih zemljišč ali objektov pred erozijskimi vplivi. Gozd spada v II. skupino po vnetljivosti, kar pomeni težko vnetljivo vegetacijo. Vnetljivost vegetacijskega tipa je enaka čez celo leto (Študija požarne in eksplozijske varnosti, 1997, str. 9).

V bližini upravnega objekta poteka javna asfaltirana cesta do naselja, po kateri je dovoljen prevoz in prehod tudi civilnim osebam, vendar s prepovedjo ustavljanja in parkiranja v bližini skladišča (Študija požarne in eksplozijske varnosti, 1997, str. 8).

V primeru požara ali eksplozije je v objektu vodni rezervoar, preko katerega je speljana hidrantna cev za prvo gašenje. Najbližja gasilska enota je Gasilsko društvo

Ponikve, ki je od skladišča oddaljena približno 7 km. Največja gasilska enota v okolici je 25 km stran v Tolminu in je opremljena za gašenje večjih požarov. Poklicna gasilska enota je v Novi Gorici, vendar pa do Planote potrebuje minimalno eno uro (Študija požarne in eksplozijske varnosti, 1997, str. 10).

Skladišče MES pa s svojo dejavnostjo vpliva tudi na okolje. Ker nima čistilne naprave, je možnost onesnaženja podzemne vode, sploh v poletnih bolj sušnih mesecih. Požar lahko povzroči onesnaženje zraka in kontaminacijo podzemne vode (Študija požarne in eksplozijske varnosti, 1997, str. 35).

6. VOJAŠKOGEOGRAFSKA SMER

Slovenija v širšem pomenu leži v Južnoevropskem bojevališču (bistvenega pomena za Slovenijo), ki je od Centralnoevropskega ločeno z gorskimi verigami ter sega do Male Azije, in Centralnoevropskem in Sredozemskem bojevališču (obrobnegega pomena za Slovenijo), ki poteka od Pariza, preko Berlina do Moskve. Je strateško najpomembnejše kopensko in najmanj stabilno pomorsko bojevališče Evrope. Povzročitelj stalen, neposreden in intenziven geopolitični in vojaško strateški interes vseh velikih in regionalnih politično vojaških sil in zvez (Bratun, 1997, str. 172 - 173).

Šentviška planota leži na zahodni vojaški smeri, točneje predstavlja del Idrijske smeri. Ta smer je stekajoča, kar pomeni, da je od meje Republike Slovenije usmerjena proti osrednjim delom države (Bratun, 1997, str. 183 - 187).

Zahodna vojaškogeografska smer se deli na Gorenjsko, Idrijsko, Vipavsko, Kraško in Primorsko smer. Primorska smer je sekajoča (seka geografski prostor Slovenije v severovzhodni Sloveniji in Primorski in ga ločuje od osrednjih delov Slovenije), vse ostale smeri pa so stekajoče. Te smeri vodijo od zahodnih meja Slovenije v njeno notranjost, med vojno leta 1991 pa so bile to najpomembnejše smeri za Slovenijo. Zahodne vojaške smeri lahko razdelimo v dva samostojna geografska sklopa: gorenjskega in primorskega. Oba sklopa pa povezuje porečje reke Idrijce (Bratun, 1997, str. 183 - 187).

Idrijska smer obsega porečje Soče, Sore in Gradaščice. Zavzema celotno Posočje brez Bovške kotline, Tolminsko in Cerkljansko hribovje, ter Škofjeloško in Polhograjsko hribovje. V Idrijsko smer vključujemo tudi kraški svet visokih dinarskih planot: Banjšice, Trnovski gozd in Javornik s Hotenjskim podoljem. Omejuje jo črta Kanin – Krn – Rodica – Ratitovec – Jelovica na severu in črta Goriška brda – Trnovski gozd (Golak) – Rovte na jugu. Idrijska vojaškogeografska smer je pomožna smer za zavarovanje bočnih položajev sosednjih smeri. Dobro so možnosti za obvladanje črte razvodja Sava – Soča in najdaljšega prodora v Ljubljansko kotlino. Os smeri poteka po črti Most na Soči – Cerčno – Ljubljana (Bratun, 1997, str. 183 - 187).

Na Idrijski smeri potekajo še operativne taktične smeri: Cerkljanska smer (Tolmin – Cerčno – Škofja Loka), Baška smer (Bača – Petrovo Brdo – Železniki) in Idrijska smer (Kanal – Idrija – Vrhnika) (Bratun, 1997, str. 183 - 187).

Zaradi razgibanega reliefa je omejena uporaba oklepnih enot izključno na komunikacije v kolonski razporeditvi. Vendar pa je nekaj izjem: dolina Soče, ki omogoča bojni razvoj oklepne čete v širino med Kobaridom in Kanalom, Hotenjsko podolje med Godovičem in Logatcem ter obe dolini Sore nizvodno od Gorenje vasi in Železnikov. Velika verjetnost je, da pride do uporabe helikopterskih desantov oz. vertikalnega manevra. Lahko bi ga uporabili na območju Vrsnega, Šentviške Gore, Banjšic, Vojskega, Zadloga, Petrovega brda, Novakov, Laz, Medvedjega brda, Polhovega Gradca, Žiri in Pasje ravani. Na primeru Šentviške planote so ugodni desantni prostori travnik med Šentviško Goro in TS MES, velika plitva vrtača pod vasjo Šentviška Gora, jugovzhodno od vasi Zakraj na travnikih in njivah, travniki in njive južno od vasi Police, Bukovski vrh pri kmetiji »pri Seljaku«, nogometno igrišče na Prapetnem Brdu, pas njiv in travnikov jugovzhodno od vasi Pečine, prostor zahodno od Ponikev, kjer cesta vodi proti Logarščem in prostor severno od vasi Polje (karta 23). Glavni taktični objekti zahodne vojaške smeri so Kobarid, Tolmin, Most na Soči, Podbrdo, Cerčno, Idrija, Železniki in Žiri, operativna cilja sta Vrhnika in Škofja Loka (Bratun, 1997, str. 183 - 187).

Karta 27: ugodni desantni prostori na Šentviški planoti.

Avtor: Nuša Mavrič na podlagi: Google Earth, 2009

Na tej smeri je tudi visokogorje, kjer lahko obramba poteka na bojnih črtah Kolovrat – Matajur, Krn – Kobilja glava – Banjšice (najmočnejši položaji), Rodica – Porezen – Ledine – Rovte – Javornik in Ratitovec – Blegoš – Ključ (Bratun, 1997, str. 183 - 187).

TAKTIČNA SMER	TEŽIŠČE SMERI	TAKTIČNI OBJEKTI	OSSMERI	OPOMBA
Soška smer	dolina Soče	Matajur, Kolvrat, Kobarid, Vrsno, Tolmin, Most na Soči	Učja – Bača pri Modreju	glavna
Cerkljanska smer	Cerkno	Kneža, Šentviška gora, Novaki, Žiri	Tolmin – Gorenja vas	pomožna
Baška smer	dolina Bače	Grahovo, Petrovo Brdo, Železniki	Kneža – Železniki	pomožna
Idrijska smer	Idrija	Kanal, Banjščice, D. Trebuša, Vojsko, Idrija, Kalce	Most na Soči – Vrhnika	glavna

Preglednica 9: značilnosti glavnih in pomožnih smeri.

Vir: Bratun, 1997, str. 186

Slika 52: skica Idrijske smeri in legenda.

Vir: Bratun, 1997, str. 187

Šentviška planota v zahodni vojaški smeri predstavlja naravni pomol oz. balkon nad dolinama reke Idrijice in Bače. Ker ima strma pobočja, je veliko težje dostopna iz doline, ki je lahko prehodna za oklepno-mehanizirane enote. Največjo težavo predstavlja Šentviška planota za premik oklepno-mehaniziranih enot, saj bi le-te lahko Planoto dosegle zgolj po cestah. Ceste, ki vodijo na planoto prihajajo iz smeri Cerkna (Cerkno –

Zakriž – Bukovo – Bukovski vrh – Šentviška Gora), iz Slapa ob Idrijci (Slap ob Idrijci – Roče – Prapetno Brdo – Šentviška Gora) in iz Baške grape (Klavže – Logaršče – Ponikve – Pečine – Prapetno Brdo – Šentviška planota ali Grahovo ob Bači – Bukovo – Bukovski vrh – Šentviška Gora). Ostale pešpoti, ki vodijo na Planoto, niso dovolj široke za prehod oklepno-mehaniziranih enot. Geostrateški položaj Šentviške planote je bil ključen za postavitve skladišča minsko-eksplozivnih sredstev, saj je prometno oddaljena od glavnih prometnic, poleg tega pa je blizu meje z Italijo. Največji problem pri obrambi se lahko pojavi pri oskrbi skladišča. Zato so na Planoti pomembni desantni prostori, saj bi bili lahko helikopterji glavno transportno sredstvo za osnovne potrebe skladišča. V primeru, da bi napadalec zasedel glavne prometnice, bi prevoz z motornimi vozili odpadel. Težko dostopnost Planote potrjujejo tudi zgodovinska dejstva iz 1. in predvsem iz 2. svetovne vojne, ko je v teh geografskih razmerah lahko potekal samo gverilski (partizanski) boj.

6.1. KRATKA ZGODOVINA VOJAŠKIH SPOPADOV NA ŠENTVIŠKI PLANOTI MED 1. IN 2. SVETOVNO VOJNO.

Že pred obema svetovnima vojnama je preko 200 planotarjev sodelovalo v tolminskem kmečkem puntu v letih 1699 do 1713. Dva od njih so obglavili v Gorici, 72 pa zaprli v ječo za dve leti. 1. svetovna vojna je Planoto prizadela posredno. Moški in fantje so šli v boj in mnogi niso več prišli nazaj. Predvsem so odhajali na Soško fronto. Iz Soške fronte so na Planoto prihajali begunci in izmučeni vojaki, ki so se na kmetijah odpočili in najedli ter se ponovno vračali na fronto. Med 2. svetovno vojno so bili na Planoti partizani (NOV) in domobranci, vendar boji niso potekali med njimi, ampak predvsem proti Nemcem. Največji problem je bil z oskrbo vojakov in prebivalstva. Prebivalci so oskrbovali vojake s hrano ter obleko, vendar je tudi njim začelo primanjkovati osnovnih življenjskih sredstev, tudi zaradi manjše moške delovne sile na kmetijah. Med vojno so porušili cerkev Marijinega obiskanja na Ponikvah in bombardirali vas Ponikve ter požgali nekaj hiš na Planoti (Jakopič, 1998, str. 17 – 36; Dolenc, 1998, str. 67 – 74; Zgodovina Šentviške planote, 2009).

Slika 53: spomenik padlim borcem v 2. svetovni vojni na pokopališču na Šentviški Gori (foto: Nuša Mavrič).

7. SKLEPNE UGOTOVITVE IN VERIFIKACIJA HIPOTEZ

V geografskem smislu je Šentviška planota visoka kraška planota, za katero so značilni mikrokraški in makrokraški pojavi, odsotnost površinskih voda na planoti ter obilo vodni tokov na pobočjih planote. Zaradi slabih prometnih povezav, razvoja industrije v mestih v dolini in težkih razmer za kmetijstvo na Planoti, se je prebivalstvo nekoč množično izseljevalo, danes pa se nekateri celo vračajo nazaj, saj je tudi čisto okolje danes ena izmed privilegijev sodobnega življenja. Kljub temu še vedno spada med demografsko ogrožena območja Slovenije, saj je njena prometna izoliranost največja prepreka za večji gospodarski razvoj. Gospodarsko nazadovanje pa povzroča tudi stagnacija in v nekaterih krajih na Planoti tudi zmanjševanje števila prebivalstva.

Šentviška planota ima zaradi oddaljenosti od središča države in zaradi slabih cestnih povezav obrobno vlogo v Sloveniji. Bližina meji z Italijo ji dvigne nivo pomembnosti, sploh pa skladišče minsko-eksplozivnih sredstev, ki hrani orožje, ki bi ga lahko uporabljali v morebitnem oboroženem spopadu na ozemlju Republike Slovenije. Za oborožene spopade je pomembna tudi reliefna izoblikovanost Planote, saj je zaradi kraškega površja in erozijsko preoblikovanih pobočij težko dostopna izven cest in gozdnih poti.

Kraško površje na planoti je prekrito z vrtačami ter posejano z jamami in brezni. Prav zaradi tega prehodnost oklepno-mehaniziranih vozil izven poti ni mogoč. Izjema pri tem je vas Pečine, ki leži na deluviju ter zato nima vrtač in jam. Kraško površje je sicer izven cest in poti prehodno za pehoto, vendar je izredno naporno in zahteva veliko časa.

Planota je razen tam kjer so naselja, ceste in maloštevilna polja in travniki gosto porasla z gozdom. Gozd je ugoden prostor za maskiranje, saj s svojimi debli, listjem in podrastjo prikriva premik enot. V toplejših mesecih, je maskiranje zelo učinkovito. Vendar pa ker je gozd listopaden in prevladujejo listavci, so pogoji za maskiranje v hladni polovici leta precej slabši.

Ker se Šentviška planota dviga nad dolino Idrijce in Bače za približno 500 m, sta s planote dobro pregledni dolini Idrijce in Bače. Sama reliefna struktura bi sicer omogočala zelo dobro preglednost v obe dolini, vendar pa so pobočja planote gosto poraščena z gozdom in zato zastirajo pogled na nižje ležeče predele. Preglednost je boljša v hladni dobi, ko odpade listje z dreves in slabša v toplem delu leta, ko so drevesa olistana. Posebej dober pregled nad dolinama je iz robov planote, kjer je pobočje zelo strmo ali celo prepadno.

Šentviška planota je zaradi vegetacije, strmih pobočij in poselitve primernejša za gverilsko bojevanje. Do izraza ne pridejo velike enote zaradi razgibanosti, saj med seboj ponekod zaradi reliefne izoblikovanosti površja ali gozda sploh ne morejo videti in komunicirati. Gost gozd zmanjša vidljivost, vmesne vrtače, brezna in jame pa položaj še poslabšajo. Strma gozdnata pobočja ne omogočajo večjih vojaških formacij. Velike enote niso učinkovite na takem ozemlju, saj lahko majhna skupina ljudi zaradi lažje komunikacije in hitrejše gibljivosti s presenečenjem in psihičnimi pritiski porazi večje enote.

Šentviška planota je pomembna za vojaško obrambo Slovenije zaradi lege v bližini meje z Italijo in skladišča minsko-eksplozivnih sredstev blizu Šentviške Gore. Mejna območja so občutljiva pri oboroženih spopadih in zato strateško pomembna. Spretna strateška postavitev je izredno pomembna, saj morajo orožje in vojaki hitro prispeti na bojišče v primeru oboroženega spopada.

8. SUMMARY

Šentviška planota plane is high carsic plane with microcarsic and macrocarsic features, no surface water on plane and large streams on slopes. Because of poor traffic connections, industry development in the valley and difficult farming conditions the population is low. Today some of ex-inhabitants are coming back to plane for the pure nature. In spite of this Šentviška planota still belongs to demographic endangered areas. The main problem is aging of population which causes overgrowing of the meadows and pastures. Fields are every year less cultivated and some houses are literally dilapidated and some are transformed to weekends. Economic regression is causing stagnation or decrease of settlement. Only factory on plane is Metalflex but even this company is having difficulties with finances and the number of employed has cut in two. Šentviška planota plane has marginal role in country because of the remoteness from the center of Slovenia and weak traffic connections. Nearness of the Italian border and technical warehouse of mine-explosive means give the plane more importance. For the armed encounters is important also relief shape of the plane and its slopes. The plane is difficult to access out of roads and wood paths because of carsic relief and erosive formed slopes. Carsic surface is rich with sinkholes, caves and abysses which causes impassability of vehicles out of roads. Surface is transient for infantry but causes many difficulties. Šentviška planota plane is overgrown with woods all over the plane and slopes except in settlements and on the farm areas. Wood is advantageous for disguise with its trunks and branches. It covers movement of the military units. Deciduous trees are less applicable for hiding in the cold time of the year. In the winter time we can easily observe the valley of Idrijca and Bača from the edges of the plane. Šentviška planota planes is for its vegetations, steep slopes and settlement more suitable to guerrilla warfare. Wood, sinkholes, abysses, caves and steep slopes make traditional warfare impossible. Large troops aren't efficient on area like this but the small armed formations can easily defeat much bigger ones with psychic pressure and element of surprise. Šentviška planota plane is important for military defence for its position near the Italian border and technical warehouse of mine-explosive means Šentviška Gora. Technical warehouse can be useful in the case of war especially to supply troops with weapon. Boundary areas are most important in armed conflicts and highly significant for strategy. Handy strategic setting is extraordinarily important because of the quick reaction to possible aggression.

9. VIRI IN LITERATURA

8.1. SAMOSTOJNE PUBLIKACIJE

- Bratun, Z., 1997. Geografski dejavniki državnovarnostnega sistema Republike Slovenije : doktorska disertacija. Ljubljana, Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo, Univerza v Ljubljani, 323 str.
- Bratun, Z., 2005. Vojaška geografija 1. Ljubljana, Fakulteta za družbene vede, 154 str.
- Collins, J. M., 1998. Military geography for professionals and the public. Washington D.C., National Defence University, 437 str.
- Gams, I., 1983. Geografske značilnosti Slovenije. Ljubljana, Mladinska knjiga, 101 str.
- Gams, I., 2004. Kras v Sloveniji v prostoru in času. Ljubljana, ZRC SAZU, 520 str
- Jarc, P., 2002. Posočje: A-Ž. Ljubljana, ZRC SAZU, 244 str.
- Kenda, S., 2004. Baška grapa in Šentviška planota : pohodniške poti. Tolmin, samozaložba, 106 str.
- Kofol, K., 1996. Šentviška planota : vodnik skozi pestro preteklost in slikovito vsakdanjost. Pečine, Turistično društvo Šentviška planota, 24 str.
- Krajevni leksikon Slovenije. Knj. 1. Zahodni del Slovenije. 1968. Savnik, R.(ur.). Ljubljana, Državna založba Slovenije, 487 str.
- Krajevni leksikon Slovenije. 1995. Orožen Adamič, M. (ur.). Ljubljana, Državna založba Slovenije, 638 str.
- Leksikon geografija. 2001. Tržič, Učila International, 688 str.
- Lokalna razvojna strategija za hribovski del Severne Primorske za obdobje 2007 – 2013. 2008. Kobarid, Posoški razvojni center, 145 str.
- Marjanović, R., Možgon, M., 1977. Vojna geografija. Split, Vojna štamparija, 611 str.
- Marušič, B., 1980. Šentviška planota. Maribor, Obzorja, 29 str. (Zbirka Kulturni in naravni spomeniki)

- Melik, A., 1960. Slovenija. Knj. 4. Slovensko Primorje. Ljubljana, Slovenska matica, 546 str.
- Natek, K., Natek, M., 1997. Slovenija : geografska, zgodovinska, pravna, politična, ekonomska in kulturna podoba Slovenije : priročnik o značilnostih in delovanju države. Ljubljana, Mladinska knjiga, 415 str.
- Natek, K., 2003. Geomorfologija : skripta za študente geografije 2003/04. Ljubljana, Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo, 234 str.
- Omejc, F., 2007. Možnosti posodobitve pridobivanja lesa v zasebnem sektorju na območju revirja Šentviška planota : diplomsko delo. Ljubljana, Biotehniška fakulteta, Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire, 49 str.
- Prezelj, V., 1992. Prispevki k zgodovini Cerkljanske. Idrija, samozaložba, 174 str.
- Rutar, S., 1882. Zgodovina Tolminskega. Nova Gorica, 333 str.
- Študija požarne in eksplozijske varnosti. 1997. Radovljica, CPTZ PE Požarni inženiring Radovljica, MORS, 78 str.
- Zbornik Šentviške planote. 1992. Šentviška planota, Župnijski urad 116 str.

8.2. ČLANKI IZ REVIJ IN ZBORNIKOV

- Bračič, V., 1998. Historično – geografska dediščina. V: Geografija Slovenije. Ljubljana, Slovenska matica, str. 244 – 269
- Feltrin, M., 1998. Žaga in mlini na potoku Tilnik. Po stopinjah preteklosti. V: Zbornik Šentviške planote II. Ponikve, Župnijski urad, str. 119 – 128
- Gams, I., 1998. Kras. V: Geografija Slovenije. Ljubljana, Slovenska matica, str. 55 – 90
- Kladnik, D., Piry, I., 1998. Telekomunikacije. V: Geografski atlas Slovenije. Ljubljana, DZS. str. 238- 239
- Kofol, D., 1992. Demografske in gospodarske spremembe v zadnjem stoletju. V: Zbornik Šentviške planote, Šentviška planota, Župnijski urad, str. 53 – 59
- Koloini, B., 1992. Razvoj sadjarstva na Šentviški planoti. V: Zbornik Šentviške planote, Šentviška planota, Župnijski urad, str. 63 – 70
- Lovrenčak, F., 1998. Pedogeografske značilnosti. V: Geografija Slovenije. Ljubljana, Slovenska matica, str. 173 – 185

- Medved, R., 2008. Delovanje 63. območnega štaba TO. V: Trdna mreža : osamosvajanje Slovenije v Zgornjem Posočju. Tolmin, Območno združenje veteranov vojne za Slovenijo, 101 – 112 str.
- Miklavčič-Brezigar, I., 1992. Šentviška planota in njena arhitekturna podoba danes – in jutri? V: Zbornik Šentviške planote, Šentviška planota, Župnijski urad, str. 45 – 51
- Ogrin, D., 1996. Podnebni tipi v Sloveniji. Geografski vestnik, 68, str. 39–56
- Sedej, I., 1974. Etnološki spomeniki na območju občine Tolmin, Ljubljana, Zavod za spomeniško varstvo SR Slovenije, 204 – 208 str.
- Svovljšek, D., 1992. Arheološka podoba Šentviške planote. V: Zbornik Šentviške planote, Šentviška planota, Župnijski urad, str. 23 – 33
- Študija ranljivosti okolja. 2002. Špes, M. (ur.). Ljubljana, ZRC. (Geographica Slovenica, 35/1-2, 150 str.)
- Vrišer, I., 1998. Gospodarska geografija. V: Geografija Slovenije. Ljubljana, Slovenska matica, str. 362 – 433

8.3. INTERNETNI VIRI

- Atlas okolja. ARSO in Statistični urad RS. URL: http://www.stat.si/popis2002/si/rezultati_slovenija_prebivalstvo.htm (citirano 4.2.2009)
- Benkovič, M. Idrijsko hribovje kot primer demografsko ogroženega območja. URL: http://geo.ff.uni-lj.si/geo/geo_testno/Publikacije/Dela/files/Dela_17/Monika_Benkovic.pdf (citirano 15.3.2009)
- Bukovski vrh. URL: http://www.senviskaplanota.si/index.php?option=com_content&task=blogcategory&id=14&Itemid=28 (citirano 15.6.2009)
- Cerkev Sv. Evangelista v Ročah. URL: http://www.senviskaplanota.si/index.php?option=com_content&task=blogcategory&id=83&Itemid=140 (citirano 15.6.2009)
- Daber. URL: http://www.senviskaplanota.si/index.php?option=com_content&task=blogcategory&id=15&Itemid=29 (citirano 15.6.2009)
- Direkcija za ceste. URL: http://www.dc.gov.si/fileadmin/dc.gov.si/pageuploads/pdf_datoteke/Seznam_cest/Seznam_odsekov_2006.pdf (citirano 5.3.2009)
- E-kataster jam in brezen 2008. URL: <http://www.geopedia.si/> (citirano 10.3.2009)

- Eionet: Evropsko okoljsko informacijsko in opazovalno omrežje. URL: <http://nfp-si.eionet.europa.eu/> (citirano 10.3.2009)
- Elektro Primorska. URL: <http://www.elektro-primorska.si/sl-si/default.aspx>, (citirano 11.3.2009)
- GERK. Zemljevid Šentviške planote. URL: <http://rkg.gov.si/GERK/viewer.jsp> (citirano 25.1.2009)
- Google Earth. Zemljevid Šentviške planote. 5.0.11337.1968 (beta)
- Google Maps. Zemljevid Šentviške planote. URL: <http://maps.google.com/> (citirano 8.6.2009)
- Gorski vrh. URL: http://www.sentviskaplanota.si/index.php?option=com_content&task=blogcategory&id=16&Itemid=30 (citirano 15.6.2009)
- Interaktivna karta Slovenije z zbirkami ZRC SAZU. URL: [http://gis.zrc-sazu.si/zrcgis/?\(89.142.251.65\)](http://gis.zrc-sazu.si/zrcgis/?(89.142.251.65)) (citirano 9.6.2009)
- Metalflex. URL: <http://www.itwmetalflex.com/slo/default.htm>, (citirano 11.3.2009)
- Mobitel : pokritost Slovenije z mobitelovim signalom. URL: <http://www.mobitel.si/>, (citirano 6.3.2009)
- Naravovarstveni atlas Slovenije, Zavod RS za varstvo narave. URL: <http://www.naravovarstveni-atlas.si/ISN2KJ/> (citirano 18.2.2009)
- Osnovna šola Cerčno. URL: <http://www.o-cerkno.ng.edus.si/ftp/publikacija0809.php> (citirano 14.3.2009)
- Osnovna šola Most na Soči. URL: http://www.os-mostnasoci.si/cms/index.php?option=com_content&task=view&id=91&Itemid=152 (citirano 14.3.2009)
- Pečine. URL: http://www.sentviskaplanota.si/index.php?option=com_content&task=blogcategory&id=17&Itemid=31 (citirano 15.6.2009)
- Pedološka karta Slovenije v merilu 1:25.000. Center za pedologijo in varstvo okolja, Biotehniška fakulteta: oddelek za agronomijo. URL: http://stari.bf.uni-lj.si/cpvo/Novo/SF_PodatkiTaSlovenije.htm (citirano 4.2.2009)
- Podnebne razmere v Sloveniji 1971 – 2000. ARSO, 2006. URL: http://www.arso.gov.si/vreme/podnebje/podnebn_razmere_Slo71_00.pdf (citirano 17.2.2009)

- Polje. URL:
http://www.sentviskaplanota.si/index.php?option=com_content&task=blogcategory&id=18&Itemid=33 (citirano 15.6.2009)
- Ponikve. URL:
http://www.sentviskaplanota.si/index.php?option=com_content&task=blogcategory&id=19&Itemid=32 (citirano 15.6.2009)
- Prapetno Brdo. URL:
http://www.sentviskaplanota.si/index.php?option=com_content&task=blogcategory&id=20&Itemid=34 (citirano 15.6.2009)
- Si.mobil: Si.mobilov zemljevid pokritosti. URL: <http://www.simobil.si>, (citirano 6.3.2009 2009)
- Slovenska vojska. 157. logistični bataljon. URL:
<http://www.slovenskavojska.si/poklicna/enote/pp/logb.htm>, (citirano 20.1.2009)
- Slovenske železnice : železniški promet v Sloveniji. URL: <http://podjetje.slo-zeleznice.si/>, (citirano 15.2.2009)
- Sobe in gostinska ponudba na Šentviški planoti. URL:
http://www.sentviskaplanota.si/index.php?option=com_content&task=blogcategory&id=71&Itemid=114 (citirano 8.6.2009)
- Statistični urad Republike Slovenije. Popis prebivalstva 2002. URL:
http://www.stat.si/popis2002/si/rezultati_slovenija_prebivalstvo.htm), (citirano 8.3. 2009)
- Statistični urad Republike Slovenije. Število prebivalcev Slovenije po starosti in spolu. URL: http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=2077, (citirano 15.2.2009)
- Statistični urad Republike Slovenije. Število internetnih in fiksnih telefonskih priključkov v slovenskih gospodinjstvih. URL:
http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=1185 (citirano 15.2.2009)
- Statistični urad Republike Slovenije. Število stalno in začasno naseljenih prebivalcev. URL:
http://www.stat.si/popis2002/si/rezultati/rezultati_red.asp?ter=NAS-P&c=T&st=074
(citirano 15.6.2009)
- Šentviška Gora. URL:
http://www.sentviskaplanota.si/index.php?option=com_content&task=blogcategory&id=21&Itemid=35 (citirano 15.6.2009)

- Šentviška planota. URL:
http://www.sentviskaplanota.si/index.php?option=com_frontpage&Itemid=47 (citirano 16.6.2009)
- Vremenski podatki za Bovec, ARSO. URL:
<http://www.arso.gov.si/vreme/napovedi%20in%20podatki/bovec.htm> (citirano 3.3.2009)
- Vremenski podatki za Vojsko, ARSO. URL:
<http://www.arso.gov.si/vreme/napovedi%20in%20podatki/vojsko.htm> (citirano 8.6.2009)
- Zgodovina Šentviške planote. URL:
http://www.sentviskaplanota.si/index.php?option=com_content&task=blogcategory&id=23&Itemid=37 (citirano 16.6.2009)

8.4. KARTOGRAFSKI VIRI

- Državna pregledna karta Republike Slovenije. 2008. 1:250.000. Ljubljana, Ministrstvo za okolje in prostor: Geodetska uprava Republike Slovenije
- Državna topografska karta Republike Slovenije 1:25.000. 090, Kneža. 1997. 1. izd. 1:25.000. Ljubljana, Ministrstvo za okolje in prostor, Geodetska uprava Republike Slovenije
- Državna topografska karta Republike Slovenije 1:25.000. 091, Cerčno. 1997. 1. izd. 1:25.000. Ljubljana, Ministrstvo za okolje in prostor, Geodetska uprava Republike Slovenije
- Državna topografska karta Republike Slovenije 1:25.000. 110, Čepovan. 1997. 1. izd. 1:25.000. Ljubljana, Ministrstvo za okolje in prostor, Geodetska uprava Republike Slovenije
- Državna topografska karta Republike Slovenije 1:25.000. 111, Otalež. 1997. 1. izd. 1:25.000. Ljubljana, Ministrstvo za okolje in prostor, Geodetska uprava Republike Slovenije
- Osnovna geološka karta SFRJ. L 33-64, L 33-63, Tolmin in Videm (Udine). 1987. 1:100.000. Beograd, Zvezni geološki zavod
- Osnovna geološka karta SFRJ. Tolmač lista Tolmin in Videm, 1986. Beograd, Zvezni geološki zavod, 103 str.

8.5. USTNI VIRI

- Črv, V., 2008. Ekološka kmetija Črv. Prapetno brdo (osebni vir, november 2008)

- Brišar, S., 2009. Bukovski vrh. Bukovski vrh (osebni vir, april 2009)
- Čuk, J., 2009. Kmetijsko svetovalna služba Tolmin. Tolmin (osebni vir, junij 2009)
- Kalan, O., 2008. Življenje na Šentviški planoti v obdobju 1932 – 1963. Poljane, Cerklje (osebni vir, oktober 2008)
- Krajnc, F., 2008. Življenje na Pečinah. Pečine (osebni vir, april 2008)
- Lukman, C., 2008. Življenje na Prapetnem Brdu in v Polju. Prapetno Brdo (osebni vir, april 2008)
- Lukman, D., 2009. Kmetijstvo na Šentviški planoti – mlečna živinoreja. Prapetno Brdo (osebni vir, maj 2009)
- Orač, M., 2009. Tehnično skladišče minsko-eksplozivnih sredstev Šentviška Gora. Šentviška Gora (osebni vir, februar 2009)
- Poljak, A. 2008. Turistično društvo Šentviška planota. Prapetno Brdo (osebni vir, november 2009)

10. SEZNAM PRILOG

Slika 1: dvakrat previšan profil od Idrijce do Bače (Idrijca – Roče – Ponikve – Bača – Kneža).....	21
Slika 2: dvakrat previšan profil od Idrijce do Bače (Idrijca – Šentviška Gora – Črvov vrh – Bača).....	22
Slika 3: preglednost na vrtačastem terenu in doseg artilerijskega ognja.....	26
Slika 4: vodna jama »Na Potoku«, kjer voda nikoli ne presahne.....	28
Slika 5: manjši potok, ki teče skozi Tilnik, na mestu kjer je prej stal mlin.....	29
Slika 6: pojav temperaturnega obrata, fotografiran iz vasi Police proti cerkvi, oktober 2008.....	31
Slika 7: gozdnate površine z naklonom 20 – 45° (južno pobočje Šentviške planote fotografirano iz »Mišjega repa« pri Prapetnem Brdu proti dolini Idrijce).....	44
Slika 8: gozdnate površine z naklonom 5 – 20° (gozd med »Pedrovco« in »Na potoku«).....	44
Slika 9: kmetijske površine z naklonom 10-30° (severni del naselja Bukovski vrh).....	44
Slika 10: kmetijske površine z naklonom do 10° na apnencu (južni del vasi Prapetno Brdo).....	44
Slika 11: kmetijske površine z naklonom do 10° na dolomitu (južni del vasi Bukovski vrh pri kmetiji »Pri Seljaku«).....	44
Slika 12: kmetijske površine na deluviju (severni del vasi Pečine).....	44
Slika 13: Bukovski vrh fotografiran s ceste od Bukovega proti Šentviški Gori.....	51
Slika 14: nekdanja osnovna šola v Bukovskem vrhu.....	51
Slika 15: naselje Bukovski vrh iz zraka.....	52

Slika 16: jedro vasi Daber.....	53
Slika 17: vas Daber iz zraka.....	53
Slika 18: obnovljena domačija v Jerovci.....	54
Slika 19: naselje Gorski vrh iz zraka.....	55
Slika 20: jašek za odvajanje vode.....	56
Slika 21: ostanek deževnice na stiku med skrilarci in peščenjaki ter apnencem.....	56
Slika 22: vas Pečine fotografirana od cerkve proti Ponikvam.....	56
Slika 23: vas Pečine iz zraka.....	57
Slika 24: 99 let stara hiša v »Pedrovci«, delu naselja Polje.....	58
Slika 25: vas Polje z zaselkom »Na Potoku« vzhodno od vasi in »Pedrovco« severovzhodno od vasi.....	58
Slika 26: vas Ponikve fotografirana od cerkve Marijinega obiskanja.....	59
Slika 27: vas Ponikve iz zraka.....	59
Slika 28: vas Prapetno Brdo slikana z juga (območje največjih vrtač) proti severu.....	60
Slika 29: Prapetno Brdo iz zraka.....	61
Slika 30: pogled na Šentviško Goro s ceste, ki vodi proti Zakraju.....	62
Slika 31: Šentviška Gora iz zraka.....	62
Slika 32: vas Zakraj s poti od vzhoda proti zahodu.....	63
Slika 33: vas Zakraj iz zraka.....	63
Slika 34: vas Logaršče pri cerkvi svete Lucije.....	64
Slika 35: vas Logaršče iz zraka.....	64
Slika 36: vas Police fotografirana od cerkve Marijinega rojstva proti severu.....	65
Slika 37: vas Police iz zraka.....	66
Slika 38: vas Roče fotografirana od pokopališča v Ročah proti zahodu.....	67
Slika 39: vas Roče iz zraka.....	67
Slika 40: nekdanje župnišče, ki danes služi kot večstanovanjska stavba, zgrajeno v mediteransko-predalpskem slogu.....	68
Slika 41: obrat Metalflexa na Pečinah.....	69
Slika 42: pretežno raven deluvialni del Pečin, ki je še danes večinoma izkoriščen za kmetijske površine, značilni pa so enojni stegnjeni kozolci.....	70
Slika 43: Notranjost cerkve sv. Janeza Evangelista v Ročah.....	79
Slika 44: notranjost cerkve Marijinega obiskanja.....	80
Slika 45: zunanost cerkve Marijinega obiskanja z dvema zvonikoma.....	80
Slika 46: freske in sončna ura na hiši Pri Lukšu, ki jo trenutno restavrirajo.....	81
Slika 47: pogled na upravno stavbo Tehničnega skladišča MES iz ceste Šentviška Gora – Bukovski vrh.....	85
Slika 48: eno od vkopanih skladišč Tehničnega skladišča MES.....	85
Slika 49: pogled na tehnično skladišče MES na Šentviški Gori.....	86
Slika 50: skica skladišča MES Šentviška Gora.....	86
Slika 51: shema organizacije teritorialne obrambe v Posočju.....	88
Slika 52: skica Idrijske smeri in legenda.....	91
Slika 53: spomenik padlim borcem v 2. svetovni vojni na pokopališču na Šentviški Gori.....	92
Karta 1: karta Šentviške planote in širše okolice.....	10
Karta 2: Šentviška planota v obliki trapeza.....	11
Karta 3: omejitve Šentviške planote.....	12
Karta 4: geološka karta Šentviške planote.....	14
Karta 5: DMR Šentviške planote.....	16

Karta 6: osončenost Šentviške planote.....	17
Karta 7: višinski pasovi Šentviške planote.....	18
Karta 8: nakloni Šentviške planote.....	19
Karta 9: ekspozicije Šentviške planote.....	20
Karta 10: zemljevid Šentviške planote na karti Slovenije 1:250.000.....	24
Karta 11: izrazito vrtačast svet južno od naselja Prapetno Brdo.....	26
Karta 12: povodje Slovenije.....	27
Karta 13: črna pika označuje Bovec, manjša siva pika pa Šentviško planoto na nemi karti Slovenije.....	31
Karta 14: črna pika označuje Vojsko, manjša siva pika pa Šentviško planoto na nemi karti Slovenije.....	32
Karta 15: pedološka karta Slovenije: generalizirane talne enote.....	37
Karta 16: gozdne združbe na Šentviški planoti.....	39
Karta 17: gozdne površine na Šentviški planoti (vse svetlozelene površine so gozdovi).....	39
Karta 18: karta pokrovnosti tal Šentviške planote.....	40
Karta 19: pokrajinsko-ekološke enote Šentviške planote.....	43
Karta 20: osnovna šola Dušana Muniha in njene podružnične šole.....	48
Karta 21: cestna mreža.....	72
Karta 22: prometna dostopnost Šentviške planote.....	73
Karta 23: javna železniška infrastruktura in regionalne proge v Sloveniji.....	74
Karta 24: pokritost Šentviške planote z Mobitelovim signalom marec 2009.....	75
Karta 25: pokritost Šentviške planote s SiMobilovim signalom (marec 2009).....	75
Karta 26: turistična karta Šentviške planote.....	78
Karta 27: ugodni desantni prostori na Šentviški planoti.....	90
Preglednica 1: seznam jam na Šentviški planoti.....	23
Preglednica 2: osnovni podatki za Bovec, Vojsko in Šentviško Goro.....	32
Preglednica 3: povprečne temperature Bovca in Vojskega za obdobje 1961 – 1990.....	32
Preglednica 4: povprečne interpolacijske vrednosti temperatur med meteorološko postajo Bovec in Vojsko.....	32
Preglednica 5: povprečne količine padavin Bovca in Vojskega za obdobje 1961 – 1990.....	33
Preglednica 6: povprečne interpolacijske vrednosti količin padavin med meteorološko postajo Bovec in Vojsko.....	33
Preglednica 7: povprečne meteorološke vrednosti za Bovec in Vojsko od 1961 do 1990.....	35
Preglednica 8: prebivalstvo po naseljih Šentviške planote od 1869 do 2002.....	45
Preglednica 9: značilnosti glavnih in pomožnih smeri.....	91
Klimogram 1: Bovec 1961 – 1990.....	33
Klimogram 2: Vojsko 1961 – 1990.....	34
Klimogram 3: Šentviška Gora (iz interpoliranih podatkov).....	34
Graf 1: spreminjanje števila prebivalstva po krajih Šentviške planote od 1869 do 2002.....	45
Graf 2: spreminjanje števila prebivalstva Šentviške planote od 1869 do 2002.....	46